

**VÁLOGATOTT
MAGYAR KÖZMONDÁSOK**

**SZERKESZTI ÉS KIADJA
ERDÉLYI JÁNOS**

MÁSODIK KIADÁS.

PEST, 1862.
KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

A. Á.

Aba nem posztó.

Lesz még Abán bucsu.

ABC. Az abc-ét sem tudja, mégis papolni akar.

Mi is tudjuk az abc-ét. ML.

Annyit tud hozzá, mint tyuk az abc-éhez.

Ablak. Ha ablakkal beéred, ne nyiss kaput sziveden.

Kinek isten akarja, az ablakon is beveti.

Akár az ablak, akár a fája.

Se kinn se benn, mint az ablakfa.

Abrak. Legjobb ostor az abrak.

Abrosz. Ismérem az abroszt, szöszből fonták.

Sokat viselt abrosz végre szöszszé válik. D.

A sáhos abrosznak szebb a színe, mint a visszája.

Aczél anyának tüzkő a leánya.

Aczéla jó, de kovája rossz.

Könnyebb az aczélt eltörni, mint meghajtani.

Ad. A ki kérdi: kell-e, nem örömet ad. K.

Ha nem adok, te haragszol, ha meg adok: én is.

Adj uram isten, de hamar.

Ha adtál, felejtse, ha vettél, említse.

Könnyű adni, a mi nem kell.

Szép ott adni, a hol senki se kér.

Ki nem akar adni, azt mondja: nincs.

Adakozik. Könnyű a máséból adakozni.

Adorján. Rátartja magát, mint az Adorján kutyája. Kr.

Ezt a kutyát hívták a szemetről, s meg sem mozdult, mintegy rátartásból, mivel meg volt fagyva.

Adós fizess, beteg nyögj.

Sarkalással szokott adós jól fizetni. KV.

Adós embernek sokszor kell hazudni. K.

Ki vagyonánál többel adós, semmi sincs.

Fülig adós.

Adósság. Szalma adósságnak polyva interese.

Pénzzel, nem busulással fizetik az adósságot.

Régi adósság annyira fölmege, hogy utoljára el sem éred.

Agár. Hátrább az agarakkal.

Kan-agár a vendég, komondor a gazda.

Nyul után bottal veri az agarat.

Használ mint agárnak az ürü. Cs.

Nem örülnek a nyulak, mikor az agarak fiadzanak.

Nyujtózkodik, mint agár a pozdorján.

Agg, mint a belső vár.

Komáromi Km.

A görbült aggnőnek agg ő regéje is.

Agy. Fenn kezdesz héjazni: elszédül agyad. P.

Az ő agyveleje sem uborka. P.

Agyag is tündöklök, ha rá szolgál a nap.

Nehéz az agyagot ásni. D.

Fösvénytől valamit kinyerni.

Áhit. Ki mi felől nem tud, azt nem is áhitja.

Ajándék megvakítja a bírót.

Ajándék marhának nem kell fogát nézni. Cs.

Ajándékkal mindent lehet hajtani. Cz.

Ajándék a jó baráttal is nótát fordított. B.

Kéretlen ajándék legkedvesebb.

Ajándék-elvétel szabadság-letétel. Bsz.

Ajtó közé nem teszem ujjomat. P.

Kivered az ajtón, bejön az ablakon.

Szemtelen tolakodó.

Nyitva az ajtó, akár föl, akár alá. Cs.

Hátulsó ajtó.

A ki utól marad, tegye be az ajtót. Cs.

Nagyur és kutya után teszik be az ajtót.

Akar. A ki akar, lel okot.

Kézzel hozzá, ha mit akarsz. Cs.

Nem mint akarnók, hanem a mint lehet. Cs.

Ki mit akar nem álmadoz. Cs.

Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes.

Olyanra mondják, ki most így, majd úgy beszél, mint a cigány, ki szamarát egyszer vemhesnek, másszor nem vemhesnek állítá, s midőn kérdezték: hogyan lehet az? a felebbi kimondással felelt.

Akarat. Nagy benne az akarat, mint a | rosz lóban.

| vénleányban.

Minden nehéz utat meggyőz az akarat. Kv.

Akarathoz erő is kívántatik.

Akarás. Nemakarás fejkavarás. Cz.

Nemakarásnak nyögés a vége. Cs.

Akármi is lassan megyen véghez. Cs.

Akaró. Könnyű az akarat rábeszélni.

A könnyű is nehéz a nemakaronak.

Akasztás. Az akasztás sem esik ingyen.

Akasztással is elhiresedik az ember.

Kinek akasztófa a helye, nem hal a Dunába.

Akasztófa nem sodrófa.

Akasztófa senkit se hí, mindenkit elfogad.

Magához hívja az akasztófa.

Azaz rossz ember.

Jobb messzi lenni az akasztófától.

Akasztófa-virágból is lesz néha gyümölcs. D.

Roszmegyerkekből is válik néha jó ember.

Alamizsna. Nincs savanyubb az alamizsna-kenyérnél. Cz.

Alamuztaságnak nem kell hinni. Cz.

Alattvaló. Süket és néma legyen, ki alattvalókkal békében akar élni.

Alázatos. Mennél alázatosb, annál gyalázatosb.

Alkalom. Üstökén kell ragadni az alkalmat.

Alkalmatosságnak kopasz a hátulja.

Alku. Jobb az ösztövért alku, mint a kövér végzés.

Alma. Édesebb az alma, ha nincs ott a pásztor.

Tiltott alma jobb ízű.

Nem esik messze alma fájátul.

Későn érő alma tart sokáig.

Szép alma is gyakorta savanyu.

Almából is a szépet kötik fel.

Alpári ember. D.

Együgyű; azon történeti adatból, mikor Alpáron meghagyá magát csatolni Zalán, fehérlovon eladván országát. D.

Alszik. Jó mikor alszik.

Akárki is jámbor, míg aluszik. Bsz.

Mind a két fülére alszik.

Ki mennél kevesebbet alszik, annál többet él.

Eleget alhatunk, ha meghalunk.

Az aluszik legjobban, ki nem érzi, mily keményen fekszik. KV.

Alvás. Éhes embernek csel gyanánt esik az alvás.

Akkor jó elhagyni az alvást, mikor legjobban esik.

Aludttej. Ha isten akarja, aludttej is elsül.

Az aludttej is megfujja.

Alvinczi. Kend az az Alvinczi?

Mondani szokták, mikor valaki használhatlan tanácsot vagy eszközt ajánl; mikép Alvinczi tábornokról fenmaradt, hogy a francia háborúban rossz fegyvereket osztott volna ki a fölkelte nemességnek, s egy nemes vitéz által, egész gunyosan így szólított meg: Kend az az Alvinczi! stb.

Anda Pál hadába való.

Jelent felesége akaratján járó férfit, minő volt, állítólag Anda Pál, miskolci polgár.

Angyal szól belőled.

Örvendetes hírt mondasz.

Angyalok közt is voltak pártosok.

Kövér mint a trombitás angyal.

Anna. Föltette szent Anna kontyát.

Megborosodott nőkre mondják.

Antal a fejed. Cs.

Antal, jelző nélkül, féleszüt jelent közmondásainkban.

Megjött Antal Budáról. K.

Azaz: próbáltam már én azt.

Ki hinné, hogy Antal is bötöljön. Cs.

Antal harasztjára bocsátni. Cz.

Közhirré tenni, kifecsegni valamit.

Van benne módja, mint Antalnak az ebütésben. Cs.

Kiverte a szent Antal tüze.

Anyá. Hol nyájas az anya, kényes a leánya.

| A milyen az anya, olyan a leánya.

| Anyja leánya.

Nézd meg az anyját, vedd el a lányát.

Keserves anyának potrohos gyermeke.

Legjobb éték az anya teje.

Eb-anyának kutya a leánya.

Még rossz anya is jámbor magzatot szeret.

Hol egyszer az anya mostoha, az apa is mostoha.

Égett tőke: fekete; árva borju nincs anyja.

Maga szopta az anyját.

Igen elhízott emberre mondják.

Megfogta az anyját.

Gazdaggá lett.

Apa, apó. Apja fia, anyja lánya.

Nyakas apa, fejes fia.

Hol gyáva az apó, anyó nevén hiják a fiukat.

| Apánk evett almát, a mi fogunk |

| Apák ettek egrest, fiak foga | vásik.

Apja is ember volt: vasvillával ette a szerdéket.

Apja sem volt harangöntő. (Lásd atya.)

Apácza. Csak palástja apácza. Cs.

Apát ur. Nincs eszesb apát ur, mint ki barátbul lett. Cs.

Apáturság. Hal barát, hal számár, változik az apáturság. Sz.

Apostol. Tizenharmadik apostol.

Apostolok közt is volt egy Judás.

Aprilist járni.

Aprit. Ha apritottad, meg is edd. KV.

Van mit aprítani a tejbe.

Apróbul sok kell.

Tanuld meg előbb az aprót, úgy kezdj a nagyobbhoz. Cs.

Ki aprónkint költ, tovább beéri vagyonával. K.

Aprólék. Nem jó minden aprólékot aranytollal írni. D.

Arany. Nem mind arany a mi fénylik.

Már most látom, nem mind arany a mi fényes,
Az egyenes sziv is lehet tekervényes. (Népdal.)

Kitetszik szederjesből az arany.

Arany tűzben tisztul, polyva megég.

Ki jókor kel, aranyat lel.

Aranyból sem lesz gyűrű, ha meg nem verik. D.

Fillérrel szokták az aranyat kimélni.

Tudja a halál, hogy csak sár az arany.

Arany sárban is csak arany. K.

Aranyból is cseppen el.

Ki azt igéri, hogy aranyat csinál, ezüstöt akar csalni.

Jól nem lakik ember arannyal.

Ha peng az arany, bátran hallgat a prókátor. Kr.

Nem használ az arany, míg a föld gyomrában hever. K.

Kinek esze nincs, aranyon sem fordíthat valamit. D.

Arany elmének gyöngy a gondolatja.

Nem esik le ujjáról az arany gyűrű.

Nincs rangján alul ezt vagy azt megtenni.

Tiszta mint a mosott arany.

Nincs szebb szó az arany pengésénél. Cs.

Kinek nincs aranya, szolgálatát ajánlja.

Arat. Nem mindig az arat, a ki vet.

Ott is arat, a hol nem vetett.

Elől arass, utól szánts.

Aratásban légy első, hogy más el ne arathassa a tiedet; szántásban utolsó, hogy a magadét vissza is szánthasd.

Aratás. Akkor lesz aratás, mikor a varju kepére száll.

Arcz. Sziv tolmácsa az arcz.

Bélyeges arcznak ne higyj.

Nehéz a bánatos arcznak vig kedvet mutatni. Cz.

Asszony. Jó asszony a háznak koronája.

Mérge asszonynak haragos leánya. Cz.

Nehezen egyeznek meg a szép asszonyok.

Köszönjetez ludak, én is asszony vagyok.

| Két három asszony egész sokadalom. Cs.

| Két asszony, három lud, egész vásár.

Könnyebben felejtí kigyó farka vágását, mint egy asszony legkisebb boszuságát.

Süveges asszony ebszokás.

Nem jól foly a ház dolga, hol asszony visel gatyát.
Tálban koncza, ne nézz az asszonyra. Cs.
Nyelve veri meg az asszonyt.
Tűz, asszony és tenger miatt vesz sok ember. Mf.
Házban az asszony helye.
Pénz olvasva, asszony verve jó.
Az asszonynak alább egygyel.
Ha asszonyok sirnak, megnyírnak. B.
Nem kell addig hinni az asszonynak, míg egy pénz ára borsot elbir.
Ki szóbeli asszonynyal társalkodik, hamar kurafi név ragad rá. K.
Mosolygós asszonynak, görhes lónak, világos felhőnek nem kell hinni.
Nincs hamisabb víz az asszonyok könnyhullatásánál.
Megódd magad szakállas asszonytól.
A mely asszony hányja veti jámborságát, fekszik ott valami.
Ha szemérmes is az asszony, ne bizd idegen kézre.
Könnyebb az asszonyt tánczba vinni, mint ránczba szedni. D.
Nem tudja részeg asszony mi a szemérem.
Elég okos az asszony, ha mikor esik, eresz alá áll, hogy ne ázzék.
Asszonyok fegyvere fenyegetés.
Két asszony közt legjobb a tojást eltenni.
Két boldogasszony napja, azaz aug. 13. és sept. 8. között télre eltenni.
Tűz a vén asszony.
Szép asszony is, ha megvénül, csunya időt ér.
A vén asszonynak is van ugy, hogy szeszenik.
Jaj oly szegény sorsa, ki gazdag asszonyt vett.
Szép asszony a ház szemefénye.
Asszonyt, vásznat ne végy gyertyavilágnál.
Az asszony két oszlopot tart a háznál.
Okos asszony nem marad gyermek nélkül.
Egy asszony sem szemérmes a sötétben.
Teli van kíváncsisággal, mint a terhes asszony.
Hol sok asszonynép van, sok a példabeszéd.
Asztag: Könnyű asztag mellett kalászt szedni.
Asztag nem öli meg az egeret.
Tavalyi asztag nem szerez szükségét. B.
Asztagban tűt keres. F.
Asztal. Éhen marad, ki asztalnál szemérmeskedik. Cs.
Jobb kicsiny asztalhoz ülni csendességgel, mint nagyhoz boszuval. Cs.
Alacsony asztalról bátorságosb enni. K.
Asztal hazugja. KV.
Hizelkedő, tányérnyaló.

Asztal alatt keveri a kártyát.

Atya. | A mint atyák fujják, a fiak úgy ropják.
| Mint atyák dudolnak, fiak úgy tánczolnak. B.

Komorán néz fiára az atya, de más van szívében.

Atyafi. Jobb ma az idegen, mint az atyafi.

Ne tátsd atyafira szád. Kr.

Atyafi: kas buza, teli erszény pénz.

Olyan atyafia, mint ökör a lónak. K.

Ne utáld meg atyádfiát, ha szegény is.

Atyafiság. Sógorság, komaság nem nagy atyafiság.

Ádám. Akkor még Ádám is kis inas volt.

Mindnyájan atyafiak vagyunk Ádámrul.

Atyafi: Ádámrul, Évárul, a görbe fűzfárul.

Ádám látott ilyet süheder korában.

Ág. Kiverte szemét az ág.

Hejh! míg a szememet ki nem verte az ág,
Hejh! nem is úgy forgott a világ. (Népdal.)

Kezébe szakadt az ág. ML.

Szegényt az ág is huzza.

Zöld ágra jut.

Ágon mutat madarat. M.

Bizonytalant ígér.

Egyébkor is láttam ágon tar varjat. Cs.

Ágy tartsa a lábát, ne láb az ágyat. Cs.

Hitvány lazsnakért el ne hagyd ágyadat. D.

A mint veted ágyadat, úgy aluszod álmodat. Sz.

Nagyobb az ágy a lepedőnél. Cs.

Jó ágyat vetett magának. Sz.

Áldomás. Egy pénz ára szatyorért két kupa áldomás.

Áldomás áldomással jó.

Állapot. Ugyan derék állapot, beittuk a kalapot.

Álom. Egy jó álom minden fáradságot helyrehoz. Cz.

Kinek mihez kedve, azért álmát felejtse. KV.

Álomban, szerelemben nincs lehetlenség.

Nem sokat kell álmon építeni.

Álnokság. Ki álnokságot vet, but arat. F.

Általut. Ugy keresd az általutat, hogy kerülőbe ne akadj. F.

Általvető. Az általvetőnek csak elejét látjuk.

Ángy. Bohó ángy! megölte a tojó gunárt. D.

Ne tanítsd ángyodat ágyba szállni. KV.

Ne játszszál ángyoddal. Cs.

Árnyék. Hajszálnak is van árnyéka.

Mig az ember árnyékot vet, mindig lesz nyomorusága.

Nem ijed meg a maga árnyékától.

| Árnyékot ölel.

| Árnyék után kapdos. J.

Ma is akkora árnyéka, mint tegnap. D.

Árnyékkal ijeszti az oroszlánt. KV.

Maga árnyékának is köszön.

Igen vén; mert az öreg ember feje reszketvén, mintegy a maga árnyékának látszik köszönni.

Árnyék szolgára szorult. Kr.

Árok. Ne ugorj ott, a hol árok nincsen.

Ne ugrándozz árkon, nem esel beléje. Bsz.

Akkor mondj hoppot, ha általugrottad az árkot.

Nagy árkot ásál, nagy a szökellője. P.

Árkon kívül hegymester. KV.

Árkon, bokron tulvan.

Árpa. Hetvenkedik mint árpaczipó a kemenczében.

Árt. Ki ártani akar, nem fenyegetőzik. F.

Ártatlanságnak csak egy a szava.

Áru. Vásár nélkül is elkel a jó áru. KV.

Árulkodás. Hitvány kereset az árulkodás. Cs.

Árva az árva, ha arany is kapufája.

Nehéz kenyér az árvaé.

B.

B. Adjon isten három b-ét.

bort, buzát, békességet.

Babot sem leveért főzik. Cs.

Egy babot sem adnék rajta. M.

Babuk. Bűdös babuk berzenkedik a hattyuval. Sz.

Bagariát. Megvonja a bagariát. P.

Erötetett okoskodással él; hazud.

Összehuzta a bagariát.

Szűkebb költségre fogta magát.

Bagi. Köszöntött a bagi barát.

Bagoly is | biró barlangjában.

| vagdalkozik odujában.

Nem lesz a bagolynak sólyom fia.

Bagoly a képe, sólyom a szeme.

Bagolynak is szép a maga fia.

Bagolyhoz kapván, elszalasztotta a sólymot.

A bagoly is fényre néz. F.

Te érted is leesett a bagoly a fáról.

Baglyokkal huhogass, verebekkel csiripelj.

Tud hozzá, mint bagoly az Ávemáriához. Cs.

Baj. Párosával jár a baj.

Kis bajt került, nagyba esett.

Kinek-kinek megvan a maga baja.

Több a baj mint a vaj.

Ezer a bajom, meg kettő.

Bajcsi. Tud hozzá, mint bajcsi asszony a kávéfőzéshez. K.

T. i. ugy főzte meg a kávé, mint a babot szokás. K.

Bajos minden ember kedve szerint tenni.

Bajusz és szakál férfiembert illet. KV.

Félre bajusz, majd csók ér. Kr.

Azt gondolod, hogy csak szőr a bajusz.

Se bajusza, se pénze. Sz.

Bajuszos. A bajuszos kétszer iszik. D.

Bak. Kecskék között bak a bika.

Bocsásd kertbe a bakot, menten káposztának esik. KV.

Nehéz a baktul tejet fejni.

Egyik bakot fej, másik rostát tart alája.

Addig őrizkedj a baktól, míg segre nem taszit.

Egy bakot nyuz. P.
 Bakot nyuztál: bűdös vagy.
 Fenn héjaz, mint a kergeteges bak.
Bakancs. Felhuzta a bakancsot; isten hozzád bocskor!
Bakancsos. Nem rug patkót a bakancsos lova.
 Sárral él, mint a bakancsos lova.
Baksai. Szuszog mint a Baksai háza. Kr.
Bakcsó. Szava árulja el a bakcsót.
Bakó. Általesett, mint Bakó a házán.
Bakszekér. Nehezen lesz abból bakszekér.
Balázs. Hüh belé Balázs, lovat ad isten.
 Beszélj neki, Balázs a neve. Kr.
 Adósa Balázsnak.
 Hetedfél Balázsnak csak egy esze. D.
 Szállj ki Balázs a hintóbul, mert nem pénzed ára.
 Megbecsüli mint Balázs a hurkát. D.
 Balázs vitéze.
 Ért hozzá mint Balázs Máté a tánczhoz. D.
 Jókor jő, mint Balázs pap a vecsernyére. BSz.
 Igen találád, mint Balázs pap a vecsernyét. Cs.
Bal. Hol jámbor személy nincs, balkörmü a tánczos. M.
Balis bicsak fanyelű, ha elvesz is, megkerül.
Banó. Általesett mint Banó a szentesi parókhián.
Banyavirág. Akár fodor, akár menta: elég hogy banyavirág.
Baraczk. Fán van nála a baraczk.
 Azaz nehezen fizet.
 Rég hogy ezen baraczkfa alá jár. BSz.
Baranya. Nem egész világ Baranya, laknak Somogyban is.
Baranyai. Egész baranyai ember lett belőle.
 Oldalán kamarája, mint a baranyai embernek.
Barát. Ritka madár a jó barát.
 Ügyetlen barát többet árt az ellenségénél.
 Nem igaz barát, ki csak annyiból az, hogy nem árt. K.
 A megbékült barát soha sem volt barát.
 Megbékélt baráttal ójan bánjál.
 Uj barátért el ne hagyd a régit.
 Barátot szerencse hoz, szükség próbál.
 Ki mindennek barátja, mindennek bolondja. KV.
 Isméretes társadat, régi barátodat holtig szeresd.
 Ne vesd meg barátod kis fogyatkozásért.
 Sok okot lel, ki el akar szakadni barátjátul.

Ugy légy másnak barátja, hogy magad ellensége ne légy.
 Ha barátodat titkon feded is: mások előtt dicsérd.
 Nem minden bokorban fekszik a jó barát.
 Nem mind barátod, a ki reád mosolyg. M.
 Egy istened, több barátod. K.
 Jobb néha egy barát mint száz atyafi.
 Ebnek eb, papnak pap a barátja.
 Ezt mondá Mátyás király Thuz János nevű főemberének, ki nőtlen volt; mintha mondotta volna: te is nőtlen vagy mint a papok, társalkodjál velők.
 Barátodért se tagadd az igazat.
 Kinn a barát a csuklyából.
 Lassan, barát a kereszttel.
 Dobd le barát, a vakarót. M.
 Barát beszél böjtről, de hasa teli van.
 Az leszen baráttá, ki egyéb módon el nem élhet.
 Beszél a barát, alamizsna vége.
 Nem vagy barát, hogy a pénzt el ne vedd.
Barátgatya. Kurta mint a barátgatya.
Barátkukta. Megszokta mint barátkukta a szennyet. D.
Baráttáncz. Nincs rosszabb táncz, mint a baráttáncz. ML.
Barátzsák, kocsistorok nehezen telik. F.
Barátkozik. Kapás kapással, ur urral barátkozik.
Barátság. Az igaz barátság nem áll a sok boritalban.
 Nem igaz barátság, mely könnyen elmulik.
 Addig a barátság, míg zsiros a konyha.
 Nem jó a felettébb való nagy barátság. K.
 Barátságért a barát is megházasodott.
 Hol megegyezés nincs: eskél a barátság. Cz.
 Az igaz barátságot nem fazékban főzik.
 Nincs szebb dolog az állhatatos barátságnál. ML.
 Ne vess mindennel barátságot.
 Barátságban egy kis veszekedés olyan jó, mint étekben a bors. ML.
 Nehezebb a barátságot feltartani, mint kötni.
 Nem jámbor barátság, melyért megbántod istened. K.
Bari. Tűz az esze, mint a bari cigánynak Cz.
Barom. A ki barom, nyakán járom.
Bába. Sok bába közt elvész a gyermek. Cs.
 Vén bába ördögök hadnagya. KV.
 Mikor pap nincs, bába is kereszttel.
 Nem bába lelte babona ez.
Báka. Beszélj vele! Bákán lakik.

Bálint. Félti mint beteg Bálint a haját. D.

Czifra mint a Bálint nadrága. D.

Bálvány. Képet nem arany, hanem imádás tesz bálványnyá.

Utoljára kutya sem fél a botos bálványtól.

Bán. A ki bánja, tegyen róla.

Bánat. Nem lehet oly bánat, | hogy idővel meg ne lassudjék. Cs.
| kit a szép szó meg ne lágyítana.

Késő bánat eb gondolat.

Bánás. Nem mindenkor árt a gyengén való bánás. K.

Bánt. Követet, jóra intőt nem kell bántani. Cs.

Te is jó katona, én is jó katona: ne bántsuk egymást. K.

Nem bántok én senkit, engem se bántson más.

Nem vagyok én adós, nekem sem adós más,
Nem bántok én senkit, engem se bántson más. (Népd.)

Bárány. Hol kevés a bárány, nehezebben vesz.

Még a bárányban is benn a harag. KV.

Nyakmetszett báránynak sohajtás a vége.

Azt akarja, hogy jóllakjék, a bárány is egészen maradjon. KV.

Nehéz a bárányt farkas szájából kivonni Cs.

Nem lesz farkasnak bárány fia.

Nehéz a bárányt farkassal összebékéltetni. Cs.

Szelid mint a bárány.

Bárányfelhő. Tarka mint a bárányfelhő.

Bárányos. Ha bárányos az ég, harmad napra eső lesz. Cz.

Bársony. Nem illet számárt bársony nyereg.

Juhászbundára bársony folt.

Föltette a bársony süveget. D.

Bátor. Isten is a bátor katona mellett hadakozik.

Nem kell a bátornak biztatás. Cz.

Terem a bátor, valamint a félénk.

Legbátrabb ember volt, ki a rákot először megette.

Nem Bátorban lakik, hanem Futakon.

Jobb szegényül élni bátran, mint gazdagul félelemmel. Cs.

Bátorságos. Falu nevében kardot kötni nem mindenkor bátorságos. Cz.

Becsül. Ki mászt becsül, magát becsüli meg.

Sokba telik, a mit nagyra becsülnek.

Becsület. Előbbvaló a becsület a szalonnás káposztánál.

Nagyobb a becsület | a velős koncnál.
| mint a fordított kása. D.

Becsület a keresőt kerüli, a kerülőt keresi. K.

| Elveszett becsületet nem találni meg a bokornál. D.

| Nem minden sövény alatt lelni meg az elvesztett becsületet. KV.

Mind jó ott lakni, hol becsülete vagyon a jámbornak. Cs.

Asszonyverésből ember nem sok becsületet nyer.

Szenvedéssel adják a becsületet.

Bedő. Kivágták Bedőn az erdőt. D.

Esztelenre illő km. azon esetről, hogy Bedő, bihari falu, népe az erdőt, melyre sok varju járt, nehogy elpusztuljon, kivágta. D.

Befellegzik. Azt se mondta: befellegzett.

Begyibe vette.

Belgrád. Oh Belgrád!

Csekély panaszra, minő a gyermekeké, illő fölkiáltás.

Messze Belgrád koldulni.

Bencze. Föltette a Bencze sapkáját. Kr.

Bendák. Egyhangu mint a Bendák nótája.

Benedek zsákkal hordja a meleget.

Berekben a farkas.

Farkasnak berket mutatsz.

Bernát. Kapkod mint Bernát a mennykőhöz.

Berta. Vitézek mint a Berta kutyái. D.

Bertók. | Nyertünk benne, mint Bertók a csikban. Cs.

| Beléveszett mint Bertók a csikba.

Beszéd. A beszéd nem enni, hanem hallani való. K.

Sok beszéd nehezen készül meg hazudság nélkül.

Sok beszédnek sok az alja.

A beszédnek egyenese jó, a mankónak horgasa.

Beszéljen más, de eszem én. Cs.

Ki sokat beszél, van ideje.

Ki sokat beszél, vagy sokat tud, vagy hazud.

Mást beszél, mint kitől a bor árát kérik.

Ugy beszélsz, mint a jól őrlött. KV.

Épen úgy beszél, mint van, mikor hazud.

Beszélgetés. Mocskos beszélgetés erkölcsvesztegetés.

Beteg. A beteg mig piheg, mindig remél. K.

Mást orvosol, maga beteg. P.

Két beteget nem szeret az ágy: részeg beteget és haragjában beteget. Cz.

Mig egy beteg sinlődik, száz egészséges is meghalhat.

Elég beteg az is, ki beteget emel.

Ha az orvos fél, kétségbe kell esni a betegnek. K.

Beteg embernek imádsága sem egészséges. D.

Sokat kér a beteg, de az egészséges nem adja. Cs.

Beteg ember böjtje. KV.

Akkor van legroszabbul a beteg, mikor nem érzi, hol fáj.

Nem mindig orvos az oka, ha meghal a beteg. K.

Beteg vigasztalja az orvost.

Ki betegen él, sokáig vonaglik.

Betegség. Az egészség izét a betegség adja.

Végső betegségnek isten az orvosa.

Hosszu betegségnek | ásó kapa vége.
| halál a vége.

Betegséget nem lehet titkolni.

Addig gondolkodjál betegségedről, míg egészséges vagy. Cs.

Betű. A betű megöl.

Az az ő megölő betűje.

Betyár. Két pofára eszik, mint a dolgos betyár.

Bécs. Sokat végeznek Bécsben, de elrontják az égben.

Kinek lova nincsen, Bécsben is gyalog jár. Cz.

A ki itten tulok, Bécsben sem lesz csacsi.

Kurjongat mint bécsi tyukász az utczákon. Cz.

Nagy a szája, mint a bécsi kapu.

Béka. Ha a tó kiszárad, magátul is kiugrik a béka.

| Bánja béka a deret.

| Nehéz a dér a békának. P.

Pöffeszkedik mint a béka.

Béke. Jobb egy béke száz hadnál.

Bék orvosság, a civódás méreg. D.

Ki a békét nem szereti, hadakozni sem tud. D.

Jobb száraz kenyér békével, mint a hizlalt borju pörlekedéssel. K.

Ki békével fekszik, maga békével kel.

Ha békével akarsz élni, sokat ne szólj.

A békének üres helyét ördög foglalja el. B.

Az arany szép és jó, de még sem békesség. D.

Addig a békesség, mig szomszéd akarja.

Pénzen is meg kell venni a békességet. Cs.

Béles. Mit árt a vaj a bélesnek?

Fölbredt a béles szagára. KV.

Bélessütéshez, uri névhez sok kíváncsítik.

Béliál. Annyi a pénze, mint Béliálnak a tolla.

Béna. Még a csonka, béna sem ül mindig otthon. D.

Ki a bénát neveti, maga ne sántikáljon.

Bér. Nehéz a bér, ha a szolga lusta.

Papot barátságért, kántort imádságért bérben nem tart az ember. D.

Szegődött bér, osztott koncz.
Rest béres gyakran nézi a napot.
Rest béresnek henyelés az ebéde.
Bial. A bial, ha sohajt is, messze fu.
Vakon fu mint a bial. P.
Bibe. Kinek-kinek az ő bibéje fáj. Cs.
Eltalálni a bibéjét.
Biblia is csak hat betüből áll.
Paraszt ember bibliája a „hiszekegyisten.”
Biborban is megterem a tetü. D.
Bicsak. Uri bicsak, fa nyele. D.
Igen feni a bicsakját. Cz.
Belétörök a bicskája.
Bika. Szénára szokott bika eljő holnap is.
Öklelős bikának széna a szarván. K.
Kerüld a bikát, mikor földet hány. Kr.
Bika alatt borjut keres.
Szabad neki, mint a falu bikájának.
Busul, mint a kiveret bika.
Bimbó. Parányi bimbó, nagy gyümölcs.
Terepes rózsák is apró bimbóból erednek. Cz.
Bir. El ne hagyd, a mit birsch, bizonytalanért.
A ki birja, az marja.
Bird meg magad, ha mással akarsz birni. Cs.
Birka. Vén birka eléli a takarmányt s kikeletre hal meg.
Biró. Jó biró felejt a komaságot.
Rosh biró, ki ajándékra néz. Cz.
Okos biró a részeget józan korában bünteti.
Jó lelkismeretnek nem kell ítélő biró.
Két egyarányos füle van a jó birónak.
Kit a biró gyűlöl, nehezen tesz annak igazságot.
Senki sem lehet biró a maga ügyében.
Ha biróvá lettél, | félre a komasággal.
| ne hagyj arany irt kenni kezedre.
Elveszti sirását, ki biró előtt jelenti siralmát.
Molnárból lett biró.
Azaz lelkismeretlen biró.
Más biró járása. Cs.
Kevély mint a biró leánya.
Kiki magával hordja a kisbirót.
T. i. a lelkismeretet.

Szerelem és harag nem igaz bírák.

Görbe kezűt szeretnek a bírák.

Reá szorultak mint a jó bíróra.

Bíró hátán.

Azaz nagyából végzett valami, p. bíró hátán vágott dohány, tört só.

Soká késik, mint a bírószó.

Sorba megy mint a falusi bíróság.

Bírság. Igazság a bírság.

Bizik. Ki hol bizik, ott hizik. Cs.

Pipád, puskád, órád, feleséged senkire se bíz.

Gyermeke madarat, vén emberre ifju menyecskét, németre bort ne bizz.

Kire többet biznak, többről számol.

| Bizd el magad, ha szégyent akarsz vallani.

| Ki elbizza magát, könnyen megszegyenül.

Bizodalom. Nem lehet erőtetni a bizodalmat.

Bizonyos. El ne hagyj bizonyost bizonytalanért.

Jobb kevés bizonyos, mint sok bizonytalan.

Nem kell ott bizonyosság, hol maga szól a dolog. Cz.

Az a jó bizonyosság, melynek fogát nem lehet kihuzni.

Bocskor. Csisz el, csosz el bocskor.

... Most hogy megöregedtem

A bocskorom azt csoszogja:

Csisz el, csosz el a templomba,

Onnan meg a koporsóba. (Népd.)

Lábhoz szokott bocskor jobb a legujabbnál.

Bocskorban kell keresni és csizmában költeni.

Kinek csizmája nincs, bocskort kössön.

Utcza bocskor! | ne tüszögj. Cz.

| meg ne mocskolj.

Bocskorhoz fapálcza.

Felkötötte a telekes bocskort.

Eloldzott a bocskorszij.

Bodóné. Mást beszél Bodóné, mikor a bor árát kérik.

Bodrogközi. Ostoba mint a bodrogközi rigó.

A bodrogközi rigóul azt tartják, hogy nem tanul meg énekelni.

Bodza. A büröktől a bodzáig.

Az én kardom sem bodzafa.

Bogácskoró is elbízta magát, mikor a tölgyfa leányát megkérte.

Bogár. Sok bogár gyűl ott össze, hol sok a tej. Cz.

Én sem származtam a bogaraktul. BSz.

Ki bogár után indul, keringőbe készül. B.

Bogara van.

Boglya. Sok petrenczébül válik a jó boglya.
Jó a ritka rend, és sűrű boglya.
Bogrács. Igaz barátságot nem bográcsban főzik. Cz.
Bogyoszlón is megcsikózott a koldus.
Bojtorján. Hamar nő, ragadós is a bojtorján. P.
Tökre hány bojtorjánt. Cs.
Boka. Csonttal üti bokáját. P.
Bokor. Félre bokor, jön a fa.
A bokor a tolvajt is befogadja.
Nyul vitéznek bokor a vára.
Mikor isten nyulat teremtett, bokorról is gondoskodott.
Bokorral együtt lövik a nyulat.
Jobb neked a nagy bokor mellett.
Bokorból ugrott ember. M.
Mint a bokrot, minden veri. Cs.
Nem minden bokorban lelni párját.
Boldog az, kinek kezében kacska. M.
Azaz, kinek van egy biztos hite, melyet úgy fog mint kéz a kacsót.
Boldog, ki más kárán tanul.
Boldogság. Első boldogság a jó ész. KV.
Nem ismeri jobb kezét, ki a boldogságot balfelül keresi. K.
A boldogság ott kezdődik, hol a nagyravágyás szünni kezd.
Bolha. Csuda féreg a bolha, addig szökdécsel, hogy vagy a vízbe esik vagy a tűzbe. P.
Könnyebb egy zsák bolhát megőrizni, mint egy asszonyt.
Bolond. Terem a bolond, ha nem vetik is.
Okos a bolond is, ha meg nem szólítják. D.
Bolondnak lábán a szeme.
Csak azt látja, miben felbotlik.
Azért van annyi bolond, mert kiki okosnak hiszi magát.
Bolondnak is tetszik fa-szablyája.
Két bolond egy pár.
Bolond még azzal is kérkedik, mit szégyelni kellene. Cs.
Kár nyitja bolondnak | szemét. KV.
| fülét. Cs.
Kárán tanul a bolond. M.
A bolondnak bu a járása, kár a társa.
Egy bolond százat csinál.
Egy bolond oly követ dob a kutba, hogy száz okos sem bírja kivenni.
Egy bolond annyit kérdez, hogy száz bölcsnek is gond leszen rá megfelelni.
Bolondnak fapénz is jó: ha elveszti sem kár.
Nem illik bolondhoz ékesszólás.

Oly bolond, hogy szabadon ur lehetne. Cs.
 Bolond, ki neveti a bolondot.
 A gazdag, ha bolond is, szerencsés.
 Ki magának bolond, másnak sem lesz okos.
 Bolonddal nem jó tréfálódni.
 Kár a bolondra szép szót vesztegetni.
 Bolond ütközik kétszer egy kőbe.
 Bolond ki egy zabszemért lóba bujik. BSz.
 Ki bolondhoz teszi magát, maga nagyobb bolond.
 Azért boldog a bolond, mert esze nincs.
 Bolondra vászon csuha, nem bársony ruha.
 Bolondot ha mozsárban törnék is, bolond.
 Bolond is mond néha okosat.
 Jár a bolond Budapesten, azt sem tudja, hány az isten.
 Bolond fárasztja elméjét lehetlenséggel.
 Ki bolonddal kezdi dolgát, végre maga is megesztelenül.
 Egyik bolond tetszik a másinak.
 Bolondtul ritkán várhatsz okos szót.
 Bolondját járja.
 Kiki maga szitájával,
 A szomszédné rostájával:
 Járjuk, járjuk a bolondját,
 Ugyis megadjuk az árát. (Népd.)
 Rájött a bolond óra.
Bolondság ebért lovat veszteni.
 Bolondságból tanulni bölcsesség.
 Ki hamar elneveti magát, nincs messze a bolondságtól.
Boltos. Nevet mint a boltos kutyája. Kr.
 Ácsorog, mint a boltos legény.
Bor, buza, szalonna égnek fő adománya. BSz.
 Jó bor, pénz, szép asszony, embert kíván őrzésre. Sz.
 Jó bor, szép feleség, csendes lelkismeret, drága dolgok.
 A bor meghajtja a dallót.
 Bor nélkül szegény a vendégség.
 Nem kell a jó bornak czégér.
 Bűdös bornak nagy czégért szoktak emelni. P.
 Nincs kormány a bornak. BSz.
 Ki a bort megiszsza, ura legyen.
 Bor mellett hamar kiugrik az igaz. B.
 Megmutatja a bor, kiben mi lakik. K.
 A bor latorbajnok, legelőször is lábárul ejti le az embert. KV.
 Borban lakik az igazság.

Többet beszélnek bor mint étel mellett. K.
 Idd meg a borát, add ki a poharát. Cs.
 Nem gyermeknek való a bor; nem tudja megrágni. BSz.
 Szuszmát is megtanít a bor szólani.
 Minden jó bornak ki kell forni magát.
 Bornak is a régie jó. Cs.
 Bor és pénz tartva tart, költve fogy.
 Jó bornak, jó embernek eredetét ne kutasd.
 Jó bor hosszú meséje az iszákosnak.
 Részegetnek a bor édes anyja teje.
 Még a vén embert is tánczba viszi a bor.
 Nincs oly bölcs, kit a bor meg nem bolondít. Cs.
 Könnyű a jó borból eczetet csinálni.
 Jó borból jó eczet kerül.
 Késő a bort akkor kimélni, mikor anyjára szállott.
 Bort sem látott, mégis részeg. Cs.
 Jó a sör, jobb a márcz, de ó bor az anyjok.
 Ki levesre bort iszik, nem kérnek attól tanácsot.
 Ebszőlő sem terem kertedben, mégis bort válogatsz. Cs.
 Jó a bor, meleg a foltos nadrág. Cz.
 Többen halnak borban, hogysem a tengerben. KV.
 Egy két pohár borban sok jó barát lakik.
 Nincs a bornak rakonczája. Cs.
 Lőrén bort cserél.
 Jobb a színbor mint a löre.
 Vagy bor, vagy víz.
 Borral mosdik, kolbászszal törülközik.
 Mi borital közben esik, borba kell azt irni. Cs.
 Zavaros mint a megfordult bor.
 Ha titkot akarsz kitanulni, jártasd a boros korsót. Cz.
Borbély. Okos borbély nem gyógyít minden sebet egy irral.
 Ha nincs irod és szelenczéd, miért teszed magad borbélylyá. Cs.
 Borotvája sincs, mégis borbély.
 Hazud mint a borbély.
Borda. Azon bordában szöttek. M.
Borju. Szalmán hizott borju nem sokat finczál. K.
 Nem sokat ugrándozik az éh borju.
 Kinek borja, nyalja.
 A borjunak míg szopik nincs neve.
 Azt gondolom borju repül. K.
 Arra mondják, ki nagyot hazud.

Kicsalná téhénbül a borjut.

Megfordult a borju benne. BSz.

Azaz megengesztelődött, haragja elmúlt.

Adj neki, hogy el ne vesse borját. Cz.

Borjuval adják a kötelet.

Kényén szokott gyermek borju neven ébred.

Bámul mint borju az uj kapura.

Neki esik mint bolond borju az anyjának.

Ugy reszket mint a részeg borju. KV.

Szintannyi borjubőrt visznek a vásárra, mint ökörbőrt.

Borotva. Nem minden botból lesz borotva.

Ritka mint a jó borotva.

Bors. Kicsin a bors, de erős. Cs.

Borsot törni az orra alá.

Nem mind bors, mit a kalmár ebe hullat. BSz.

Maradék pecsenye borslében más étek.

Borsfai. Nem szokott vele élni, mint a borsfaiak az utolsó kenettel. Kr.

Borsó. Falra hányja a borsót. M.

Lapát hátával méri a borsót.

Megettétek a borsót, adjon isten koporsót. Kr.

Zsiros borsó elcsapja a gátat.

Bosnyák. Rá-rákezdí mint Bosnyák a tánczot. D.

Bosnyák, öreg ember, hamar fáradt a tánczban, aztán neki neki indult. D.

Boszantás minden embertől kitelik. Cz.

Boszorkány. Borzas mint a böjti boszorkány. D.

Boszut állni nem vitézség.

Pekri Lőrincz vezér monda ezt, midőn tisztjei arra beszélték, hogy erővel törjön a megyesi szászokra, kik, noha jót tett velök, nem akarták bebocsátani városukba. D.

Kis boszu nagyra viszi az embert. Cs.

Bot nem fegyver.

Minden botnak végén a feje. Cs.

Késő botnak nagyobb a sulya.

A bot, ha megaranyozzák is, sulyost üt. D.

A ki verekedni akar, könnyen talál botra.

Ki bottal köszön, doronggal felelnek.

Bottal ütheti nyomát.

A botnak két vége van.

Igen illik, mint bot a tegezhez. Cs.

Olyan a bot, minő a tőke.

Bot a feje.

Botfejtől görcs a gondolat.

Ki ezzel bolondozik, bot legyen kezében. Cz.
Bothné mondotta, Dománszkyné bizonyította.
Hegyaljai km. annyi mint hamis, nem hiteles, bizonyosság.
Botlásban legjobb a tanácsváltoztatás. K.
Botlik. Alig botlik, mindjárt esik.
Ki soha nem botlik, soha se jár egyenest.
Boza. Föléledt mint a bozaczibere. Cz.
Azaz jó kedvében pajkos.
Bögre. Kis bögre, nagy kanál.
Böjt. Minden farsangnak van egy böjte.
Könnyű teli hassal böjtöt dicsérni.
Duna pontya, Tisza kecsége, Ipoly csukája legjobb böjt, ha szerémi borban főtt. Cz.
Ha ebre biznák a böjtöt.
Ki sok zabáló csütörtököt tart, hosszú böjtre szorul. Cz.
Sohajt mint a böjti szél.
Kinek nincs mit enni, tudja mikor van böjt.
Bökkenő. Ez a bökkenője.
Ne kerengesd annyit; mond ki a bökkenőjét. Cz.
Bölcs ember mindenütt otthon van. K.
Tudatlanok között könnyű bölcs nevet szerezni.
Nem kell a bölcsset tanácscsal terhelni. Kr.
Lám oly bölcs, mint az én macskám. KV.
Bölcsben is megterem a fogatkozás.
Bölcs embernek bajos tudatlanok között szólni.
A bölcs is hétszer botlik egy nap.
Bölcsset is megvakít a szerelem.
A bölcsesség legjobb uti költség.
Nem menten nyelik ám be a bölcseséget.
Kanállal ette a bölcseséget.
Bölcső. Idétlen gyermeknek bölcső.
Bő. | Bőben bűdös, szűkben édes. KV.
| Bőviben nedves, szűkiben kedves.
Bőr. Nehéz a molyos bőrt kicsáválni. Cz.
Kis bőrben is ember lappang.
Fordítsd a bőrt, csizma lesz belőle.
Majd kiugrott a bőriből.
Bőrire megy.
Az ő kára vagy haszna forog fenn.
Nem fér a bőribe. M.
Könnyű más bőréből hársat hántani.
Bőrével fizet, kinek pénze nincs.

Ha nincs szőre, vagyon bőre.
 Csak a csontja, bőre.
 Valaki megszakad az uraság dolgán, olyat bőr haranggal fizetnek ki Budán. D.
Bőség. Ungvári bor, beregi buza, nyiri makk nem szerez bőséget.
Brugós. Vén brugós mindennap egy nótát felejt.
Bu. Egy pénz ára haszon sincs a legnagyobb buban.
 Sok esztendei bu sem fizet ki egy pénz-adósságot.
 Megemésztí a bu az embert, mint fát a szu.
 A bu sem tart örökké.
 Nehéz a but eltagadni.
 Ki vaktában hányja veti kincsét, but arat.
 A bunak is van ideje.
 Minden bunak vége boldog halál szekere.
 Ha nincs bugondod, házassodjál meg.
Bucsu. Pénzzel járkák a bucsut.
 Faképtől vesz bucsut.
 Könnyen veszik, mint a bucsujárást.
Buda. Áll Buda még.
 Mi hír Budában? Török a várában.
 Több is vészett Buda alatt.
 Nem egy nap épült Buda vára.
 Egyszer volt Budán kutyavásár.
 Nem oda Buda. ML.
 Messze Buda sánta | embernek. Cs.
 | ebnek.
 Ha Budáról jött volna, sem hinném.
 Budára is beillenék birónak.
 Megjött Antal Budáról, zöld ágat is hozott.
 Annyira jársz tőle, mint Buda Bécestől.
 Budai mértékkel fizet.
 Budai vékával mér.
Bujaságot üző soha bölcs nem lehet. K.
Bukás. Nem esik a bukás ugrás nélkül.
Buki. Hazajár mint Buki lova az abrakra. D.
Bunda. Szakadj bunda; majd vesz gazda.
 Kiforditom, beforditom, mégis bunda a bunda.
 Nyáron két bunda, télre kankó se.
Bunkó. Esze bunkójára adni.
 Azaz igen értésére adni.
Burokban született.
Busul. Mit busulsz, midőn semmid sincsen.

Busul mintha elkapta volna kenyerét a tyuk.

Kár után késő a busulás.

Buza. Ritka buza, kiben konkoly nincsen. F.

Sokszor kivész a buza, megmarad a konkoly. K.

Régi buzából is válik jó kenyér. D.

Kevés jó válik az üszögös buzából.

Más buzájába veti sarlóját.

| Nem mind tiszta buza, a mi az ő földjén terem.

| Nem földje ő a tiszta buzának.

Könnyü kepe mellett buzafejet szedni. Cz.

Polyvába takarta isten a buzaszemet.

Büdi boszorkány.

Hamis asszonyokra mondják. Van emlékezet népünknel géczi boszorkányról is. Búd, falu Abaujban, Szabolcsban; az elnevezés alkalmasint a szabolcsi Búdról vagy.

Üget, mint a büdi boszorkány.

Büdös. Ne piszkáld, ha nem бүдös. KV.

Bүдöskövet tüzre ne hints: megfuladsz. D.

Büh. Hüh, бүh, báh!

Se бүt se bát nem mondott.

Azt sem tudja бү-e vagy bá.

Csendes mint a бүkfa-láng. D.

Bүн. Kis бүн is бүн.

Igaz megbánás eltörli a бүnt.

Bүнhөдik, ki ebül cselekedik. Cs.

Bүнös. Ki nem бүнös, ne vegye magára.

Bүntet. Ki egyet бүntet, százat térithet meg.

Hol nincsen бүntetés, szarvat vesznek a gonoszra.

Bүрөк is nagyobbra nő mint a lóher.

Bүз. Rut бүzzel vagy a jámbor. M.

Bүzbe keverni. P.

Bүзэн keresd: feltalálod.

Senki sem érzi a maga бүzit.

Cs.

Csacsi. Ez is isten teremtmése mint a kis csacsi.

Fél haragba jő, mint a kis csacsi.

Csak. Csakra zsák kell, arra madzag is kell.

Azaz, nem elég, mikor valaki ennyi okot mond: csak; mert ehez több egyéb ok is kell.

Csal. Ki senkit nem csal, könnyen másra bizza dolgát. K.

Kettőt nehéz csálni: szemet és fület.

Csalán kezébe, nem liliom.

Nyilván csalánra vizellett, hogy oly komor.

Csalárdság. Nincs oly csalárdság, hogy más meg ne játssza.

Nem mehetni messze a csalárdsággal.

Csalással disznó sem hizik.

Csankó. Ugy van mint Csankó Teleken.

Nem tudja, hol jár, p. a ki eltévedt.

Csap. Nem oda csap, a hová néz.

Az egykori kancsal mészárosról maradt. Mondatik olyanra ki mást cselekszik, mint akarni látszik.

Csapon venni a lisztet.

Rosz gazdasszonyra illik, ki a lisztet borért eladja.

Iszik mint a csap.

Egy csapással két legyet.

Szerencse ritkán elégszik meg egy csapással.

Néha a csapósínór is kiebb üt.

Csata után okos a magyar. Cz.

Csatt. Csak a csattig vonjad. P.

Csáki. Nem Csáki szalmája.

Csákvári. Összevág mint a jó csákvári.

A Csákváron készült pergőkrül, kolompokról mondják, hogy egyenlően hangzanak.

Csálé. Hol hűtlen a cseléd, sok megy ott csáléra. Cz.

Csánk. Lityeg, figyel, mint vén csánk a süvegen.

Csárda. Ki a legény a csárdában.

Két dudás, nem fér meg a csárdában.

Császár. Nincs nehezebb a császár kenyerénél.

Császi. Ritka mint a császi erdő.

Csáva. Ki csóválja róka farkát, nem kerüli el a csávat.

Együvé akadtak, mint rókabőr a csávéban.

Csávába esik. P.

Cseh kő. Metszhetnek a csehkőre pecsétet, még sem lesz az gyémánt.

Csehül van.

Cselefinta eblábon jár. Sz.

Cselekszik. Ki mint cselekszik, úgy veszi hasznát.

Cseléd. Rosz cselédnek kettő a mestere: szó és korbács. D.

Rosz cseléd megbántja a sajtot.

Ismért cselédet hét vétekek inkább, mint ismeretlent egygyel.

A jó cseléd mindig talál dolgot magának.

Csepp. | Sok csepp likat vér a kövön. P.

| Gyakor eséssel a kicsin csepp is lyukat ver.

Sok cseppből nagy eső válik.

Cseppenként a hordó is megtelik.

Csepegő. Esőből csepegő alá.

Cseppen. Ha nem csordul: cseppen. Cs.

Csepün csomót, tojásban gőzt keres. D.

Cserben hagyni.

Csere csalával jár.

Egyszer megcserélt könnyen megy cserébe.

Cserebogár nem jó csősze a cserjének.

Több esze van egy cserebogárnak. D.

Cserezsnyét az urnak, magvát a tányérnak. K.

Nem jó nagyurral | cserezsnyét enni: meglövéldöz magvával. Cs.
| egy tálból cserezsnyét enni.

Cserepén ismerem, minemű fazék volt.

Uj cserépbe avult szag tartós szokott lenni.

Csereptálhoz fakanál.

Cserfa. Magrul kel a cserfa is.

Cserfaerdőben almát keres.

Elment az én uram, bolond kurafi,
Cserfaerdőbe almát keresni. (Népd.)

Erős mint a cserfatüz.

Érted égő szívem heve
Olyan mint a cserfa tüze. (Népd.)

Csetneki csizma.

Jelent rabbilincset; mert Csetnek vidékén sok vasat gyártanak.

Csettet vetett a szája.

Csélcsapó. Könnyebb a csélcsapónak meggazdagodni, mint megjámborodni. Cs.

Csép, kapa nyavalya, ki nem hiszi próbálja!

Felköti a csépet. Kr.

Hozzá kezd. Kr. - Elhíreszteli a mihez fog. B.

Csibe. Németnek, olasznak kecske, béka: csibe.

Csicsó. Lesz még Csicsón bucsu: magam is ott leszek.

Csallóközi km., mint Csicsó is ottani falu.

Oly czifrán öltözik, mintha Csicsóba készülne. Sz.

Léva, Tátika lejtőt jár,
De Csicsó is vendéget vár. (Régi vers.)

Csiga. Magával hordja házát, mint a csiga.

Megvonja magát, mint a téli csiga, hajlékában.

Csekély dolog, csigavér.

Csigér. Alávaló csigért isznak barátságért. KV.

Csik. Legjobb a csik, mikor megnyakazzák.

Ki csikot akar fogni, rakja ki a varsát.

Csapja a csikot a lencsével. P.

Egymással össze nem férő dolgokat kever egybe.

Tekereg mindenfelé mint a csik.

Csikló. Eltalálni a csiklóját.

Csikó. Éhes csikó abrakkal álmodik.

Ló elli a csikót, de abrak az anyja.

A csikó is János, mikor bojtorjános. D.

Kicsiny csikó nagy derestül hámot huzni tanul restül.

Abrakos csikó könnyen viczkádozik.

Bojtorjános csikóbul válik a jó paripa.

Már mi nálunk csuda esett, a csikónak lófoga lett.

Koraeszüre mondják, gunyosan.

Reszket érte, mint farkas a kis csikóért.

Csillag. Sok a csillag, de föl nem ér egy nappal.

Csillagnak is van tisztulása.

Egyik csillag meg nem előzi a másikat.

Szerencsés csillag alatt született.

Annyi mint a csillag az egen.

Szerencséesebb a csillagvári ökröknél.

A komáromi ostrom alatt, a Csillagvár udvarában csak egy ökröt talált a golyó s nem többet, innen a km.

Csinál. Ki csinált, hogy be nem szegett?

Csipkebokor. Aggatózik mint a csipkebokor.

Csipőjén keze, szeméten szeme.

Csira. Lesült a csirája.

Megaláztatott.

Csirke. Ne legyen a csirke okosabb a tyuknál.

Csirke csipog a nád alatt.

Elárult titokra mondják, mikor észre kezdik venni.

Főtt tojásbul nem sok csirke kél.

Én sem vagyok mai csirke.

Hamarább forr vize, mint a csirkét megfogta.

Csizió. Teli van kincscsel, mint a Csizió jóvendőléssel.

Csizma. Ha csizmád nincs, bocskort hordasz. KV.

Új csizma feltartja sarkát; majd félretörik.
 Kiki legjobban tudja, hol szorít csizmája.
 Szorít az új csizma.
 Az új hivatalnok kényesen jár, mint a kit új csizmája szorít.
 Piros csizma tánczba való, sárga csizma sárba való.
 Üresen hagyta csizmáját.
 Meghalt.
Csizmadia. Akkor örül a csizmadia, mikor fáradt muzsikust lát. Cz.
 Ritka csizmadiának van jó csizmája.
Csomó. Megkötí csomóját. P.
 Derekasán véghez viszi.
 Egy csomóba kötni. P.
 Egyenlőnek tartani.
Csonkatoronyba zárni.
 Csonkatorony egy része volt a budai várnak, hová a halálra ítélteteket zárták.
Csont mellől jó a hus.
 Másutt is leszokták csontról enni a hust.
 Csont ez, nem pohánka.
 Mesztelen csonton veszekednek.
 Akad csontra kutya.
 Kemény mint a csont.
Csoportos. Ha utnak indultál, törd a hol csoportos.
Csorda. Egy két tehén nem egy csorda.
 Egy két tehén nem egy csorda,
 Az asszony csak oldalborda. (Népd.)
 Derék dolog: három tehén egy csorda.
Csordultig van.
Csoroszlya. Idővel a csoroszlya is elkopik.
 Vargához viszi a csoroszlyát élesíteni.
Csók. Könnyű ruha a csók.
 A csók, az könnyű ruha,
 Se eleje, se hátulja. (Népd.)
 Jobb a szeretőnek sebe, mint a gyűlölőnek csókja. Cz.
 Szapora csóknak gonosz a vége.
 Szabad a csók.
 Mondják, ha valaki véletlenül elkoppantja a gyertyát, s a szobában sötét lesz.
Csóka csókának nem vágja ki szemét.
 Hiába fürdik a csóka, nem lesz hatyu belőle.
 Hiába fürdik a csóka,
 Nem lesz fehér galambocsk. (Népd.)
Csórál. Ne csóráld, móráld, mondd ki igazán.
Csóri csukának nincs mája. D.

A csóri fogadóban megszállt egyszer Mátyás király, és csukamáját akart enni csupa tréfából, mert jól tudá, hogy a szakácsné azt igen szereti. Ez felelé: nincs mája a csóri csukának. Mire a király: „de ha úgy, akkor a palotai pálczának sem lesz száma.” A csukamáj, természetesen asztalon termett. D.

Csóva. Hol a csóva, ott a tilalmas.

Csöbörbül vederbe hág. Cs.

Csödör. A jó csödör vagy megvakul, vagy megsántul.

Csősz. Néha a csősz is lop.

Szabadon jár mint a csősz lova.

Csudálkozás. Sok csudálkozás tudatlanság jele. K.

Csufolódást legjobb hevenyében félbeszakasztani. Cz.

Tréfás csufolódás nyájasság számba megy.

Csuk. Pénzes ládát, pinczét jó csukva tartani.

Csuka csukával él.

Megtalálta egyik csuka a másikat. Sz.

Csuka fog tanítá az embert fürészelni. D.

Csunya nagyon: részeg asszony, rongyos pap, görhes disznó.

Nehéz a csunyát szépen kimondani.

Csupor. Piczin csupor hamar felforr. KSz.

Hiszen a kis csupor

Még hamarabb felforr. (Népd.)

Első izét csupor megtartja mind végig.

Föld csupor, fakalán. BSz.

Csurgóra áll a kalapja.

Az én sapkám csurgóra,

Mindig innám ha vóna. (Népd.)

Csuszt. Skarlát, gránát, nyuszt: Léva, Tata csuszt! Cz.

Csáki László 1749-ben országbíró, igen pompásan jelenvén meg az országgyűlésén, egy főpap mondá reá, hogy hátán uradalmak vannak. Hihetőleg ekkor csinálták e verses közmondást.

Csutora nélkül is elkél a jó bor.

Megiszom a jó bort csutora nélkül is,

Ölelem a rózsám nyoszolya nélkül is. (Népd.)

Csür. Jobb a teli ól, mint az üres csür.

Nem vet az egér fészket üres csürben.

Csürhe. Egy malacz nem csürhe.

Csütörtök. Nincsen ám mindennap csütörtök.

Kinek sok zabáló csütörtöke, sok hamvazó szerdája.

Csütörtököt mondott.

Azaz el nem sült, csött, csettet mondott, mint a puska; aztán terv is.

Cz.

Czégér nélkül is elkél a jó bor. Cs.
Virágos czégért köt, a ki mérget árul.
Nagy czégért emel.
Czékla. Izetlen czéklát is megszokhatni. Cz.
Czél mellett lőtt el.
Tullótt a czélon.
Ne tovább a czélnál.
Ha el akarod találni a czélt, feljebb irányozz. K.
Czérna. Nem győzi czérnával. BSz.
Becsusz, mász mint tü után a czérna. P.
Czérnán huz harangot. Kt.
Czérnaszál nem hajókötel.
Czézár. Aut Czézár, aut Tóth Pál.
Diákos km. a latin „aut Caesar aut nihil” mintájára.
Czibak. Kap rajta, mint Czibak bátya a kulacson.
Czifra. Rutból lehet czifra, de nem szép.
A czifra még nem szép.
Megeszi a czifra ruhát, mint tehén a poklát. K.
Czigány is maga lovát dicséri.
Nem is cigány, ha nem cserecsaló. D.
Czigányt szapul, szerencsent mos.
Nem kell a cigányt lopásra tanítani. Cs.
Czigáynak tilt lopást.
Előbb megdolgozik a cigány, azután fizetnek.
Lazsnakot cigánytól.
Nem nagy hir a cigányokkal való harcz.
Valamely bort a cigányok szeretnek, jó bor az. Cs.
Jól tud szántani a cigányok lován. BSz.
A cigány sem mond igazat mindenkor.
Néha jó ló is cigány kézre kerül.
A cigány bélyegzett lóra is felül.
Mennyi cigány, annyi lopó.
Hat cigány is megesküdhetnék rá.
Nincs a cigáynak pondrós szalonnája.
Szokta a dolgot, mint cigány a szántást. D.
Fél, mint a cigány Szentmihálytól.
Nem úgy verik a cigányt.
Biztatja, mint cigány a lovát.

Nyakas a cigány is, mikor akasztani viszik.
Sohajt mint a kárvallott cigány.
Él, hal érte, mint cigány a veres nadrágért.
Nincs ott cigánynak csontja.
Ha ütnek valakit, vagy megüti magát valaki és fájlalja, szokták mondani.
Nincs szerencséje hozzá, mint cigánynak | a buzavetéshez. Cz.
| az igazmondáshoz.

Szomoru mint böjtben a cigány.
Rátartós mint az éhes cigány.
Kénytelen mint cigány malacz az ügetéssel.
Alkuszik mint cigány a lóra.
Olcsó mint a cigányhal.
Czimbalmosnak is néha öreg hurja szakad.
Czinege is örül a tökmagnak.
A czinegének kóró a nyársa.
Czinkét fog a feje.
Czinkjátékban legnagyobb mesterség a vetés. Cz.
Czinkota. Meg van mérve mint a czinkotai itcze.
Czipó. Nem elég a szó, ha nem elég a czipó.
Másutt is esznek fehér czipót.
Kenyérrel eszi a czipót.
Együgyü, mint az egyszeri palócz, ki barna kenyérével szalonna gyanánt ette a fehér czipót.
Fehér czipó, sós turó, éhség ellen igen jó.
Czipő. Hétköznapi mezitláb, vasárnap czipőben.
Czirkos. Hallotta hírét, mint Czirkos a rétesnek.
Czirógatással is lehet ártani.
Czukor. Süvegben is megbecsülik a czukrot.
Édes mint a czukor.
Erősebb a csók a bornál,
Édesebb is a czukornál. (Népd.)
Czukorrágás gyermekszokás.

D.

Daganat. Egy kis daganatért nem kell vágni kezét.

Dajka. Nem adja dajka gyermeknek a legjobb falatot. KV.

Ki vén korában házasodik, dajkát keres.

Damaki. Hárman sem tesznek egy damaki ember számot.

Damak, felső borsodi falu. A km. gyávákra szól.

Darázst ne szurkálj. Cs.

Vén darázs legalább megdongja.

Sok darázs a legfutóbb paripát is megöli.

Dong mint darázs a tücskök között. Cs.

Az a jó szőlő, melyet a darázs megdong.

Darázsfészekbe nyulni.

Daru. Görbén hordja nyakát mint a daru.

Ő is látott darut.

Dárius. Elköltené a Dárius kincsét.

Dávid. | Hegedült arról szent Dávid.

| Énekelt arról szent Dávid, el is magyarázta.

Deákné. Ő sem jobb a deákné vásznánál. Cs.

Debreczenbe pipáért; Szegedre dohányért.

Ő is járt Debreczentől Kisváradig.

Látott valamit, de nem sokat.

Akkor még Debreczen is falu volt.

Vastag, mint egy debreczeni kofa.

Denevér.

Olyanra mondják, ki egyik felekezethez sem tartozik.

Estve jár, mint a denevér.

Derecske. Becsöngettek neki mint Derecskének a tatár. D.

Félreverték Derecskén a harangot a tatárok ellen, mire ezek: „majd mi is becsöngetünk Derecskének,” amint csakugyan meg is történt. D.

Derellye. A szalonnát ha egyre füstölik sem lesz belőle derellye. Cz.

Deres. | Szélről |

| Oldalt | kötni a derest.

Derék. Hogy ne volna derék, mikor dereka van.

Kiesett a derékszeg.

Deszka. Lapos mint a deszka.

Deszkát mennél jobban gyalulják, annál simább lesz.

Deszkát árul Földváron.

... a ki ily deszkát árul,

Nem jó haza a vásárrul. (Népd.)

Délben gyujtasz gyertyát. Cs.

A ki délig kurta, délután is kurta.
 Délelőtt allegál, délután alig áll.
 Délutáni kézfogásnak rovás a dija.
Dér után meghugyozza magát az idő.
Déván. Mihez karddal férhetsz, nem kell ahoz sok déván. KV.
Dézma. Hányják vetik, mint a dézmabuzát.
Diák. Énekel előbb a diák, azután kap alamizsnát.
 Nem mind diák, a kinek tintás az ujja.
 Szemérmes diáknak hió a táskája. Cs.
 Diákot hasznaért nem érdemes tartani. Cz.
 Ma diák, holnap katona.
 Szükség vagy barátot vagy katonát tesz a diákból.
 Ugy szép a diák, ha rongyos. K.
 A pap is csak egy diák volt.
 Lencse, borsó, kása, mind isten áldása, diák táplálása.
 A ki diákul tud, a pappal is szólhat.
 Nehéz a papság, ki diákul nem tud. BSz.
Dicséret. Pénzen vett dicséret cifra hazudság.
 Rosz ember dicsérete nem nagy becsületre válik. Cz.
 Nagy dicséret és hazudság egy fának ágai.
Dinom. Egy két napi dinom dánom holtig való szánom bánom.
Dinnye. Ugy néz mint kinek dinnyeföld nem jutott.
Dió. Kemény dióba harapott.
 Törd meg a diót, ha bélét meg akarod enni. BSz.
 A jó, meg a dió.
 Üres dió, üres pohár ha eltörik sem nagy a kár.
 Adjon isten minden jót, diófából koporsót.
 Rá tartja magát, mintha övé volna a diófáig.
 Nem diósdí már a játék.
Diószegi. Megegett neki a diószegi vásár.
 Megegett nekem a diószegi vásár.
 Mert ellopták komám fekete pipáját,
 Fekete pipáját, bőrös csutoráját.
Disznó is megeszi a makkot, de föl nem néz a fára.
 Nem döglök meg a disznó a maga almától. K.
 Disznó is gyakorta buzalasztet eszik. KV.
 Eszes disznó mély gyökeret ránt. Cs.
 Nem disznónak való a gyömbér.
 Disznó orrára arany perecz. Cs.
 Éhes disznó makkal álmodik.
 Ha tudná a disznó, mire hizlalják, megdöglenék bujában. K.

Ha a disznónak szarva volna, kanászt sem lehetne mellé fogadni.
Ha a disznónak szarva volna, egy kazal sem maradhatna.
Akkor volt szép a disznó, mikor még malacz volt.
Mennél koszosb a disznó, annál inkább vakarózik.
Disznón gyapjat keres.
Kicsin az ól, nagy a disznó.
Lé táplálja a disznót, kolbász a rossz szolgát.
Zöld disznórul mesét mondok.
Könnyű volna megnyirni a disznót, ha malaczkorában rászoktatták volna.
Ne legyetek mint a kutyák, hanem mint a disznók.
Azaz értsetek egyet.
Disznónak, fösvénynek holta után haszna.
Ki disznó után indul, mocsárba jut.
Sok lud disznót győz.
Hallgat mint süket disznó a buzában.
Mohón esél neki, mint disznó a makknak.
A disznó-almot is eladná.
Igen fösvény.
Mindennek jó, mint a disznóhus.
Mi atyánk, isten, disznóláb.
Később kopik el a disznóorr, mint a szántó vas.
Disznóólra cserép földél.
Dobbal megy nyulászni.
Sokra verik a dobot.
Ellaktam mint a dob.
Elverték, mint a két fenekü dobot.
Dobozi. Add meg magad, Dobozi.
Izzad most Dobozi.
Hihetőleg a költőink által megéneklelt Dobozi Mihálytól maradt km.
Dohány. Nem ér egy pipa dohányt.
Kimarkolja a dohányt más zacskójából s magáéba teszi.
Dolmány. Rongyos dolmányban is van okos legény.
Dolog. A dolog nem szégyen.
Kinek semmi dolga, akaszsa fel magát.
Ezer a dolgom, meg kettő.
Dologra szegődik a szolga.
Nem sok kalácsot eszik, ki a dolgot kerüli.
Nem töri tollát a dolognak. K.
Egy dologból kettőt csinál.
Veszett dolog, mikor aztán foltozásra kerül a dolog. KV.
Előbb fordul rosszra mint jóra a dolog.

Elmult dolognak felejtés a vége.
Megesett dolognak legjobb orvossága az elfeledés.
Ki a dolgot érteni nem akarja, visszamagyarázza.
Dolgozik. Ki nem dolgozik, ne is egyék.
Domb. Ördög is a dombra tojik.
Nehéz a dombra visszahömpörögni.
Dorgál. Ki mást akar dorgálni, maga fedhetlen legyen.
Dorong. Ha a pofoncsapást elszenveded, máskor dorongot hoz reád. Cz.
Dorongot vetettek eleibe. K.
Dózsa. Megelőzte mint Dózsa a macskát.
Ily nevű ember látván, hogy ablaknak ugrik a macska s azt kitöri: maga törte ki előtte.
Dög. A hol dög van, oda gyűlnek a sasok.
Ha a juh szomorú, dögrováson van. Cz.
Dömötör. Neki minden nap Dömötör napja.
Dömötör napján szoktak változni a juhászok; a km. arra illik, ki minden nap mozdulhat állásából.
Dörög. Hadd dörögjön, csak ne üssön.
Dőleszkedik. Neki dőleszkedik mint egész telkes paraszt. Cz.
Dragonynos. Garázda mint a részeg dragonynos.
Drága. Kedves a mi drága.
Nem könnyen adják, a mi drága.
Legkésőbbre esik, a mi legdrágább. D.
Legdrágább mit könyörgéssel kell megnyerni.
Duda neki; nem ért ő ahoz.
Könnyű a dudát felfujni, de nehéz billegtetni.
Nem lesz abból duda.
Nem fog sikerülni.
Sok jó tánczolhat egy duda mellett.
Minek olyan duda, a mi nem szól.
Teli van szóval, mint a duda széllel.
Dudál. A mint dudálnak, úgy tánczolj.
Jó dudoló, jó köppentő. KV.
Dudvát hány a tökre.
Duna sem mossa le róla. Cs.
Nagy dolog volna, ha a Dunában nem volna víz.
A Dunáig tánczolva, a Dunán túl lánczolva.
Mely eb egyszer a Dunát átusztá, tengerre készül.
Dunába hord vizet.
Kípez, kapoz, mint a Dunába haló. K.
Átuszsza, mint kutya a Dunát s megrázkodik.
Dus. A dusok nem soká uralkodnak. Cz.

E. É.

Adjon isten három e-t.

E szet, e rőt, e egészséget.

Eb. Addig játszik az eb, míg kutyó a neve.

Ölben vitt eb nyulat nem fog. BSz.

A mely ebet bottal hajtnak a nyul után eb eszik annak fogtábul.

Soha ne higyen ember az eb szájának.

Eb is megalkuszik egyszer a macskával.

Nehezen alkuszik meg két eb egy csonton.

Ki ebbel hál, bolhásan kél.

A ki ebbel játszik, fája legyen.

Tarts ebet, ha veszned kell. KV.

Ne tarts ebet, ha kenyérhavad nincs.

Csak korpád legyen, könnyü ebet kapni.

Ki más ebét tartja, csak a kötél marad nála.

Ki idegen ebnek hány kenyeret, nem veszi jutalmát.

Bakzó ebnek sok a lyuka. Cs.

Ebet is megbecsülik uraért.

Ne higy annyit az ebnek, mennyit farka hizelkedik.

Akkor busul az eb, ha éhes.

Vess az ebnek, nem harap meg.

Késő agg ebet tánczra tanítani.

Nem illet agg ebet hintószekér. Cs.

Vén ebre korpa is vesztegetés.

Jó a vén eb ugatására kitekinteni.

Eb is bánja orrát.

Nem ebre bizták a lóhalált. KV.

Ebre bizni a hájat.

Az ebnek ha aranya volna is, hájat váltana rajta. Cs.

Elég egy ebre egy kölöncz.

Nem egy ebnek kurta a neve.

Ugat a félénk eb, de meg nem mar.

Eb, ha a Dunát átuszsza is, ugyan eb. Cs.

Eb lánczon ugathat, de meg nem haraphat.

Bolond, kit a kötött eb megharap.

Ebnek ad, ha megnyálaztad. Cs.

Ebet szőriről, madarat tollárul, embert társárul.

Hamarkodó ebnek vakok a kölykei. Cz.

Ebnek se jó az első fia.

Fogas ebnek való a csontrágás. Cs.
Nem hallik eb ugatása mennyországba.
Eb a bibor közt is konczot keres.
Az ebre nem vetnek hámot, a gondolattul sem vesznek vámot.
Ebnek vonják asztalra fejét, ő pad alá vonja. Cs.
A jó ebet nem ütik agyon egy turóért. K.
Nem eszi meg az eb maga fiát. KV.
Eb is parancsol a maga farkával.
Eb sem irigyl ebnek a konczot, ha nincs.
Ütik az ebet, hadd tanuljon a kölyök.
Általszakadt eb az ugatást is rösteli.
Eb is felhág a ház tetejére, ha udvarban megszorítják.
Eb is a követ harapdálja, mikor embert nem marhat. Cs.
Eb sem rágódik csonton, ha husra talál.
Leforrázott eb esőtül is fél.
Általment az ebek harminczadján. Cs.
Ebem volna sánta, az is meggyógyulna. BSz.
Eben mult pásztorság, falu végén csontot rág.
A mely ebet megakarnak ölni, dühös nevét költik. Cs.
A mely ebnek veszett nevét közlik, el kell annak veszni.
Tátika és Rezivár dolgát ebre bízák, ebül vették hasznát. Kr.
Eblével főzd az ebet.
Aluvó ebnek jajgat a költője. Kr.
Ebnek mondják, eb mondja farkának, farka mondja: eb menjen.
Eb szeme látta, eb keze vette; akasszák fel, aki keresi.
Eb helye, mi nem én dolgom. M.
Eb ura | kurta
| fakó.
Hátulsót harapják az ebek.
Eb köszönje a jó tartást.
Eb utól ki a világból. BSz.
Agg eb utól. KV.
Eb, a ki bánja, kutya a ki szánja.
Eb a német kutya nélkül.
Eb a cigány csere nélkül.
Akár eb, akár kutya, egy az.
Ebnek eb a munkája.
Eb vagy kutya mindegy tatár.
Eb kutyával hamar összebarátkozik.
Nosza eb után komondor.
Ebnek eb a fia.

Eb fujja nótáját, kutya járja tánczát.
Azt sem mondta; eb vagy kutya.
Ebrül ebre, paprul papra. D.
Nem megy a füst eb szemébe.
Ez is a mi ebünk kölyke.
Nehéz ebet a hájas szijról elszoktatni.
A mely eb megharap, annak szőrével kell füstölni.
Ebmarásnak kutyaszőr az orvossága.
Eb sem venné fogára, a mit mond.
Ebem volna sánta, ha úgy folyna dolgom. K.
Ebcsont beforr.
Ebrudon vetni ki.
Ebül gyült | szerzéknék ebül kell elveszni.
| marhának komondor sáfára.
Ebül kezdi, komondorul végzi.
Bujdosik ide s tova, mint az égett lábu eb. Cs.
Tiszteli mint eb a vermet.
Ugy esett, mint vén ebnek a vaj alja.
Lerázza magárul, mint eb a vizet.
Nyujtózik mint eb a pozdorján.
Szereti mint eb a gerebennyalást.
Megszorult mint eb a gát közt.
Szapora mint az ebkapor.
Ebéd. Hol az ebéd, ott a vacsora.
Régi vendéglátó szíveséget tanusító km.
Délben kimélt ebéd jó vacsora.
Hamar ebédnek hamar a vacsorája. D.
Nem derék ebéd, melynek nincsen vacsorája. D.
Szegény ebéd, a hol bor nincs. Cs.
A mely szolga elfelejt ebédet enni, megérdemli a vacsorát. K.
Ebédet nem eszik, vacsorát nem is lát.
Ebéd után forgat nyársat. D.
Ebéd után a maradékkal.
Ebédelj és meglásd, mi lesz a maradék.
Eczet. Savanyu mint az eczet.
Eczetágy a gyomra.
Megtalálta eczetes korsó dugóját.
Edény. Nem kell arany edényt pad alá tenni. Cz.
Egér nem fér lyukába, tököt köt a farkára. Cz.
Bátran czinczog egér, ha macskát nem érez.
Az egér sem fut mindig egy lyukba.

Kis egér kis csapással oda van.
 Törött hajót elhagyják az egerek.
 Nem tud hová lenni mint a tökbe esett egér.
 Egere nőtt.
Egész. Jobb az egész, mint a fél.
Egészség. Nincs jobb, mint a jó egészség.
 Bibor, bársony, vendégség: jobb egy napi egészség.
 Kelletlen ott a kincs, hol jó egészség nincs. K.
 Kinek szűkön elesége, annak van jó egészsége.
 Jó a szép ábrázat és gazdagság, de nincs jobb a jó egészségnél. Cs.
 Az egészség izét a betegség adja. (L. betegség.)
 Három dolog egészséges: eleget nem enni, munkától nem futni, és nem bujálkodni. Cs.
Egres nem szőlő.
Egri. | Elnyerte |
 | Felkapta | az egri nevet.
 Az egri vitézekről eredő, km., kik Dobó parancsnoksága alatt páratlan hősiséggel oltalmazták Eger várát 1552. a török ellen.
Egy. Szezelem, méltóság egy székebe nem férnek.
 Könnyebb egygyel megalkudni, mint sokkal.
 Egy életem, egy halálom.
 Egyet mondok: kettő lesz belőle.
 Egy két ember szaván nem lehet várat építeni. D.
 Egynek elesése, másnak felkelése. KV.
 Egy ember csak egy szám.
 Egy: titok, kettő: tanács, három: széles istenadta világ.
 Mig egy tudja: titok; másnak mondok: tanácskozás; harmadiknak: tudja egész világ.
Egyedül. Jaj nekem egyedül, senki sem hegedül.
 Ki egyedül iszik, az már utolsó.
Egyenlőség nem támaszt hadat. Cs.
 Sok jót szül az egyenlőség. K.
Egyes. Az egyes élet nem lehet bu nélkül. Cz.
Egyesség kicsint is nagyra visz.
 Szép egyesség szokott zászlót emelni.
Egyezség. Jobb sovány egyezség kövér pörnél.
Egyetért. Szép dolog, mikor száj és szív egyetértének. KV.
Egyik a másikkal jó. Cs.
 Egyik gubás, másik subás.
 Egyik tizenkilencz, másik egy hián husz.
 Egyik kutya, másik eb.
Egyszer él az ember.
 No még egyszer, szegény ember!

Ugy járt, mint az egyszeri ember.
Ez, t. i. kereste a fehér lovat, melyen rajta ült.
Együgyü ember ritkán megy bíró elé.
Együtt tették a tüzhöz, együtt emészszerk.
Eke. Sok jó fogja az eke szarvát.
Nehéz eke szarvával gazdaggá lenni.
Könnyü hat ökör után tolni az ekét.
Ekklezsia. Szegény az ekklezsia, maga harangoz a pap.
Eleje. Se eleje, se veleje.
Mindennek édesebb az eleje, mint az utolja.
Munkának jó eleje, a dolognak veleje.
Elesés. Ki fél az eleséstől, ne menjen a jégre.
Eleven. Hogy ne ugrálna az eleven, ha még a holt is mozog.
Hamis az ember, mig eleven.
Eleinte. Csak eleinte válogat ember a szilvában.
Elég. Jobb az elég, mint a sok.
Elijedtnak árnyéka is ijeszt. Kr.
Ellenkező dologban válik meg, ki mire való.
Ellenségeddel társ poharat ne igyál.
Ki ellenséggel czimborál, forrónt öntenek alája, ha eszén nem jár. Cz.
Futó ellenségnek arany hid.
Becsüld ellenségedet, ő mondja ki hibádat.
Ott keresed az ellenséget, ahol nincs.
Mosolygó ellenségnél nincs ártalmasabb.
Elme. Mit az elme ébren forgat, avval játszik álom idétt is. BSz.
Heverő testben bujdosik az elme. Cz.
Ha elméd nem vigyáz, hallásod is elvesz.
Nemes elmének visszatetszik a szolgálat.
Értebb elme később hisz.
Előbb. Jobb az előbb az utóbbnál.
Ki előbb jó, előbb örül. Cs.
Ritkán jut embernek előbbi sorsa eszébe.
Első. Aggszó szerint egyféle állatnak sem jó az első kölyke. P.
Azt gondolja, ő első személy a szentháromság után.
Elvágja, a meddig megsült.
Elvesz. Ég nyelte, föld nyelte: elveszett.
Eme. Rosz eme fiait is megeszi.
Ember emberrel jó. Cs.
Embernek embertül mindig kell tartani. K.
Ember embernek farkasa. KV.
Nagy ember nagyot botlik. Cz.

A kis ember sem szalmaszál.
Kis ember nagy bottal jár.
Addig áll az ember, míg isten akarja.
Nincsen ember hiba nélkül.
Embert illet a szó. KV.
Embert szaván, ökröt szarván.
Ember teszen fogadást, eb a ki megállja.
Nem lehet az ember hirtelen gazember.
Olcsó az ember, a hol sok van. D.
Sűrűn vetik magvát az emberséges embernek, de vékonyan kel. Cz.
Elég sok az ember, de kevés a jámbor. D.
Minden ember ember, de nem minden ember emberséges ember.
Sok embernek sok esze van.
Ember a lenben, de nem a kenderben.
Embernél a munka, istennél az áldás.
Minden ember hamis, csak a pap nem igaz.
Ember kell a gátra.
Esendő az ember, hajlandó a pendely.
Tál, fazék összezördül, hogy ne az ember.
Emberen esik a hiba.
Ember czéloz, isten határoz.
Rosz ember hamar megijed.
A milyen az ember, olyan a munkája.
Emberre makkot, disznóra gyömbért.
Nem singgel mérik az embert.
Ember szava nem isten szava.
Terem az ember, mint a subagallér.
Forgandó az ember, mint a pénz.
Esendő az ember, mint a fakutya.
Elkopik az ember, mint a kaszafén.
Emberség. Nagyobb az emberség a káposztás husnál. KV.
Elvenni emberség, adni meg istenség.
Vékony emberség, vastag embertelenség.
Emberség által senki nem sértődik.
Ene. Amint tartod enédet, úgy ihatod tejedet. D.
Enyém. A mi enyém, enyém.
Jobb egy enyém, mint két másé.
Epe. Elfutotta az epe, mint juhot a tályog.
Epéje sincs mint a galambnak.
Eper. Hires eperre nem kell kosárral menni. Cs.

Kiki maga kebelébe szedi az epret.
Lassan kullog, mint ha epret szedne.
Elszedték az epret előle.
Eperjesi. Csigára von, mint az eperjesi hóhér.
Erdő nincsen zöld ág nélkül.
Nem látja fátul az erdőt.
Erdőre tőkét, tengerbe vizet.
Erdőnek is vagyon füle és mezőnek szeme.
Erdőben ha szólasz: elhallik, mezőn ha csinálsz: meglátszik.
Véletlen erdőben gyakorta nyul fekszik. Cz.
Szál faért erdőt el nem hagyok.
Félre bokor, jön az erdő.
Erdőt szánt, gyepüt sem szánthat. Cs.
Eredet. Gonosz eredetnek, gonosz a vége.
Eretnek. Szent írásból jönnek az eretnekek. D.
Erkölcs szerez barátságot.
Többet hiszünk jó erkölcsnek, mint szapora esküvésnek.
Szép köntöst inkább mocskol a rossz erkölcs, mint a sár.
Erkölc sokat szenved, de soha nem senyved.
A megpirulás festéke a jó erkölcsnek. K.
Erkölcös ember is tekint a parancsolatra. K.
Ernyő. Fenn az ernyő kas nélkül. D.
Rangtartás, vagyon nélkül.
Erő s pribék ellen nincs pecsét levél. BSz.
Fontonként fogy az erő, lat számra jó vissza.
Ha erő nem használ, ravaszsággal hozzá. Cs.
Erő, ész nevel tartományokat.
Megszaggatott erőt könnyű lenyomni.
Erős az igazság, szép asszony és jó bor.
A ki erősebb, az a hatalmasabb. ML.
Nincs oly erős, kinek társa ne válnék.
Erőtlent az erős csak a zsákba rázza. KV.
Mindennél erősb, ki magát megbirja.
Erőtetés. Minden erőtetés visszaélés. D.
Erőtlen, ki elbizza magát.
Erszény. Jobb egy erszény, mint két barát.
Kinek üres az erszénye, üres a szekrénye. Cz.
Kinek teli az erszénye, elég tudós az.
Nyisd meg az erszényt, s meglesz, a mit kívánsz. Cs.
Szerelem, bor, koczka, üresíti az erszényt.
Egyik csinál erszényt, másik lemetszi azt. KV.

Nincs könnyebb a teli erszénynél.
 Ha üres erszényed, vendégséget kerüld. KV.
 Ebszijssel kötött erszényü.
 Fukar, zsugori.
 Erszénynek egy betegsége van: a lapos guta.
Esik. Sok esik, a min örvendhetni, de több, a min busulhatni.
 Ki el nem esett, nem szükség hogy felkeljen.
 Hamar estél, hamar kelj.
 Egyszer eshetik meg, a mi soha nem volt.
Esküszik mint a párhagyma.
Esküvés. Elhoppozta az esküvés előtt.
 Leány, ki férj nélkül lett anya.
Eső. Késő esőnek nagyobb a sara. D.
 Elmult esőnek nem kell köpenyeg.
 Adtál, uram, esőt: nincs benne köszönet.
 Hetes eső, hármass ünnep, jó gyomor;
 Gazdamorgás, béresalvás, komondor.
 Hetes eső miatt morog a gazda, hármass ünnepben alszik a béres, a jó gyomor mégis (ugat azaz ehetnék, mint a) komondor.
 Ki az esőt kerüli, sokszor vízbe tapod.
 Sir mint a sebes eső.
 Sir az egyik szemem, a másik könyezik,
 Sirjon mind a kettő, mint a sebes eső. (Népd.)
 Ott ad isten esőt, ahol akarja.
 Eső tavaszkor mind annyi aranycsep.
Estve van a faluban, farkas a bokorban.
 Néha reggel táncz, estve pedig láncz. KV.
Eszik. Elég hamar eszik, ki jól lakik.
 Többet öl meg a rendetlen eszem iszom, mint a kard. K.
 Ettél tegnap, egyél holnap.
 Ne egyél belőle, megfiadzol tőle.
 Megette, a mivel meg kell halni. Cs.
 Szerelmes.
 Elméjében eszik, ki az evőt köszönti.
 Ette haszna, aludta bére. Cs.
 Ha sokat akarsz enni, keveset egyél.
 Azaz ha sokáig akarsz enni, vagyis élni, tarts mértéket.
 A hol enned adnak, egyél, a hol ütnek, fuss.
Eszköz. Nincs oly hitvány eszköz, hogy hasznát ne lehetne venni.
Esztelen. Csak egynek van hiával az esztelen.
Esztendő. Sok darab kenyeret kíván egy esztendő.
 Ki husz esztendeig nem okos, negyvenig nem gazdag: soha se is lesz.

Evés. Milyen az evése, olyan a dolga.
Csak evéskor izzad, mint a pap szolgája. Cz.
Evet. Nehéz az evetet háznál megtartani.
Fris mint az evet.
Édes. A tiszta édes, csak gyermeknek való.
Minden édesnek van valami keserűje. Cs.
Ég. Ki mindig égbe néz, kutba esik.
Könyörgéssel engesztelődik az ég, de nem nyílik a rabajtó. Kr.
Égnek rendelése, kinek hová menése. D.
Égre követ ne dobj, mert fejedre fordul. KV.
Az eget soha el nem hagyhatjuk.
Égnek ereje is cselekszik, de nem kényszerít. Cs.
Szár az égből mennykő.
Ég. Nem mindenkor ég, mikor a harangot félreverik. D.
A hol éget, ott fujjad.
Mi nem égeti nyelved, ne fujjad. KV.
Égi. Ugy él mint az égi madár.
Se nem szánt, se nem vet, mint az égi madár.
Éh a jóllakottal nem egyaránt dudol. D.
Nehéz éhnek a várakozás. Cs.
Nem jó éhnek az ének.
Éhség a farkast is kihajtja cserjéből.
Alkalmatlan vendég az éhség.
Hol nincs kenyér, pöröl az éhség.
Legjobb szakács az éhség.
Keserű babot is édessé tesz az éhség. D.
Nagy nyavalya az éhhalál.
Legjobb enni, ha éhes vagy.
Kenyérhaj is mézes falat gyanánt esik éhes embernek. K.
Éjjel. Kurvának, bábának szabad éjjel járni.
Éket verjünk belé, ha másképp nem lehet. BSz.
Ugy verj éket a kemény fába, hogy szemedbe ne pattanjon.
Él. Az él soká, a ki jól él.
A ki jól él, királyt sem fél. BSz.
A ki tud élni, tud az valamit.
Ki nem akar élni, akasztja fel magát.
Annyit él az ember, mennyit örömmel él.
Jeget eszik, vizet iszik, mégis alig élhet.
Éljünk mi ketten, kurvanyja a harmadiknak. D.
Él, éles. Éllel állnak össze.

Ne fend az élest.

Élet. Minemü az élet, olyan a vége is.

Ember élete ma virág, holnap hamu. Cs.

Nincs busabb élet, mint jóakarók nélkül élni.

Az élet, pénz, szalonna fogyton fogy. BSz.

Éltrevaló ember köszikla tetején is megél.

Ez az élet ugy sem sok, használják az okosok.

Élő élőnek, holt holtnak barátja.

Nehéz élő embernek orrát ugy elmentszeni, hogy meg ne érezze. D.

Élőfának döntét várni.

Ha élőfával igy bánnak, mit tesznek a levágottal.

Én. Nem az én házam ég.

Ének. Szomoru nótára válik még az ének. Cs.

Kár a hitvány éneket ujra kezdeni.

Minden éneknek van nótája.

Énekel, mint sok.

Éneklés. Jól kezdett éneklés kántornak nem nehéz.

Ép. Elég szép, a ki ép.

Épit. Malmon, ifju feleségen mindig kell építeni. Cz.

Ki utfelen épít, sok mestere van.

Ér. Erére tapintani.

Megvágták az erét.

Ér. Nem sokat ér a csupa hallom, mondom. Cz.

Kevély koldus, tudatlan pap, félénk katona mit sem érnek.

Részeg ember imádsága, beteg ember böjtje nem sokat ér. Cz.

Kit egyben rajta érnek, másban is gyanítják.

Érdemlés után fizet isten.

Érsek. Feltartja orrát, mint az érsek disznaja.

Ért. Ki mihez nem ért, gyilkosa az annak.

Érzékenység. Hol az érzékenység nyertes, vesztes a nyugalom.

Ész jobb erőnél. KV.

Az érett ész nem egy napi munka.

Fajtája válogatja az ész is.

Észszel hozzá, fiam, ha erőd nem bírja.

Kinek esze nincs, nagy marhája sincs.

Jobb észre vigyázni, mint lábra.

Észszel indulj, okkal járj.

Észt nem árulnak a vásárban.

Mind esze, mind mesze.

Szép a kinek esze van, de még szebb, a kinek nincs, nem vesződik vele. K.

Mit az ész meg nem gyógyíthat, meggyógyítja idő.
Kit meg akar isten verni, eszét veszi el.
Ne adj eszedben, csak adj pénzedben. Cs.
Rövid az esze.
Ha eszed volna, nem dicsekednél vele.
Van annyi esze, mint egy esküdt ember sapkájának.
Kinek esze van, hamar észreveszi magát.
Ha zacskóba kötné eszét, megenné a kutya.
Kinek esze nincs, a kovács sem csinál.
Eb a lelke faszekere, ugyan helyén van az esze.
Mindennek hián van, ki esze hián van. M.
Elrejtett kincs, rossz feleség ki nem megy eszedből.
Szárába szállott az esze.
Föltekerte eszét, mint döglött borju a farkát.
Könnyü annak bolondozni, kinek egy csep esze sincs.
P. ha valaki sánta létére hetykén mondaná, hogy nem fél a katonaságtól, s ezzel bátornak szeretne láttatni.
Étek. Ha éték nincs, borral hozzá. Cs.
Étel. Az étel szagaért pénzhanggal fizetnek. K.
Sem étele, sem itala.
Táltul szájig is elcsorgathatni az ételt.
A legjobb ételt soha asztalra nem teszik.
Legjobb étel: anyatej.
Étel, ital, álom, szükséges e három.
Drága étel urnak való.

F.

F. Adjon isten három f-et.

F riss, f iatal, f eleséget.

Adjon isten három é-t,
Három f-et, három b-ét

Fa. Egy szálfá nem erdő. Cs.

Nagy fá, nagy gyökér.

Jó a vén fának árnyékában pihenni.

Nagy fán terem.

Azaz nehéz hozzá jutni.

Fa is nagyobbak tetszik, ha ledölt.

Levelek után végre a fá is leesik.

Nyesés nélkül fá sem nő nagyra.

Aszufa mellett a nyers is megég.

Korán virágzó fának ritkán eszel gyümölcséből.

Egy fá sem tetszik senkinek, hogy reá akadjon.

Fának haszna gyümölcsén tetszik meg. P.

Ledölt fának fejét a gyermek is ránczigálja.

Vad fátul nem lehet jó gyümölcsöt várni. Kr.

Rosz fának több levele mint gyümölcse. D.

Terméketlen fára követ senki se hajít.

Ha elszárad a fá, nem nyersül az meg.

Minő a fá, olyan a gyümölcse.

Nagy fának, nagy árnyéka.

Addig kell a fát egyenesíteni, míg fiatal.

Fában is megvan a szokás.

Ne rázd a fát, mely magától hullajt.

A fát gyümölcseről, embert erkölcséről könnyű megismerni.

A fát sem ejtik le egy vágásra.

Nagy | fát mozgat

| fába vágta fejszóját. Cs.

A legjobb fából soha nem építenek.

Azaz szőlőfából.

Szür, hozz fát, palást, rakj tüzet, bunda, nyugodjál. BSz.

Szür vágja a fát, ködmön hozza haza, palást rakja a tüzet, bunda nyugszik mellette. D.

Ki fát vág és hoz, szürben ködmönben jár; tüzet már palástban is rakhatni, ki mellette ül, melege van, mintha bundában volna.

Rosz fát tett a tüzre.

Görbe fához a héja legegyszerűbben hozzá áll.

Maga alatt vágja a fát.

Soha több fát mint az erdőn.
 Idején kitetszik, mely fából válik bot.
 A mely fából horog akar lenni, idején a föld felé nő az.
 Sokféle fából farag.
 A mely fának árnyékában nyugszol, ne nyesegesd.
 Bátrabb fakannából inni, mint arany pohárból. KV.
 Fából csinált vas karika.
 Hallgat mint a fa.
 Örvendj immár a faháznál.
 Nem bánom: legyen, ha szegény is,
 Faháztul való vagyok én is. (Népd.)
 Ott hagyták a faképnél.
 Zörög mint a fatarisznya.
Fagy. Majd ha fagy, hó lesz nagy.
Faj. A jó faj | idején kimutatja magát.
 | nem hagyja el faját. KV.
 Fajra jár az ész is.
Fakéreg. Annyit használ, mint ebnek a fakéreg.
Fakóra jut.
 Kedvez neki a szerencse.
 Fakót is vonják, de fakó is vonja. Cs.
 Többet költ a fakóra, mint érdemli a fara.
 Fakó kocsi, kender hám, nemes ember, szürdölmány.
Fakutya. Nevet mint a fakutya.
Fal. Négy fal között sok történik.
 Addig járt a maga esze után, hogy falnak ment tőle.
 Ha a fal tudja, én is tudom. Cs.
 Akár a falnak beszélj.
 Dülő falhoz ne támaszkodj.
 Faltul hagyni magát.
 p. Haszon dolgában nem gondol magára.
 Nem verem falba fejemet.
 Vakarj falt. M.
 Add meg magad, engedj.
Falu. Több a falu mint a város.
 A falu kanját is megölik, de csak válik más helyébe. K.
 Hét pusztá faluban sincs párja.
 Vén falusi mester végtére a tanításból is kikotlik.
Fancsali. Áll mint a fancsali feszület.
 Elképedt, szomorú arcra, alakra mondják.
Far. Nem lehet egy farral két nyeret ülni.

Nagy tönk van a farán.
 Gazdag leányra szól.
 Jár kel a farával mint a szitás malom.
 Se ide, se oda, mint a riszált far.
Farag. A ki sokat farag, sok forgácsot ejt. Cs.
 Csakugyan megvékonyodik az ember, ha gyakran faragják. D.
Farkában töri a kést. BSz.
 Farkába üti a kést. KV.
 Csóválja farkát.
 Kin vagyon a farka beszédjének.
 Azaz ravasz beszédü.
Farkas nem nézi a bélyeget.
 Megjegyzett juhból is elvisz a farkas.
 Lehányja szőrét a farkas, de bőréhez igen hozzá szokott. D.
 Nem könnyen ejted meg a vén farkast. BSz.
 Farkas ha koplal, sem cserél a kalmár ebével. Sz.
 Többet öl le a farkas, mint egyszerre elemészthet. D.
 Megeszi farkas a bárányt, ha béget is.
 Csak akkor nem eszi meg farkas a bárányt, ha el nem éri.
 Nem eszi meg a farkas a telet.
 Erős télnek kell akkor lenni, mikor egyik farkas a másikat megeszi.
 A farkas minél vénebb, annál maróbb.
 Ugy szereti farkas a bárányt, hogy szeretetből meg is eszi.
 Szaladj farkas, inadban az igazság. P.
 Farkas után a holló is élni akar.
 Hallgass! ihol jön a farkas. Cs.
 Gyakorta farkas is juhbőrbe öltözik.
 Nem él a farkas pénzzel. KV.
 Akkor még a farkas is a földön járt.
 Hát most hol jár? a talpán.
 | Ha a farkast miatyánkra tanítod, báránylábat kiált. D.
 | Farkasnak mondják: pater noster, ő azt mondja: bárányláb. Cs.
 Farkasnak mutatsz erdőt.
 Sok bárányt elvisz addig a farkas, míg verembe kerül. D.
 Farkast emlegetnek: kert alatt jár.
 Nem bizzák farkasra a bárányt.
 Farkasnak soha sem lesz bárány fia.
 Az éhes farkasnak élesebb a körme.
 Elvész, ki fegyvertelenül jár farkasok közt.
 Vén farkast a bárány is neveti.
 Hamar elunja, ki farkason akar szántani. K.

Nehéz a farkasnak magvát szakasztani.
 Huritják a farkast, mégis elviszi a juhot.
 Farkastul elfutott, s oroszlánra talált.
 A farkas ritkán eszik sült hust. K.
 Farkast étet. KV.
 Telhetlent vendéget.
 Ki farkassal tart, annak vonitni kell.
 Farkast fogni. KV.
 Megakadni, honnan se előre, se hátra.
 Komor, mint a verembe esett farkas. Cs.
 Mint az éh farkas, úgy várja.
 Kerüli, mint farkas a kutat.
 Ki nem vehetni, mint fias farkast a cserjéből.
 Farkasfog is végre aranyat simit. D.
 Farkasfogra kelt. K.
 Örökre elveszett.
 Farkashályog van a szemén.
 Farkaskomaságból igazi sógorság.
 Nagy dolog, hogy farkasfi támadjon anyjára. Cs.
 Farkas-nyakat vonni. P.
 Farkasvacsora, ördög ebéd. D.
 Azaz: hol innivaló van, ennivaló nincs, ez az ellenkező.
 Hideg mint a farkasordító.
Farmatring. Szenved mint a farmatring. K.
Farsangon kívül is esik leányvásár.
 A szeretet nincs a farsang hatalmában.
Fattyu csemete mély gyökeret ver.
Fazék. Nosza rajta, kis fazék, ugyan felrotyantál. K.
 Repedt fazék legrégibb a háznál.
 Tört fazékkal óva bánunk.
 Kiki a maga fazeka mellé szit.
 Fazekat kongásán, madarat szólásán.
 Tejes fazéknál hirtelen szolga a macska.
 Földfazékhoz fakalán.
 Fazekak hamar összezördülnek, hamar megbékélnek.
 Tudja: kinek mi fő fazekában.
Fazekas korongról, varga kaptájáról.
 Nevet, mint a fazekas, ha korongja kiugrott.
 Idvességes dolog közé ne elegyits fazéktörést.
Fábián. Ördögüző Fábián. D.
 Ily nevű pap egy színlett némából azzal üzte ki az ördögöt, hogy leitatá előbb, mikor megszólalván, jól elverte. D.

Fáj. Kinek hol fáj, ott tapogatja.
Ráakadtak a fájósára.
Fánk. Más a kitoló fánk, más a kitoló kása.
Fántonfánttal fizetni. P.
Fáradt embert könnyü megharagítani.
Fáradt embernek édes méz az álma.
Fáradtság bér előtt jár.
Fátyol. Ha fátyol, legyen sarkig.
Szép dolog a fehér fátyol.
Fehér fátyol alatt gyakorta moly vagyon.
Fátyollal törlik a sebet. BSz.
Nincs jó fátyol.
Mert gyöngé és gyásznak jele.
Fázik. Nem is tudja ember, honnan fázik.
Nem úgy fázik, a mint reszket.
Fecseg. Inkább higgy az ebnek, mint a fecsegőnek.
Nem jó mindent kifecsegni.
Fecske. Egy fecske nem csinál nyarat.
Nyári szállásért meg nem telel veled a fecske.
Hirmondó fecske tavaszt énekel. BSz.
Nem sirat egy fecskét egy nyár.
Nem sirat egy fecskét egy nyár,
Nincs egy pénzben száz forint kár. (Népd.)
Sok fecske ősz jele.
Elmegy a fecske itt marad a tűzok.
Idővel a fecske még házadra szállhat. BSz.
Nem jó verébnek a fecskével pörlekedni; a fecske elröpül, a veréb itt marad.
Sohse láttam télben fecskét.
Ha mézet akarsz gyűjteni, a fecskefiakat meg ne szenvedd házad körül.
Fegyver. Egyik fegyver tartóztatja a másikat hüvelyében. KV.
Ki fegyvert visel, feleséget is tarthat.
Erősséggel, nem fegyverrel. KV.
Fehér. Leghamarább piszkosodik a fehér. D.
Tudja, mi fehér, mi fekete.
Fehéret is feketének mond.
Én fehéret kérdek, te feketét mondasz. KV.
Fehéret köp mint a prépost.
Már sokat beszélt.
Fej. | Mennyi fej, annyi ész.
| A hány fej, annyi gondolat.
Egy süveg alatt nehezen egyezik két fej.

Roszban töri a fejét.
 Kinek reggel fáj a feje, mult estve nem tartott mértéket.
 Megmosni a fejét.
 Megérdemli, hogy posztóba varják a fejét. KV.
 Azt se tudja hol a feje.
 Fenn hordja fejét.
 | Fél tanács |
 | Káptalan | a feje.
 Nem fáj többé a feje.
 Benőtt a feje lágya.
 Feje lágyára esett.
 Szeget üt a fejébe.
 Gondot szerez.
 Fejét keresni a dolognak. KV.
 Keress bár magadnak fejet, nekem az enyém is jó.
 Senki feje nem illik úgy az ember nyakához mint a magáé.
 Mátyás király követségbe akarta küldeni Kinizsit a törökhöz, mi fejébe kerülhete, s egyszersmind biztatta, hogy azon esetre, ha megölik, haddal megy a törökre, s harmincz ezer fejet vágat le az övéért. - Igen ám, felelé Kinizsi, de a harmincz ezer közül egy sem fog illeni az én nyakamra. D.
 Elsült a feje.
 Megtudták, mit forral, ráismertek.
 Maga fejére | csinál sulykot. P.
 | hány földet.
 Maga fejére | gyűjt szenet.
 | vakar port. KH.
 Inkább beszélek a fejével, mint a lábával.
 Kopasz fejre patkós tetű.
 Megkócsagosodott a feje. P.
 Száraz vám a feje.
 Nagy a feje, kicsiny a veleje.
 Nagy a feje, mint a beledi ebnek.
 Feje mint egy hordó, esze mint egy dió.
 Fejedet hidegen, hasadat szabadon, lábadat melegen.
 Egészségi szabály.
 Beszélhetsz a fa fejünek.
Fejedelem. Minemü a fejedelem olyan | az ország is. Cs.
 | a jobbágy. KV.
 Igazság, irgalom őrzi a fejedelmeket.
Fejesnek kell lenni, kit felakasztanak.
 Ha feje nem volna, mégis fejes volna. D.
Fej. Ki keményen fej, vért ereszt.
Fejsze. Rosz fejsze el nem vesz a faragórul.

Veszett fejszének nyele is jó. Kr.
Minden fejszének akad nyele.
Van ott kis fejsze, nagy fejsze.
Tudja isten, ki lopta el még a kis fejszét is.
Uszik mint a fejsze.
Fel. Ki fel, ki alá. M.
Mennyit fel, annyit le.
Felnek hajts, lenek tarts.
Felel. Akkor felelj, mikor kérdeznek.
Minő a kérdés, olyan a felelet.
Feles feleslent játszik.
Feleség. Nem mindenkor nyereség a feleség.
Ki feleségét nem félti, nem szereti.
Jámbor feleséget csak isten adhat.
Ki feleségétül nem fél, istentül se fél.
Okos feleség nagy istenajándéka.
Felhő. Sokszor egy kis felhő nagy esőt vet. BSz.
Nem minden felhőből leszen eső.
Fehér lónak, világos felhőnek nem kell hinni. Cz.
Fellegvár. Kiszöktek a fellegvárból.
Felpörösnek soha se tégy törvényt. Cs.
Fene is szereti a kis malaczt.
Fenek. Nagy feneket keritni valaminek.
Fenkő. Halkkal jár, mint fenkő a kaszán. Cz.
Fenyeget. Ki sokat fenyeget, soktul félhet.
Fenyü. Pattog mint a száraz fenyü.
Fél, fele. Néha jobb a fél, mint az egész.
p. Jobb felényit enni, aztán büntetésre is értetik.
Ne neked fele, szaladj el vele.
Fele sem tréfa.
Fele sirás, fele nevetés.
Fél. A ki fél, él.
Ha félsz, meg nem élsz.
Nincs veszedelemben, ki bátorságban is fél. BSz.
Ez az élet, a gyöngyélet: senkitől nem félni.
Jobb előre félni, mint utoljára rettegni.
Félni jó, de megijedni nem.
Bolondság attól félned, min által kell menned. Kr.
A nagy félsznek fele is sok.
Néha a félszgyöker hasat is csap.
Ki féltében meghal, tudod, annak mivel harangoznak? Cs.

Félelem. Hol a félelem, ott a szemérem. D.
 A hol a félelem, ott a tisztesség. Cs.
Félénk nem győz ellenséget.
Féreg is | védelmezi magát. Kr.
 | meggyüremlik, ha reá hágnak.
 Tormába esett féreg.
 Minden szépnek, jónak vagyón rágó férges. K.
 Van férges a szerencsének is.
 Sivit, mint a fába szorult féreg.
Férges. Utoljára a férgese is elkel.
 Hadd hulljon a férgese.
Férfi. Elég szép a férfi, csak azért hogy férfi.
 Szalma férfi is arany asszonyt érdemel.
 Nem illik férfinak magát csinosgatni. KV.
 Férfi, ha szebb az ördögnél, már elég szép.
 Kitör rajta a férfiszellet.
Férj. Jó férj hóna alól ugrik ki a kövér menyecske. Cz.
Fészek. Egy fészekből valók.
 Fészken kívül tolláskodik. KV.
Fi, fia. Ki apja fia vagy?
 Ki lova fia. Sz.
 Fia sem lehet.
 Fiának szólott, menyé is érthet belőle.
 Jámbor szüléknek is gyakran feslett fiók.
Fiastyuk. Ő ültette a fiastyukot.
 Azaz kevély.
Fiatal. Jámbor fiatalból válik a csendes öreg.
 Nem sokáig él, ki fiatal korában okos. D.
Fillent regementjébe való.
Fillér. A fillér is pénz.
 Tallér mellett a fillért is számba kell venni.
 Aranyakat nem gyűjt, ki a fillért meg nem becsüli.
Fing. Pénzen vett fingnak drága az illatja.
 Nyugtalan, mint a fing a fürdőben.
 Fingnak, sz...nak, kárnak nincs ura.
Fityeg hány az orra alá.
Fityeg. Hogyan lötyög a fityeg?
 Tréfás kérdés a népnél e h. hogy vagy, mint vagy?
 Fityeg annak, a kinek van.
Fiu. Ökölnyi fiu többet ér egy nagy leánynál.
 Azt sem tudta fiu-e vagy lány.

Rosz fiu apja koporsójának utolsó szege.

Fiu tanítja apját.

Fizet. Ki veled nem ivott, nem szükség hogy fizessen.

Busuljak vagy örvendjek: egy a fizetés.

Agg ebnek, vén szolgának egy a fizetése.

Elfelejtésnek, nemtudásnak egy a fizetése. K.

Fodros, mint a flandriai kárpit.

Utczán fodros, otthon rongyos.

Fog. Adtál isten fogat, adj kenyeret hozzá.

Törd ki fogad, feküdj a bölcsőbe. Cs.

A mi elmúlt, arra minek vásik fogad. Cs.

Kinek foga fáj, tartsa rajta nyelvét.

Ember a fogával ás magának vermet. ML.

Kimutatta foga fehérét.

Erős a foga; ez ám a konczárgó.

Fáj rá a foga.

Vágyik rá.

Foga van rá.

Haragszik rá.

Nem | vásik |

| kopik | benne a foga.

Azt sem tudja, hány foga van. P.

Ott hagyta fogát.

Ott veszett, p. harcban.

Félfogra nevet. ML.

Mintha fogát huznák.

Kellemetlenül vesz valamit.

Foghegyről beszél.

Foghegyen vette.

Fog, fogja. Ott fogja, a hol kell.

A mit tövén kellene fogni, hegyen fogod.

El sem fogtad, már melleszted.

Fogad. A mit lovon fogad, gyalog meg nem állja.

Fogadom, fogadom, kinek megadhatom.

Fogadás. Pénzzel jár a fogadás.

Ember fogad fogadást, agg eb, ki megállja. D.

Bocskai, midőn a császár hűségére fölesküdt hajduk nem akartak hozzá állani, e közmondást használta Istvánffy szerint s megnyerte őket további rábeszélés nélkül.

Megfordítja fogadását, valamint a zsákot.

Addig állja fogadását, míg az ajtón kilép.

Foglalatos. Sokban foglalatos keveset hajt végre.

Fogyatkozás. Senki sincs fogyatkozás nélkül.

Nincs oly dolog, melyben valami fogyatkozás ne volna. Cs.
Fohászkodik. A mint fohászkodol, ugy üdvezülsz.
Folt hátán folt.
 Becsüld meg a foltot, még hasznát veheted.
 Kitelik a maga foltjából.
 Nem minden folt illik minden ruhára.
 Jobb a folt, mint a lyuk.
 Drágább a folt a ruhánál.
Folyó. Minden folyó végre a tengerbe ömlik.
 Legnagyobb folyónak is kicsiny a feje. D.
Folyóvíz vezet a tengerre.
Fonál. Vasárnap font fonál péntekig meg nem áll.
 Ott szakad a fonál, a hol leggyöngébb.
 Elvesztette a fonalat.
 Beszédben vagy másban a rendet.
Fondor. Többet hat egy fondor, hogy nem mint sok jámbor. Cs.
Font. Egyszer veti fontra, a mit százszor nyelvre. D.
 A fontnál is igazb. Cs.
 Meg van mérve, mint a font.
Fontolás, hallgatás anyja az okosságnak. D.
Fordul. Gyakorta fordul, mint a péntek, szombat.
Forgács. Nem esik a forgács vágás nélkül. KV.
 Kiki maga lába alá vágja a forgácsot.
 Ki mennyit farag, annyi a forgácsa.
Forgott ember nemcsak hátra, hanem előre is néz.
Forgószerű. Könnyű a forgószelet elérni. K.
Forintja sincs, ezerekről beszél.
 Ne vedd azt forinton, mit garason vehetsz.
 Nem adnám száz forintért, hogy semmim sincs.
 Jó forint, mely százat kimél.
 Jöttünk, mentünk: száz forint; ettünk, ittunk: száz forint; kerékkopás száz forint; summa: háromszáz forint.
 Gunymondat a költséges pörös eljárásokra.
Forrás. Jobb a forrásbul, mint a folyásbul. Kr.
 Ki a forrásból eleget ivott, háttal fordul felé.
 Forrás jobbika száraz időben tetszik ki.
 Sehol se jobb a víz, mint tulajdon forrásánál.
 Tiszta mint a forrás.
Forró. Alája öntötték a forrót. BSz.
Fortély. Ha karddal nem lehet, fortélylyal neki.
Föl, föle. Fölit szedi a köcsögnek.

| Felhörpölte fölét, igya savóját is.
 | Ha leszedte fölét, egye meg alját is.
 Föl is veszi, le is teszi.
 Szeszélyesekre illik, kik most sokat, majd semmit se gondolnak valamivel.
Föld. A föld anya, a víz mostoha.
 Eltart a föld, csak legyen mit enni. K.
 Ki a földön ül, nem nagyot esik.
 Ha lehetne, földre sem háгна. Cs.
 Földön lába égen feje.
 Fekete földben terem a jó buza.
 Barna leányok tréfás védelme.
 Hantos földben terem a jó buza.
 Faragatlan embernél szilárdság.
 Nyugodt földnek szép a termése.
 Szántatlan | földön gaz szokott teremni.
 | földet Pörje Péter birja.
 Föld munka után is ha terem; ha nem.
 Ő is beéri három sing földdel.
 Szótalan mint a föld.
Fölöstök. Egy fölöstökre is kevés.
 p. Egyik ellenség a másiknak.
Föltesz. A ki fölteszen játszani is kell annak. M.
Fösvény többet költ, rest többet jár.
 Fösvény kívánsága aranyos szegénység.
 Hol láttad, hogy fösvény fösvényt szeressen. Cs.
 Fösvény elégből sem mer enni.
 Fösvénynél nincs vétek.
 Fösvénynek a mie van sincs.
 Fösvény magának sem jó, hogy volna másnak.
 Nem gyűjthet annyit a fösvény, hogy korhely fia el ne tékozzolja. D.
 Fösvénynek soha sincs elég.
Fövény. Ugy áll egybe mint a fövény.
Fő. Sok fő sokat főz.
 Sok fő, sok értelem.
 Ha fő vagy, ne kívánj fark lenni.
Fő, megfő. Ráakadtam a főttjére.
 Azaz javára.
 Akkor jó a berkenye és naspolya, mikor megfő a fája alatt.
Főz. A ki keveset főz, hamar elkölti.
 Szájnak, nem szemnek szoktak főzni.
 A ki főzte, egye meg.
 Itt mézet, ott mérget főz.

Megenném a szép asszony főztét.

Francziának hajpor, a magyarnak jó bor.

Fris. Unja már a friset, csak a lassut járja.

Frisen jár mint egy ur. Cs.

Fu. Vakon fu, hadd fujja ki magát.

Fulánk. Éget mint a fulánk.

Ki fulánkját könnyen bocsátja, nyilakat várhat helyébe.

Furcsaság néha többet végez a csontos erőnél.

Néha egy kis furcsaság sokat használ.

Furkó. Minden bornak végén a furkója.

Furulyás. Szerencsétlen furulyás.

Szánakodás olyan ember fölött, kinek semmise sikerül.

Fut. Oda fut az ember, hová a többi tódul. D.

Fuss vagy fizess.

Szégyen a futás, de hasznos.

Könnyen futó sem ér mindenhová.

Nem kell a futónak nógatás. Cs.

A jó futót is eléri a halál.

Fü. Rosz fü nagyra nő, a jó alig terjed.

Rosz füre hágott.

Hibát követett el.

Harmattal nem kell nézni a füvet.

Fühöz, fához kapaszkodik.

Mig a fü megnő, ördögé a ló.

Kutya is füvet eszik, mikor beteg.

A keserü füvet luggal forrózzák le. KV.

Mig isten nem akarja, fogóval sem vonhatni ki a füvet; de a mikor ideje vagyon, pörölylyel sem verhetik be.

A fü növést is hallja.

Igen sokat tud, igen bölcs.

Fübe harap.

Füvében, javában vagyon.

Füge. Nem terem a tövisen füge.

Fris fügét orrára.

Fügét mutat.

Azaz föl sem veszi, nem fél. A komáromi vár egyik sarkára ilyen „fügét mutató” szüz vagyon kifaragva, jeléül a vár biztonságának.

Kit isten meg akar gyógyítani, egy száraz fügével is meggyógyítja. ML.

Eredj, találj fügefalevelet, ha nem akarsz pirulni.

Én is tudok egy fügefészket.

Fül próbálja meg a szót.

Éltrevaló ember nem fekszik a fülin.

Fülét, farkát elereszti.
Résen a füle.
Egyik fülén be, másikon ki.
Fülét sem fogja a dolognak. F.
Mozgasd a füled, ha mit akarsz.
Sok fül, hosszú kéz.
Rágni a fülét. KV.
Szüntelen nógatni.
Se füle, se farka.
Ha nagy füle volna, épen csacsi lenne.
Fülét sem vakarja.
Igen szorgalmasan dolgozik.
Nagyobb füle, mint farka. D.
Fülmile. Örül a fülmile, ha hangyatojást lát.
Fülep a fülét.
Szójáték, jelent intést.
Fülesbagoly. Ugy néz, mint a fülesbagoly.
Fürdő. Nem kell a gyermeket fürdővel kiönteni.
Száras fürdőben uszkál.
Fürészpörbul aranyat szed.
Fürj is megszokja a sarlót. D.
| Fris |
| Fürge | mint a fürj.
Vörhőnyeges mint a fürjmony.
Füst árán szelet ad. K.
Szépre megy a füst.
Okosra megy a füst, bolond a ki állja.
Közel a füst a lánghoz.
Füst nem megy tűz nélkül.
Nagyobb füsti mint | lángja.
| pecsenyéje. Sz.
Hol tüzet gyujtanak, füsti megy kívül is. P.
Ki melegedni akar, füstöt is szenvedje.
Egy füst alatt.
p. Két lakadalmat tartani egyszerre.
Füstöt farag.
Füstbe megy.
Fütő. A ki fütőben hál, mást is ott keres. BSz.
Fütyölés. Megadták neki a fütyölés árát.
Füzfa hegedühöz nád vonó illendő. Sz.
Megjön az, mint a füzfasip.

G.

Gabona. Dölt gabona nem szerez szükségét.

Galagonya. Egyik kökény, másik galagonya.

Máskor galagonyán is kapna, most turkál benne. BSz.

Galamb. Hegyes, mint a begyes galamb.

Szelid a galamb, mégis van epéje.

Várja míg szájába repül a sült galamb. Cs.

Szelid mint a galamb.

Gömbölyű mint a töltött galamb.

Szereti mint galamb a mézes buzát.

Könnyű mint az ólom galamb.

Tipeg, topog, mint a tojó galamb.

Galambház. Szegény urnak galambház a mészárszéke.

Galambkosár. Nem galambkosár a világ.

Gallér alá pök. P.

Megszégyenit, megront.

Nincs galléromhoz varva.

Galléromnak sem hiszek.

Nem tölt galléra mellé.

Értsd utána: a bort, hanem megiszsz.

Csak gallérja is alig maradt. Cs.

Ránczos mint a gallér, kerek mint a tallér.

Nem kell a tetőt gallér mellé eresztetni, úgy is oda mász. Kr.

Ganék. Hiába tömjénezed a ganék.

Nincs annál jobb ganék, melyet a gazda, csizmáján visz a szántóföldre.

Feltalálod büzén a ganék.

Csunya a ganék, de szép cipó terem utána. K.

Ne piszkáld a ganék, ha büzét nem tűrheted.

Az ó ganék ne piszkáld.

Érett ganék, öreg leány hamar hasznót hajt. Cz.

Gantáron fekszik. Kr.

Beteg, rosszul van.

Garabonczás. Jár mint a garabonczás diák.

Garad. Jó garad mindent léjár.

Felöntött a garadra.

Garas. Jó garas, melyen aranyat nyerhetni.

Legjobb garas az, melyen tallért válthatni.

Segíts rajta, jó garas, ne légy görbe se varas.

Mit garason vehetsz, ne adj érte tallért.

Penészes garas, öreg erszény.
Ha garas van szájában, sem ér egy pénzt.
Garasa sincs, mégis kevély.
Jobb a sűrű garas, mint a ritka forint.
Letette a garast.
Ő következik, p. szólani.
Van a garasok közt is czigány.
Egy garas éles, két garas fényes.
Feszit, mint két garas.
Sok kézen fordult meg, mint a kopasz garas. Cz.
Neki is három krajczár egy garas.
Annyit ér mint a régi két garasos.
Garázda. Tarka kutya, czigány szolga, gyermek gazda, egy sem volt jó, mind garázda.
Gatya. Szoros a gatya. K.
Jó helyre tette gatyáját.
Jól felkötni a gatyát.
Ránczba szedni a gatyát.
Szigoruan fogni.
Ránczos mint a gatyakorcz.
Nosza neki, bő gatyás.
Gazt vetni rá.
Ellopni.
Elvitték a gazra.
Gazember. Terem a gazember, a hol nem is vetik.
Gazos. Maga gazos, mást rostál.
Gazda. Minő a gazda, olyan a bor.
Sűrű gazda, ritka gatya.
Rosz gazda, ki maga házára egy szeget faragni nem tud.
Gazda szeme hizlalja a jószágot.
Nyomorult gazda, kit a szolga tanít.
Gazda nélkül vet számot. Cs.
Nem jó a ház gazda nélkül. Cs.
Ha nincs kedve gazdának, egész ház szomorú.
Okos gazda kárt is jóra fordít.
Jó gazda korán kel, későn fekszik.
Árt a gazdának, ki a tolvajt szánja.
Nem kereshet annyit a jó gazda, mennyit a rosз asszony el nem tékozlana.
Részeg a szolga, hol késedelmes a gazda.
Henyélő gazdának álmos a bérese.
Vigyázó gazdának kegyetlen hire támad.
Jó gazda hajnal előtt ágyaz.

Kutya gazda, eb szolga.
 Szabad a gazda maga házánál, ha ágy alá fekszik is. D.
 Gazda kapálja a szőlőt, kurvanyja a vendégnek.
 Nincs otthon a gazda. D.
 A hol nem akarnak kölcsön adni, azt mondják, nincs otthon a gazda. Így e km. jelent nem akarást.
 Ugy él mint a hat ökrös gazda.
Gazdaság szemet kíván.
Gazdag hizik, szegény bizik.
 A gazdagnak akárki is rokona. Cs.
 Elég gazdag, ki senkinek nem adós.
 Nincs oly gazdag, ki másra ne szoruljon.
 A gazdagnak sok a kísértője.
 Gazdag akkor eszik, mikor akarja, szegény, mikor kaphatja. ML.
 Szegényből lett gazdag, hamar elhiszi magát.
 A gazdag könnyen lel barátot.
 Szegényből lett gazdagot ördög sem tűrheti.
 Gazdagnak is kettő az orralika, mint a szegény ember disznájának. Cs.
 Leggazdagabb, a ki semmit nem kíván.
 Több gond vagyon a gazdag fejében, mint szőrszál nyusztos süvegében. K.
 Gazdag ember gyermeke ritkán sir igazán apja halálán.
 A gazdagnak egere is kövérebb. D.
 Gazdag szóval és tetűvel de nem egyébbel. Cs.
 Gazdag: pénzzel, szegény: észszel.
 Értsd utána: megyen valamire.
 A gazdagnak borban veszik vérit.
 Mikor ülsz a gazdag asztalánál, jól foglald elmédbe, mit raknak eléd.
 Gazdagnak ad alamizsnát. Kr.
Gazdagit. Kevély és fősvény ajándéka nem igen gazdagit. K.
 Nehéz jámborul gazdagulni.
Gazdagság. Igyekezeten áll a gazdagság.
 Semmi gazdagság nem ér a jámbor asszonynyal.
 Gazdagság jó szolgáló, de rossz uralkodó.
 Szűken költve, minden nap szerezzve növekedik a gazdagság.
 Sok kevélyt, bolondot csinál a gazdagság.
Gazdasszony. Ha szomorú a gazda, gazdasszony is az oka.
 Hozdza gazdasszony a gyermeket, ne neked a dárda. M.
 Szerencsés gazdasszony: nagyobbra tojik a tyukja, mint másnak a ludja. D.
 Rossz gazdasszony, ki a ház körül dolgot nem talál.
Gácsér. Göndör mint a gácsérfark.
Gáncs. Könnyű gáncsot találni.
 Nincs oly szép személy, kiben valami gáncs ne volna.
 Ha birkozol, tanulj gáncsot vetni.
Gál. Isten jó napot! Gál bírós. Cs.

Mondják mikor elveszett a fáradság, pörlekedési utánjárás.
Sovány, mint a szentgáli deszka. Kr.
Gáspár van a sajtban. Cs.
Kukaczos sajtra mondják.
Gát. Tultenni a gáton.
Elsikkasztani.
Legény kell a gátra.
Szár az gáton nem sok vámot szedhetsz. B.
Gebéből lesz a tátos.
Gebei. Nem vagyok én gebei pap.
Gellérthegy. Szentgellérthegyi tánczos.
Gere. Sovány mint a Gere lova.
Gereben. Vigyorog mint a gerebencsináló.
Gereblye. Mit villával felrak, gereblyével lehuzza.
Gerenda. Nem kell minden szálkából gerendát csinálni.
Más szemében meglátja a szálkát, magáiban nem a gerendát.
Gergely. Szent Gergely vitéze.
Azaz gyöngye vitéz, a falukon szokásos gergelynapjairól.
Gerlicze. Árva mint a gerlicze.
Gersei. Heten vannak, mint a gersei ördögök. Cz.
Gesztenye. Otthon süti a gesztenyét.
Más kezével kaparja ki a tüzes gesztenyét.
Nekem is volt gesztenyeszinű hajam.
Géczi boszorkány.
Gém. Annyi, mint száz husz gémnek hatvan keszeg.
Gézengúz följobb csusz.
Kinek gézengúz az ura, kótyonfity a szolgája. KV.
Gilisztá. Kis gilisztával nagy halat foghatni.
Gomb. Fületlen gomb.
Hasznavehetlen jószág.
Három gombig volt.
Igen sokat ivott, evett; csak három gombot tudott begombolni.
Csekély dolog: gombház, ha leszakad, lesz más. Cz.
Gomba. A gomba mag nélkül is terem.
Mai gomba, benn a féreg.
Nem mind gomba, a mi hamar jó.
Minden gomba jó gomba, csak az ember goromba.
Nem minden sövény alatt terem a szarvasgomba.
Nem ettem bolond gombát.
Nem ment el az eszem.
Szapora, mint eső után a gomba.

Gomba módra nő.

Gombolyag. Kijön a gombolyag vége.

Ki fog világosodni.

Legnagyobb gombolyagnak is van vége.

Gombócz. Gomba nem gombócz.

Hanyatt homlok a gombóczhoz, immel ámmal a dologhoz.

Ott jó élni, hol gombócczal hajigálják az embert.

Gond nem játék.

A gond maga képére szüli a gondot.

Gond idő előtt megvénheszti az embert.

A gondok idővel öregbednek.

Kisebb gondom is nagyobb annál.

Szögre a gonddal.

Gondolat. Jól fogant gondolat okosan születik.

Ugy jár mint a gondolat.

Gondolkozik, mintha rábízták volna az ország dolgát.

Ki miről gondolkozik, arról gyakran álmodik.

Senki sem ad gondolkozásátul vámot.

Gondviselés. Az isteni gondviselés tovább terjed a csirkének a tojásbul való kipattanásánál. D.

Gonosz a törvényt, jámbor a szerencsét féli. BSz.

Sok szemü láncz a gonosz.

Szelid intés, nem pálczaverés teszi jóvá a gonoszt. Kr.

Lépve megy az ember czégéres gonoszra.

Rühöt vakar, ki a gonoszt dicséri.

Sok mentsége van a gonosznak.

Gonoszság. Nincs oly gonoszság, mely idővel ki nem nyilatkozik. Cs.

Azon gonoszság mindenkinek mindent megengedni, mint senkinek semmit. Cz.

Gólya. Később száll el a gólya, mint a veréb.

Őt sem a gólya költötte.

Elvitte kedvét a gólya.

Nincsen kedvem, elvitte a gólya,

Mert ott jártam, ahol nem kellett volna. (Népd.)

Árva mint a gólya.

Árva vagyok, mint a gólya,

Kinek nincsen pártfogója. (Népd.)

Elemelte, mint fiait a gólya.

Gondolkodik, mint féllábon a gólya.

Sokszor megjön addig, el is megy a gólya.

Kéménye mellől a gólya is elpusztul.

Igen szegény.

Gönczöl. Ökör nélkül csak a gönczöl szekere fordul.

Azt véli: ő hajtja a gönczöl szekerét.

Görbe. Hogy ne törne, mikor görbe.

Nehéz a görbén nőttet sugárrá nőtetni.

Görény. Büdös, mint a görény.

Görgei ember.

Ostobát jelent. Mindazon adomák, melyek Dunántul rátótiakra, Nyitrában a lédecziekre, Szepességen a bélaiaakra, Erdélyben a székelyekre fogatnak. Felső Tisza mentén a görgeiekre vannak illesztve.

Okos, mint a görgei malacz. BSz.

Kigördül belőle, mint görgei tökből a nyulcsikó.

Görög. A görög mindig görög, még sem malaczozik.

Sétál, mint a görög az üres boltban.

Gözü. Alszik, mint a gözü.

Az jó mogyoró, melyet gözü hordott egybe.

Gődény. Sok gődény a tavat is elhordja. D.

Iszik, mint a gődény.

Gritti Lajos halála. M.

Megyesen, Erdélyben, veszett el Gritti Lajos. Reggel két keze, délben két lába, este feje, csapatának el. A km. jelent siralmas történetet.

Gróf is nemes, ha hazafi.

Tojásbul soha sem lesz gróf.

Guba nem suba.

Tagadod amit nem lehet.

Guba alatt fricskát hány.

Vonják egymáson a gubát. P.

Ne hagyd magad, Guba Jakab.

Gyávákra szóló biztatás.

Fejére tanította, mint bojtárját Guba. D.

Gubánál még nagyobb zshivány lett a bojtára.

Gunár. Azt véli ő verte el a gunárt.

Örül, mint a másét elverte gunár.

Gunyhó. Tulajdon gunyhó jobb a más palotájánál.

Guta. Összehuzta magát, mint Homoró végén Guta.

Meghuzta magát, mint Guta mellett a mennykő. Cz.

Simitsa meg a lapos guta.

Guzs. Kétszeres guzs nehezen szakad.

Addig tekerd a guzst, mig hajlik a vessző.

Guzs az, nem kolbász.

Sovány, mint a guzs.

Nehéz guzszal tormát ásni.

Guzsba tenni.

Guzsaly. Kard helyett guzsalyt vitat. F.

Gügyü. Egy gügyü nem kéve.

Gy.

Gyakorlás mesterré teszen. Cz.

Gyalog. Ki gyalog jár, lova mindig készen.

Kinek lova nincs, Bécsben is gyalog jár.

Okos volnál te, ha gyalog nem járnál.

Nem is beszél gyalog az emberrel.

Gyanu. Száz gyanu közt kilenczven kilencz helytelen.

Élt a gyanuperrel.

Gyanus. Ki miben tudós, abban gyanus. P.

Gyapju. Kinek gyapju kell, utána jár.

Karcsu, mint a gyapjuzsák.

Gyarló. Ha gyarlók nem volnánk, vétkesek sem volnánk.

Gyarlónak hetvenkétszer is megengedhetni.

Gyámoltalan. Könnyű gyámoltalant megnyomorítani. Cs.

Szükség idején a gyáva is megbátorodik. Cz.

Gyep. Ki a gyepre!

Serkentő szó.

Elrugja körmét s gyepen marad.

Felfogta házát a gyep.

Nem jár hozzá vendég, látogató.

Gyepü. Ne bolygasd a régi gyepüt, kigyó jó belőle.

Gyeplő. Szedd belyebb a gyeplőt.

Közé vetni a gyeplőt.

Gyergyói. Összesugnak, minta gyergyói lovak. D.

Gyermek, részeg, bolond mondanak igazat.

Nem mondja a gyermek, ha nem beteg.

Legkésőbb érő gyümölcs a gyermek.

Otthon kedvére nevelt gyermek végre borjuból ökörré válik. K.

Gyermek nem suttyó.

Megholt a gyermek, oda a komaság. KV.

Kezeégett gyermek irtózik a tüztől. D.

Nehezen jó a gyermek, ha szülei roszak.

Mondja a gyermek, hogy megverték, de nem mondja: miért.

Kis gyermek, kicsi gond.

Játékkal ámitják a gyermeket.

Ha a gyermek lependéket fog, nem adná egy süveg ördögért. D.

Nem gyermek kezébe való a kés.

A gyermek hamar örül, hamar sir. D.

Jobb a gyermek sirjon, mint szüléi.

Gyermekeskü kíván végére menni a gyermek szavának.
Nevén kell nevezni a gyermeket.
Megmondom nyíltan, ki mit akar.
Szóra kell szoktatni a gyermeket.
Gyermekeknek legjobb feleség a nyirfa kisasszony. K.
Későn való gyermek korán való árva.
Gyermek vagy, tikmonyhoz gyónjál. K.
Csekély dolog, mely a gyermeket megnevetteti.
Száz esztendő gyermek is félbolond. D.
Egyetlen egy gyermek akasztani való.
Kedves gyermeknek sok a neve.
Gyermek az esze, tök a feje.
Ha tudná a gyermek, mire nevededik: fincza helyett inkább sirna. K.
Átkozott a száz esztendő gyermek.
Gyermekek szoktak kankussal ijeszteni. K.
Tar gyermeknek megnő a haja.
Záratlan kapu a gyermek szája.
Szerencsés gyermek, kinek apja elkárhozott.
Sok idő eltelik, míg a gyermekből ember válik.
Korán okosodó gyermek ritkán szokott megélni.
Gyakor unszolás, szép nógatás indítja a gyermeket.
A mely gyermek megijed, anyja ölébe siet.
Ma született gyermekben is benn a vétek.
Olyan mint a váltott gyermek.
Ártatlan, mint a ma született gyermek.
Gyermekekhez játszás, legényhez dolgozás.
Gyermeknevelés sok gondot ad.
Gyermekszeretben is lehet gyarlóság. D.
Gyertya. Szolgál a gyertya, magát megemésztí.
Meggyújtott gyertyát nem kell csudálni, ha fogy. ML.
Eloltották a gyertyáját.
Gyékény. Egy gyékényen árulnak.
Ki tudja, mikor rántják ki a gyékényt alólunk. Cs.
Gyémánt is elolvad, nem csuda, ha a jég.
Fényes, mint a gyémánt.
Gyémánt hasad vértől, gyöngy olvad eczettől. KV.
Gyilkos vezeti a tolvajt fogházba. K.
Gyomor. Korgó gyomornak nincs füle.
Nem kérdi a gyomor, hanyat ütött az óra.
Rosz gyomornak becsület a kevés étel.
Gyomra fáj a betegnek, s fogát huzza.

Egy itcze gyomrában, kanál viz a tengerben.

Gyomrában van.

Gyopár. A mint üszögölöd gyopárod, úgy ütsz belé. Cz.

Gyors. Nem gyorsaké csak a futás.

Gyóntató előtt káros a titkolás.

Gyórói. Elszaladt, mint a gyórói gombócz Czirákra. Cz.

Gyökér. Áll, mintha gyökeret vert volna.

Gyömbért viszek, félre bolondok! nem nektek való.

Nem mind gyömbér, mit a kalmár ebe hullat. BSz.

Gyöngé. Mindenkinek van gyöngéje.

A mig gyöngé, addig birhatsz vele.

Gyöngyös. Helyén van, mint Gyöngyös.

Gyönyörűség. Egy kis gyönyörűség sereges bajjal jár.

A gyönyörűség nem homlokkal, hanem háttal fordulva ismerteti meg magát. F.

Győz. Erő, munka sokat győz.

Győzelem. Nem kell a győzelem előtt tapsolni.

Az ut közönséges, de csak a győzelmes járhat bátran rajta.

Gyűjtő. Minden gyűjtőnek akad tékozlója.

Feledékeny gyűjtőt a tél hozta észre. D.

Gyülöl. Ki mit gyülöl, annak vesztét ohajtja.

Gyülölség. Halál után szünik a gyülölség.

Gyümölcs. Idővel érik a gyümölcs.

Rosz gyümölcsnek féreg a szive.

Az a gyümölcs legédesebb, melyet a féreg megrág. Cz.

Vad a szelid gyümölcs is, mig meg nem érik.

Tiltott gyümölcs édesebb.

Nem minden gyümölcs jó, mely szépen pirosodik.

Könnyen hull az érett gyümölcs.

Gyűszű. Elbirja a poharat, de nem a gyűszűt.

H.

Ha. Ha „HA” nem volna, minden szegény gazdag volna.

Hab. Vizbehaló ember habokhoz is kapdos. P.

Hadat, pört soha ne kívánj. Cs.

Vén elme, fiatal erő veri meg a hadat.

Hadra ifjúság, tanácsra vénség.

Késő a hadban vétkeket javítani.

Hadban legtöbb a vágott hus, legkevesebb a káposzta hozzá. D.

Nincs a hadban semmi Péter bátya.

Sok hitvány hír van a hadban. Cs.

Kállingoznak, mint a vert had.

Hadakozás oly orvosság, mely nem lehet veszedelem nélkül.

Csak annak tetszik a hadakozás, a ki nem próbálta.

Hadakozás és gonoszság együtt járó szomszédok. Cz.

Hadakozásban jobb ha lovadat az ellenség sövényéhez kötöd, mint a magadéhoz.

Hadi szerencsét, fiu magzatot, jó házasságot isten választja.

Hadviselő ember a bort távoztassa.

Hahota. Nem fogják hahotával a madarat.

Haj. Hosszu haj, rövid ész.

Fodor a haja, sik a szája. Cz.

Az ősz haj dudazaj, de a ráncz már nem táncz. D.

Őszhajjal még lehet tánczolni, de ránczos vénséggel már nem.

Belül a haja, mint az oláh kecskének. D.

Hajánál fogva.

Ok és helyen kívül hozni elő valamit.

Patkószögért is hajba kap.

Vékony mint a hajszál.

Körül hajas, kotnyeles. D.

Hajdu. Igen tud hajdu harangot önteni. Cs.

Sokat talpal hajdu, míg lóra kap.

Hajdu, ha megütik jajdul.

Nehéz két hajdunak várat oltalmazni. KV.

Annyi neki, mint hajdu seggin a kobak.

Föl sem veszi.

Szereti, mint hajdu a pocsétát.

Hajító. Nem ér egy hajító fát.

Hajma. Vékony, mint a hajmahártya.

Hajnal. Eljön a hajnal, ha kakas nem kukorikol is.

Szép mint a hajnal a kéményen.

Hajó nyomát keresi tengeren. Cs.
 Ha tul a vizen a hajó, ha innét.
 Hajó lesz, ha jó lesz. Cz.
 Rosz hajó az, melynek dereglyéje nincsen. Cz.
 Egy hajóban eveznek.
 Könnyü hajó mellett uszni.
 Inkább hajót huznék.
Hajótörés után okosabb a révész. B.
Halat nem foghatok, de vizet zavarok. Cs.
 Veszedelmes a hal harmadik vizében.
 Azt a halat tartják legszebbnek, mely a hállóbul kiugrik.
 Halat száalka nélkül, embert hiba nélkül nem lehet találni.
 Szótlan hal is mondhat igazat. D.
 Azaz büzével tudtul adja, hogy nem fris.
 Fején rohad a hal.
 Akkor szokja meg a hal a horgot, mikor elnyeli.
 Megfő a maga levében, mint a hal.
 Hal hallal él, ember emberrel él.
 Sem hal sem hus. Cs.
 Hallgat, mint a hal.
 Ugy él, mint a hal a vizben.
 Vergődünk, mint hal a harasztban. P.
Hal. Meg se halj, but se láss.
 Szép halni a hazáért.
 Akár Dunába, akár a tengerbe halni.
Halad. A mi halad, nem marad.
Halasi. Pofon ütöm Halasit.
 Azaz semmi bajom se mondom.
Halasztás. Hosszu halasztás megveszti izét nagy ajándéknak is. K.
Halál ellen nincs | orvosság Cs.
 | fü kertben. ML.
 Késő akkor idvezülni, mikor a halál közelget.
 Jó volna halálnak.
 Két halála van, ki önmagának gyilkosa.
 Ha későn jön is a halál, mégis korán jó.
 Még a halál háza is kiütött rajta.
 Halál kutyái ugatnak ki belőle. Cs.
 Nem lehet a halált ajándékkal megkerülni.
 Halál nem változik ezüstön, aranyon.
 Hosszu ut a halál útja.
 A halál szekere minden but, bánatot elvisz.

Jobb néha kora halál a hosszú életnél.
Késő érkezett szerencse, ha kit halála tett nagygyá.
Senki sem boldog halál előtt.
Ki gyakran gondolkodik a halálról, hamar megveti azt.
Senkinek sincs homlokára írva halála órája.
Öregnek ajtóban, ifjunak lesben a halál.
Ki halál előtt meg nem jobbul, elkésik vele.
Sápadt, mint a halál.
Egy szomorú, két bus, három halálkép. D.
Halálmadár. Megszokta, mint halálmadár a huhogást. D.
Halász, vadász éhen kórász.
Ritkán száraz a halász.
Hálló előtt halász nem fogja csukáját. K.
Halkkal jobb cselekedni, mint hirtelenséggel.
Hall. Sokat hallj, láss, de keveset szólj. Cs.
Azt hallottam felőle, semmi lesz belőle.
Irgalmas borbélyt, szent hadat soha nem hallani.
Hallgat. „Hallgass” olyan dolog, kiben sok jó forog.
Jó egyességért, csendes békeességért sokat el kell hallgatni. Kr.
Hallgatva meg nem botlasz. Kr.
Hallgatás senkinek be nem töri fejét.
Hallgatással szép az asszonyember.
Káros igazságnak legjobb rejteke a hallgatás.
Hallgató. Figyelmes hallgató teszi a papot szorgalmatossá. Sz.
Halom. Sok kicsinből halom nő. Cz.
Halottról szemfödelet, koldustól botot.
Nem szokták a halottat szentegyházból haza vinni. Cs.
Hamar hamvas, késő kedves. D.
Elég hamar, ha elég jól.
Nem hinak engem hamarnak.
A hamarban egy betűje sincs a jónak.
Hamar mű hamvas szokott lenni.
Két hamar nem jó: hamar inni és hamar itélni.
Hamar kezdi, hamar unja. Cs.
A mi hamar terem, hamar is megasz. KV.
Hamar járó, hamar fáradó.
Hamar lett, roszul lett.
Mebánásra siet, ki hamar szól.
Fiatalnak hamar, öregnek késő.
T. i. a házasság.
Hamar munka, késő haszon.

Hamar kezdetnek, hamar a vége.
Hamari hamvasnak kormos a két füle.
Ki hamarkodik, hamar botlik.
Hamarság. Semmi ítéletben nem jó a hamarság.
Hamis embert előbb megfogják a hamisságban, mint sánta ebet a lopásban. Cz.
A hamis és csalárd egy fának ágai.
Gyors hamis elmosza a rest igazat.
Hamisság. Törvényben nem jó a hamisság.
Hogy a hamisság talpon maradhasson, sok ravaszságra kell támaszkodnia. D.
A hamisságot hamisságnál egyébvel senki be nem boronálhatja. P.
Nehéz a hamisságot úgy szépegetni, hogy csontja ki ne tessék.
Hamupipőke.
Népmesei személy; ki ha tétlenségéből kilép, csudadolgokat mivel.
Hangért fing.
Hangyának is van haragja. BSz.
Nem hangyákért van a mennyország.
Annyi mint a hangya.
Hangyanyom idővel megtetszik a kövön.
Harag vége bánat kezdete.
Nagyra viszi az embert a harag.
Rosz tanácsadó a harag.
Hol a harag nyertes, vesztes a nyugalom.
Okos harag néha az erőnek éle.
Haszontalan harag, melynek nincs ereje.
Olyan harag ingyen kél, a melytől senki se fél. Kr.
Haragnak megbánás a vége. KV.
Ne legyen oly haragod, hogy más üdőre ne halaszthasd.
Le ne menjen a nap haragodon.
Szakáccsal, kulcsárral nem jó haragot tartani. Cs.
Nagyobb a haragja, mint maga.
Haragos, ha magához tér, magára haragszik.
Haragosnak kettő a része: meg is verik, enni sem adnak. Cs.
Haragszik. Ki nehezebben haragszik meg, tovább tart haragja. Cz.
Harang. Szól a harang, de templomba nem megy.
A mint öntik a harangot, úgy szól.
Mégfizet az öreg harang.
Egy harangot ver.
Hallgat, mint nagyhéten a harang.
Harangoz. Hallotta hogy harangoznak, de nem tudja hol.
Orrában hordja a harangozó pénzt.
Hozzá fogna a harangöntéshez is.

Harangszóval megy nyulászni.

Haraszt. Nem zörög a haraszt hiába.

Harasztra kel.

Szóvá lesz.

Harcsa. Tátog, mint a harcsa.

Harcz. Egy harc z nem győzelem. Cs.

Az vész a harczon, a ki elül megyen.

Harist nyelvén fogják meg. Cs.

Harisnya. Sok haszontalan gondolat fordul meg egy harisnya kötésénél.

Harmad napra mind a hal bűdös, mind a vendég.

Harmadnap vendégnek czoki legyen neve.

Minden dolog harmadikban válik meg. Cs.

Harmat nem eső.

Ki jókor felkél, harmatot szed.

Harminczkét ok.

P. Harminczkét oka van hogy nem harangoznak, ha t. i. nincs harang.

Has. Keveset hall az éh has. Cs.

Nem kérdi az éhes has, hanyat ütött az óra.

Üres hasnak nem elég a szép szó.

Legtöbb gondot ad a has.

Nincs a hasnak füle.

Nincs a hasnak lelkismérete.

A kövér has lomha.

Üres has nem jó tanácsadó.

Inkább has fakadjon, mint gombóc maradjon.

Nem esik hasára.

Nem árt meg.

Hasra esett.

Azaz nem sikerült példa, hasonlat.

Hasonló hasonlóval könnyen megalkuszik. Cs.

Akárkihez is válik hasonló.

Jól lovagol, ki hasonlókkal lovagol.

Haszon. Szünő haszon, támadó kár.

Hol nagy a haszon, lehet kicsi a kár.

Semmi haszon munka nélkül.

Ki mint keresi, úgy veszi hasznát.

Szeretné a hasznót, de fut a munkától.

Nézi maga hasznát, nem bánja más vásznát.

Ha veszed hasznát, ne szánjad költségét.

Használatja teszi drágává a kevés becsü dolgot.

Hat. Ugy jóllaktam, mint hat.

Vagy hatra, vagy vakra. K.
 Megtette a hat vágást.
 Vagy azt, a mit kell.
 Befogta mind a hatot.
 Hat ház nem falu. D.
 Játék a „hat ház” és Hadház” hajduváros, szavakkal.
 Kevés hat körte kilencz medvének.
 Haton adják, ötön veszi.
 Azaz lopja.
Hatalmas. Tudatlan hatalmas mindennek ártalmas.
 Hatalmasabbra bolondság haragudni.
Határ. Ne hányd fel a határt, a melyen ősöd járt.
Hattyu. Nem fehér hattyu az, kinek tarka tolla.
 Ritka, mint a fekete hattyu.
 Hattyu a ludak között.
Hauer. Tánczol, mint a Hauer agara.
Haza mostoha.
 Hazája embernek, hol jól vagyon dolga. Cs.
 Sokratestől kérdezik egyszer: micsoda ország volna hazája? „Ez a világ” felelé.
 Édes, hazánk szerelme. KV.
 Sokat élt, ki meghalt a hazáért.
 Hazának füstje is kedvesebb, mint idegen országnak tüze. K.
 Idegen ökör is hazafelé bög.
 Ló is jobban üget hazafelé.
Hazud. Ki örömet hazud, örömet lop. D.
 Messzünnen jötnék szabad hazudni. Cs.
 Ki nem hazud, hamar hisz.
 Hazudj egyet, állj elébb.
 Ki bátran akar hazudni, messzeországi bizonyságokkal bizonyítson. K.
 Ki hazudni szokott, lopást sem szégyenli.
Hazudság. Sok hazudság sem tesz egy igazat.
 Tisztességes hazudság nem vétek.
 Nem nő össze a hazudság. KV.
 Egyik hazudság ott éri a másikat. KV.
 Nincs oly hazudság, melynek ne akadna csudálója. Cs.
 Csak fél lába van a hazudságnak.
 Megrögzött hazudság idővel igazság. D.
 Együgyűnek kell lenni, ki minden hazudságot elhisz.
 Huszat szól, tizenkilencz szava hazudság. ML.
Hazug ül az asztalfőre.
 Nyelvén akad fel a hazug.

A hazug csakugyan hazug, ha igazmondó ruháját veszi is fel. D.
Jó fejünek kell lenni a hazugnak, hogy mindenütt egyformán hazudhasson.
Hamarább megérnek egy hazug embert, mint egy sánta | embert.
| ebet.

A hazug csak akkor mond igazat, mikor azt mondja: hazudok.

Akkor sem hisznek a hazugnak, mikor igazat mond.

Hazugság. Nem messze mehetni a hazugsággal.

Kutya hazugságnak eb a hitele.

Háboru időben akármi lator nagyra mehet. Cs.

Jobb a tisztességes háboru, mint a színes barátság. Cz.

Hág. Ki nagyot hág, nagyot esik. Cs.

Minden hágónak van lejtője. Cz.

Háj. Kivül a hája. BSz.

Czifrább, mint gazdagabb.

Szük ott a háj, a hol nincs zsir.

Megette a kutya a háját.

Csikorgó tengelynek mondják.

Hamis hájjal kenték a seggi táját.

Nincs ó háj a padlásán.

Hálló. Sok a lyuk a hállón, ha uj is.

Nagy vizbe veti hállóját.

Magának veti meg a hállót.

Hállóval takarózik.

Hám. Kirugott a hámból. P.

Hánt. Ne bánts, ha nem hámlik.

Hányd el, vedd el módra.

Gond, rend, figyelem nélkül.

Egyik sem hánya a másikat.

Azaz egy sincs.

Három: haza várom. Kr.

Három gazember van a világon: Ráérek, Elfelejtettem, Majd.

Hármat néznek meg legelőször a kalendáriumban: farsangot, ünnepet, névnapot.

Még a katona is három tyukmonyat szeret.

Három görög, három török, három zsidó: kilencz pogány.

Három a szent szám.

Három a táncz.

Az első táncz lassu, komoly, illedelmes; azért neve: *palotás* volt hajdanta. A második táncz gyorsabb; *toborzó* tempóval; a harmadik fris, vagy a palotásnak ellentétéül: *csárdás*, mivel a mozgás benne szabálytalanabb, sőt néha kirúgó. - A km jelentése: omne trinum perfectum.

Három fa virága.

Kettő helyett hármat lát.

Hárman csendesesen, ketten szerelmesen.

Nem titok, a mit hárman tudnak.

Hárs. Feslik neki a hárs.

Addig hántsd a hársfát, a mig hámlik. Cs.

Hát. Más a hát, más a kérdés.

P. „hát” te hol jársz: ez kérdés, mely háttal kezdődik.

Minden hátnak van egy hasa. D.

Minden kérdésre van felelet.

Borsózik a háta.

Hátán háza, kebelében kenyere.

Akkor lássam, mikor a hátam közepit.

Hupikék a háta, jajvörös a czombja. D.

Ne tekingess hátra, ha mit akarsz.

Hátibőr is megszokja a bundát.

Fordítja a hátibőrt.

Terem az ember, mint a hátibőr.

Hátramenés. Roszabb a hátramenésnél.

Hátulsót harapják az ebek.

Ház. A mennyi ház, annyi szokás.

Igaz ez a régi szólás:

A mennyi ház, annyi szokás. (Népd.)

Fehér a ház, fekete a kenyér.

A mit a ház ellop, elő is adja.

Minden ember király a maga házánál.

Ház nem templom.

Házasként megesik olykor a szóváltás.

Se háza, se tüze, mégis vendéget hi.

Ha a kutya megvész, elhagyja a házat.

Rosz házban is jó a jó példa.

Kár a jó házban valami rossz példa.

Kiki maga háza előtt seperjen.

Sok egy házban két okos.

Nagy ház mellett kis ház.

A ki házat épít, meghal.

Azaz igen sok baja van, ezt nevezi halálnak a km.

Rosz ház az, melyben köpenyeg kell az eső ellen.

Kit házában eső ver, isten sem szánja.

Nagy ház, nagy gond.

Elég veszett, ha elveszett a ház.

Sok háznak ékes a homloka, hideg a konyhája.

Ártalmas a háznál: haragos asszony, sűrű füst, lyukas tál. K.

Háznál egy oszlopot tart a férfi, kettőt az asszony.

Szegény háztul ösztövé bárány.
Neked is csak sorban a házad.
Sással földött házban bátorságos aludni.
Két ház ebe.
Szerencsés ház, melyben megavasodik a szalonna.
Házas. Összetörődtek, mint a rossz házások.
Házasodik. Szokásból is lehet házasodni.
Nem jó messziről házasodni.
Korán házasodol, korán bánod meg.
Házasság: rabság; özvegység; mentség; szüzeség; nemesség. B.
Hosszu alku a házasság.
Nincs nagyobb szerencse, mint a jó házasság.
Hét tél, hét nyár választja meg a házasságot.
Észszel, ne szemmel fogj a házassághoz.
Házassági esküvést nem oly könnyű felbontani, mint a rossz varrást.
Egyenetlen házasságnak ritka jó vége.
Házi. Uti cifra, házi ronda.
Háztüz látni.
Hegedü. Szépen szól a hegedü, mert üres belőlrül.
Illik, mint halottas házhoz a hegedü. P.
Hegedüs. Vén hegedüs mindennap egy nótát felejt.
Ritkán vagy hegedüsben bornemisza. Cs.
Titkos hegedüsnek kevesen süvegelnek.
Sok hurt szakaszt a vén hegedüs.
Hegedüszóval tartja a vendéget.
Nincs drágább a hegedüsónál: el is fáradsz, meg is fizetsz érte.
Drága, mint a hegedüsó.
Nem hegedüsóval kormányozzák az országot. Kr.
Hegedüsóban szép mese.
Hegedül. Roszul hegedülnek, ebül tánczolnak ma.
Hegy. Vajudik a hegy, egeret szül.
Nincs az a nagy hegy, melyet idővel el ne lehetne hordani. K.
Hegyen, völgyön lakodalom.
A nagy hegynek nagy a szele.
Hegyre földet.
Némely hegy akkor is ég belül, mikor már tetejét ellepte a hó.
Minden hegynek szokott lejtője is lenni.
Hely. Nincs hely a világon, honnan pokolba ut ne volna. K.
Jó helyen tapogat.
Mit ember kicsin helyen megfordíthat, ne kerítsen annak széles feneket.

Helyén keresd, feltalálod.
 Helyét sem leli.
 Igen örül neki; szívesen látja.
 Csak hült helyét lelék.
Henye. Nagy buzaféreg a henye ember.
Henyel. Ne henyélj; köszönts rád.
Henyelés a gonoszság gyökere.
 Nem joval jót a henyelés.
Henyelőnek sok az ünnepe.
Here. Nem léphet a here dicsőségre.
 Nem sok pálmája van a here embernek. KV.
Herélt. Mie van a herélt embernek, azt adhatja szomszéd asszonyának.
Hering. Sovány, mint a hering.
Hermán. Megharagudt Hermán, kövér ludat kíván. ML.
Hernyó. Látod-e, miből lesz a hernyó?
Hever. Szent heverd el napja.
Heverő ember szerencsáját is elheveri. D.
Héj. Majd elválík, mint héj a fájátul. D.
Hékőre öntél vizet.
Hét. Nálok is több hét nyolcznál. BSz.
 Hetedhét országra szól.
 Sem hete, sem hava, már is parancsol. Cs.
 Heti bére hat nap, a hetedik ráadás.
 Isten is megpihent a hetedik napon.
 Hetedik gyermek.
Hév. Hevet, havat összehord.
Heves vármegyéből való.
Hi szürke, hi fakó! itt semmit nem adnak.
Hiba van a tavasziba.
 Senki sincs hiba nélkül.
 Könnyü hibát keresni.
 Könnyü hibát keresni,
 A gylcs jégen elesni. (Népd.)
Hid. Megfizetem, ha lelek a lyukas hidon.
 Bátor a kőhid alatt.
Hideg. Se hideg, se meleg.
 Ki hideget ad, mentét is ad mellé. ML.
 Hideg leli érte.
Him. Ne varj himet róla.
 Nincs ennek hime, hogy eszedbe ne foglalhasd.
Himez. Ne himezd, ne hámozd, mondd ki igazán.

Himes. Gyöngén bánik vele, mint himes tojással.

Himlő. Ragadós, mint a himlő.

Himpellér. Ki mindenbe kap, mindenben himpellér.

Hinár. Benne van a hinárban.

Kin van a hinárból.

Hincs. Egyszer hincs, másszor nincs.

Hintó. Nem mind hintó, a mi hintáz. D.

Hip, hop hírével jár.

Hir. Rosh hir szárnyon jár, a jó alig kullog.

Drága kincs a jó hir, valaki azzal bir.

Jobb a jó hir a nagy gazdagságnál.

Hirbe akarsz jöni, akaszd fel magad.

Fondorló hirnek nem jó végére menni.

Könnyü rosh hirbe keveredni, de nehéz belöle kigázolni.

Gonosz hirnek sebesb a szárnya.

Nagyobb hire volna...

Csekély gunynyal tagadó km.

Se hire se hamva.

Régen megégeték a holtat, s eltették hamvát. Legnagyobb szerencsétlenség volt temetetlenül elveszni, mikor hírét sem volt hallani, hamvát sem volt látni a holtnak.

Hirrel erős a had.

Söprött szeméttel nem jó a hirt is kihordani a házból. K.

Jó hirnevet nem gátolja meg a sövény.

Hirmondó sem maradt.

Hisz. Többet hiszünk a szemnek, mint a fülnek.

Akkor hiszem, ha látom.

Meglásd, kinek higý.

A ki könnyen hisz, könnyen csalatkozik.

Ne higý mindennek, ha veszni nem akarsz.

Jobb elhinni, mint oda menni. Cs.

Veszteg álló viznek, hallgató embernek nem kell hinni.

Verbuválónak, cigánynak, kalmárnak, soha ne higý. F.

Mindent hinni, vagy semmit, azonegy gýarlóság.

Lónak, ludnak, leánynak nem kell hinni.

Hinni vagy fogadni.

Se el ne hidd magad, se kétségbe ne essél. Cs.

Hidd el magad, hogy szégyent vallj.

Higýje, a ki akarja.

Hít nem szellő.

Kinek szél a hite, | pokol üdvössége.

| tömlöcz a mennyország.

Hit nyugtat és boldogit.
Se hite, se lelke, mint a hajóhuzó lónak.
Nem veszi pénzen a hitet.
Hitvány. Nincs oly hitvány ember, kiben valami jóság ne volna.
Hivatal nem csal.
Hivés. Kimélve adj helyet a hívésnek.
Hizelkedés mérge a barátságnak. K.
Rosz tükör a hizelkedés.
Hiábavaló a hizelkedés üres gyomornak, szomju szájnak.
A hizelkedő alattomban ellenséged.
A szerfözlött hizelkedő vagy megcsalt, vagy meg akar csalni. K.
Hizik. Nem tudja az ember, mitől hizik.
Hizó. Hat hizója ólban, maga a hetedik.
Hold. Ha elfogy is a hold, megmarad a neve.
Addig tündöklök a hold, míg a nap helyre ér. D.
Hadd homályogjon a hold, csak a nap tartson igazat. Cs.
A hold hol nő, hol fogy, hol megszarvasodik, de azért nehezen lehetne rá köntöst akasztani.
Hold ellen kutya ugat.
Megtelt mint a hold.
Változó mint a hold.
Holló hollónak nem vájja ki szemét.
Nem fél holló akasztott embertül.
Ritka dolog a fehér holló.
Rosz hollónak rossz tojása.
Fekete hollónak fekete a fia.
Holló volt, hattyu lett.
Hollófészken hattyut keres. D.
Hol miben kiki megesik. Sz.
Holnap is nap lesz.
Holnapról hódára halaszt. Cz.
Holnap után, kis kedden, borjunyuzó pénteken.
Senkinek sincs homlokára írva a holnap nap.
Ma pénzért, holnap ingyen.
Holt hagyja, élő osztja.
Holtakra ne szólj. Cs.
Hadd nyugodni a holtakat.
A holt ember nehezebb.
Holtnak szemfödélét venni el.
Megfelejtkezik, mint a holt.
Mit tesz az eleven, ha a holt is mozog.

Homlok. Senkinek sincs homlokára írva, mi lakik benne.
Nagy a homloka: vagy ember vagy ökör.
Ird homlokodra.
Homok is eliszsza az esőt, de azért nem terem.
Ha csak a homokföld terem, szűken telik meg a verem.
Homokra épít.
Homokból nem fonsz ostort.
Honn lakják az, ki kedvére akar élni. Cs.
Hop. Egyszer hop, másszor kop.
Akkor hop, ha árkon túl a top.
Hop itt is, amott is, a mi házunk előtt is.
Hopon maradt.
Hordozkodás. Hét hordozkodás egy égés.
Ki sokat hordozkodik, nehezen gazdagodik meg.
Hordó. Üres hordó jobban kong.
Meddig hordód teli, addig leszesz deli.
Lyukas hordót tölt. K.
Néha rossz hordóba is bort töltenek. D.
Ó hordóban új bor, két kár lesz belőle. Cs.
Ugy néz ki, mint a csapot hordó.
Horogra akadt.
Arany horoggal halász. M.
Elnyelte a horgot.
Horgas. Nehéz a horgasból egyenest csinálni. Cs.
Minden horgast borgast isten fordít jóra.
Hossz. Se hossza se vége.
Hosszu. Mennél hosszabb, annál rosszabb.
Hoz. Ha hoztok, esztek.
Ha hoztál bejöhetsz, ha nem hoztál, maradhatsz.
Hozó-familia ez, nem Kéri. BSz.
Hó hátán is kincset ás.
Ha hó lesz, fehér lesz. Kr.
Legtöbb a hó aratáskor.
Hó! így állítják meg a lovakat minden kereszt vagy csomó gabna mellett.
Feljött a hava.
Hóhérnak ad szép szót.
Maga eszik, mint a hóhér.
Hólyag. Nem hólyag, hogy felfujják.
Felfujt hólyagot tol víz alá.
Egy hólyaggal világból kiüzheted.

Hóres, móres, markó füles. Sz.

A hivatal változtat az emberen. Ezen diák mondat van benne elforgatva: honores mutant mores.

Hóri horgas nagy inas. M.

Hörcsök. Aluszik mint a hörcsök.

Összeakadt hörcsök a borzzal.

Szeme szöktibe, mint a hörcsök.

Hörcsök is megkerget néha lovas embert.

Hug. Ki nem anyád, mind hugod.

Hunczut. Akad hunczut.

Ha sajnálkoznak: ki lesz már p. a bíró? így felelnek: akad hunczut.

Hur. Egy huron pendülnek. ML.

Egy hurt penget.

Mennél vékonyabb a hur, annál könnyebben szakad.

Elszakadt a hur.

Hurka. Összeesett, mint az üres hurka.

Szép mint a kifordított hurka.

Hurokra kerül.

Hus a hust eszi. Kr.

Olcsó husnak hig a leve. Cs.

Ha megetted husát, levét is megigyd.

Itt a husa, itt a leve.

Egyet kettőt márts, mindjárt husát ránts.

Jó lével adják a bűdös hust.

Husvét. El nem éri a husvéti bárányt.

Fekete vasárnapot ül a szegény husvét napján is.

Huszas. Megy belé, mint böggőbe a huszas.

Hüség csak a kutyához illik. ML.

Hüvely. Aranyos hüvelybe fűzfa kard.

I.

Icsó. Busul mint Icsó a bolondságán.

Idegen idegennek ritkán árt.

Idő. Az idő néha anya, néha mostoha.

Idő szolgál, senkit nem vár.

Az idő folyton foly, meg nem eszi a moly.

Egyik idő a másiknak ellensége. Cs.

Egyik idő a másiknak mestere.

Nincs oly dolog, melyet meg nem hajt az idő.

Más idők, más erkölcsök.

Nem az idő szabja magát mihozánk, hanem mi szabjuk magunkat az időhöz. Cs.

Időtől kell várni, tanácstul hallgatni. F.

Mindennek van ideje.

Nincs ideje ki az időre várakozik.

Legjobb orvos az idő.

Az eltöltött idő soha vissza nem jó.

Idő a bolondot is észre hozza.

Lesz még idő szépen járni, csak legyen ki felöltözni.

Rosznak is idővel kell válni.

Nincs drágább az időnél.

Kinek bő az idő, még kifogy belőle.

Minden jó annak idejében.

Ingre is ráhül az idő.

Idővel, pénzzel légy takarékos.

Időjárásnak nehéz módot szabni.

Ifiasszony. Tisztelen az ifiasszonyt.

Akkor mondjuk, ha valami nem tetszik.

Ifjanta. Kit isten szeret, ifjanta veszi el.

Mit ember ifjanta tanul, aggottan is nehezen felejt.

Ifju ember szándéka titkos ösvény.

Sok ifju többre menne, ha nem tudná hogy gazdag.

Ifjunak ereje, öregnek esze.

Ifju ur, uj csizma kedvesebb az ónál. K.

Sokra mehetne az ifju, ha eszével mindenkor tudna élni.

Ifju szokás, öreg gyakorlás.

Ifjuság: bolondság.

Elfogy az ifjuság, mint ama szép virág.

Az ifjuság arany alma, méltó megőrizni.

Ifjuságban erőnkkel, vénségünkben eszünkkel.

Iga. Én huzom az igát, más penderül.
Igába fogták.
Ökörnek az iga kemény nyakacsiga.
Fáradt, mint az igavonó barom.
Kitöri az igaszeget.
Igaz ember nem jár a nyelve ellen.
Szólj igazat, betörik a fejed.
Szólj igazat, ne hazudj rovásra.
Nem jó az igazat hangosan hegedülni.
Ha vendég vagy is, mondd ki az igazat. K.
Bolond és részeg leghamarabb mondják ki az igazat.
Nehéz az igaznak végére menni.
Akárki is restül, ha igazát meg nem adják.
Legnehezebb az igaz szó.
Régen volt, talán nem is igaz.
Tréfából is lehet igazat mondani.
Azaz sértő szándék nélkül.
Ha most igazat mondasz: a légy is madár.
Igazán. Ki igazán jár, nem botlik. Cs.
Igazmondás nem emberszólás.
Nem sok nemesség kell az igazmondáshoz.
Igazítás. Ifju asszonyon, malmon gyakori az igazítás.
Igazság. Nem sok mentség kell az igazsághoz.
Tisztelet, becsület, de igazság is.
Nem minden pecsét alatt hever az igazság. F.
Ha nincs igazság, elveszhet a világ.
El kell veszni a világnak,
Vagy győzni az igazságnak. (Népd.)
Legtovább érni az igazsággal.
Jobb egy igazság kettőnél.
Mert egy az igazság.
Igér. Ide ígér, oda kínál.
Sokat ígér, keveset ad.
Hol sokat ígérnek, keveset nyújtanak.
Igéri, mit magával sem hozott, otthon sem hagyott.
Igérni uraság, megadni | emberség.
| parasztság.
Királynak, császárnak meg van ígérve, de papnak, barátanak nincs a koldusbot.
Igéret adományt vár.
Az ígéret szép szó, ha megadják, igen jó.
Igéret nem szégyenit.

Fényes ígéretnek kevesebbet higgy.
 Sok ígéret sem gazdagít egy keveset.
 Ígéret nem tesz adóssá.
 Könnyen ígérő nehezen fizet.
Ígézet. Ugy néz rám, mint az ígézet.
Igyekszik. Ki mire igyekszik, módot talál abban. Cs.
 Ugy igyekszik, majd lefekszik.
Igyekezet. Jobb a bátor igyekezet a félénk erőnél.
Ihot venni. B.
 Számba se venni valakit.
Ij. Ha madárra tárgyalasz, ijadat ne pengesd.
Ijed. Ugy megijedt, majd elsülyedt.
Ijedt ember árnyékátul is fél.
Ijedtében meghalónak tökkel harangoznak.
Ila, berek, nádak, erek.
 E km. roszul így forog a nép száján: Ill a berek, nád a kert. De az hibás, érthetlen.
Illet. Mi téged nem illet, ne törd azon fejed.
Illik, mint bot a tegezhez.
 Jól illik szomju emberhez a boros korsó.
 Jobban illik kezébe a pintes korsó, mint szájába az imádság.
 Kukaczos szalonna, bűdös vaj egybeillenek. KV.
 Koldustáska a vállán, arany gyűrű ujján nem illenek össze.
Ilosvai. Leültette, mint Ilosvai a szentháromságot.
Imád. Hogy imádjám, a mi nem istenem.
Imádkozik. Jól imádkozott!
Imádság a munka.
 Csak imádság tartja benne a lelket.
 Nagy mester, drága könyv, szép tudomány az imádság.
Imádságos könyvből is imádkoznak más ellen.
In. Szép az inad, elmehetsz. Kr.
 Megüti az inát.
 Inába szállott bátorsága.
 Inaszakadt ember tánczot akar járni.
Inas se volt: legény akar lenni.
 Inas esztendőben remeket csinálni.
Indul. Kiki jó széllel indul a tenger partjárul.
 Ne akkor abrakolj, mikor indulni kell.
Indulatos, puskaforos.
Ing. Közelebb az ing | a csuhánál. Cs.
 | mint a suba. D.

Közelebb van az ember magához rokonok felett, ezek közelebb vannak mihozzánk idegenek felett; aztán: közelebb azaz elsőbb a becsület mint a haszon. E közmondást használta Mátyás király, midőn Bátori István azt javasolta, hogy a magyar leányokat át kellene küldeni a török táborba, kik a katonákat szerelembe vegyítvén, azalatt meg lehetne nyerni a győzedelmet. Mátyás ezt el nem fogadá és a közmondással élt.

Inged gallérának se higy.

Höss az ingének.

Idős nőszemélyre mondják a Tiszaháton.

Se ingem, se gallérom.

Ingére esküszik. KV.

Kinek nem inge, ne vegye magára.

Egy ingben, gatyában sem fázik az ember, csak idő legyen hozzá. D.

Ingre verik, nem inget a katonán.

Az ingét is odadja.

Ingyen. Legjobb az ingyen.

Nem adják a hat ökröt ingyen.

Ingyen veszi, pénzen adja.

Ingyen fejében ritkán hajlik ember a másikhöz. B.

Inkább becsüljenek, mint féljenek.

Inkább elhiszem, mint sem oda menjek.

Innen. Tul van már az innenen.

Annyira van innen oda, mint onnan ide.

Inség. Ott az inség, hol szitával foltozzák a süveget.

Int. Ne szólj neki, csak ints neki.

Inyéhez ragadt a nyelve.

Iparkodik. Elég szerencsésen iparkodik, kinek a szerencse semmi akadályt nem tesz.

Ir. Nem lehet minden sebet egy irrel gyógyítani.

Sem ire sem szelenczéje a választételhez.

Írás. Nem hazud az írás, hanem a ki írja.

Régi írás, elkopott. Cs.

Sok írás, kevés igazság.

Arról hallgat az írás.

Irha. Hordd el az irhát.

Féli az irhát.

Irigy. Ha az irigy szomorú, vagy őt érte baj, vagy mást szerencse.

Adjon isten sok irigyet, kevés szánakodót. Sz.

Nem jó annak dolga, kinek nincs irigye. Sz.

Irigy veszi gáncsnak az erkölcsöt.

Szerencsével frigyed ha van, sok irigyed. KV.

Irigy előtt csak azért is vétkes vagy, mert nem vétettél. K.

Vesztett a szerencse, melynek nincs irigye.

Irigy mint a mirigy.

Irigyel. Mi nélkül ellehetsz, mástól ne irigyeld.

Irigység. Sokakat irigység emelt becsületre.

Nagy erkölcs után sántit az irigység.

Irigyek meghalnak, de irigység soha.

Irigység sem találna benne hibát.

Ha nem kell irigység, titkold szerencsédet.

Írósvaj. Puha mint az írósvaj.

Iskola. Legjobb iskola a tapasztalás.

Járt a fekete iskolában.

Fekete iskola: tapasztalás.

Tizenharmadik iskola.

Az élet: hivatal, tisztség stb.

Olvasni sem tud: iskolamester akar lenni.

Ismérd magadat.

Ismerik, mint a rossz pénzt.

Isten. Jó az isten jót ad, kopasznak hajat ad. D.

Mit ad isten, azt ad.

Az isten hatalmas, az ördög nem alszik.

Isten velünk, ki ellenünk? ML.

Jobb az isten száz papnál.

Jobb az isten mindnyájunknál,

Maradjon a mi házunknál.

Kinek isten adja, pap is annak adja.

Ad az isten, kinek nincsen.

Kinek isten mit ad, ember el ne vallja.

Hadd istenre dolgozz, buból vigasztalást hoz.

Kit az isten megver, nem hajdu veri meg.

Hol isten őriz, pókháló is kővár.

Ki istenben bizik, meg nem csalatkozik.

Nem rövidül meg az isten keze. Cs.

Békesi Gáspár hallván, hogy Erdélyben többé nem lesz maradása, hogy jószágai is lefoglaltatván szétszattak, egész megadással mondá: Nem rövidül meg az ur karja.

Házasság, kedvezés, király választás isten dolga.

Hiszem az istent: nekem is fölvirad még.

Mit istentől szánsz, elviszi az ördög.

Isten sem tehet mindennek eleget.

Ha isten akarja, kapanyél is elsül.

Adjon isten, a mi nincsen.

Nehéz istennel | ujjat húzni.

| követ vetni. Cs.

Lassan jó az isten, de ugyan elérkezik azért. KV.

Isten a szívet tekinti. ML.

Tudja isten, minek hogy kell lenni.

Tudja isten, kinek subát, kinek gubát.
 Kenyérnek legjobb dagasztója az isten.
 Hol istennek házat építenek, oda guggaszt kápolnát az ördög.
 Ha isten akarja, veled leszen karja.
 Istennek is a szépe, java kell.
 Ganajos szekérnek, részeg embernek isten is kitért.
 Isten szavát nem alku megvetni.
 Tanít isten a kit tanít.
 Isten kegyelme nagy gazdagság.
 Kinek isten nem adja, János kovács sem koholja. BSz.
 Nem a ki akarja, hanem a kinek isten adja.
 Isten nevében, fonásért. B.
 Ajándék a neve, de meg kell érte dolgozni. B.
 Kinőtt az isten markából.
 Nagyra nőtt.
 Isten fizessé-vel fizet.
 Bizzál istenben, előgyámolit.
 Néha isten se barátunk.
 Jobb az isten ölte, mint az ember vágta.
Istók. Mindenütt Istók.
 Istók, együgyü, gyarló személyiség.
 Rajkó vét, Istókot verik.
 Betekintett, mint bolond Istók Debreczenbe.
Iszák. Nem látjuk hátunk mögött az iszákot. M.
Iszik, mint a szivárvány.
 Keveset iszik, de sokszor.
 Csak azért iszsa meg, hogy más meg ne igya.
 Egy ebéd felett elég négyszer inni. ML.
 Az elsőt minmagunkért, másodikat jóakarónkért, harmadikat vigaságért, negyediket ellenséginkért.
 Inni akar, ki az evő embert köszönti.
 Avagy igyál, avagy vakarj falt. Cs.
 Vagy légy ivótárs, azaz barát, vagy takarodjál.
Ital. Az édes italnak keserű az ára. KV.
Itcze. Igen eljár az ál itczével. Cs.
 Szemtelen, buja ember.
Itél. Bánatra siet, ki hamar itél.
 Ne tégy arról ítéletet, a mihez nem értesz.
 Ne ítélj, hogy ne ítéltesél.
 Ki az ítélettől fél, kimutatja gonoszságát.
Iván. Hosszu mint a szent Iván éneke. Cs.

Nyári vagy virágos szent János (Iván) napja táján néhutt az országban, igen régi szokás szerint, mulatságból tüzeket rak az ifjuság, melyeket átugrálnak, megtudandók főleg a leányok, hogyan mennek férjhez. Ekkor dalokat dalolnak szent János nap előtt s után egy-egy hétig; innen az ének vagy dal hosszúsága.

Iványi. Dugába dől, mint az Iványi ember kutyája. Cz.

Ivóka. Csügg rajta, mint lábon az ivóka. D.

Iz. Se ize, se büze.

Isten adta vize,

Se ize, se büze. (Népd.)

Ő neki is iziben esett. Cs.

Izel. Ki mint izli, úgy hiszi.

Izráel. Járatlan Izráelben.

Tapasztalatlan főleg szerelmi ügyekben.

Kemény nyaku Izráel.

J.

Jaj baj!

Jaj az én bajom.

Jakab. Tódotsd Jakab.

Olyan másodrendű személy, ki hasa, erszénye érdekében nagyit, tódit, bizonyit. Talán innen Molnárnál: jakabolni valakit, azaz parancsolni vele.

Jáki. Kifogyott mint jáki pap az imádságból. Kr.

Jákób párnáján is elalunnék.

Azaz a kövön.

Jákób szava, Ézsau keze.

Jámbor is napjában hétszerte vétkezik.

Sok jámbor szava isten szava.

Jámbornak hazája hol jól vagyon dolga. M.

Nem jámborokért rakták a várakat.

Jertek be, itt is jámborok laknak.

A jámbort járomba fogják. BSz.

Hagyd a jámborra, mi tehető legyen.

A jámbort senki se bántja.

Régi jámborokféle.

Mindenütt otthon vagyunk jámborok között.

Jámborság tisztessit, szemérem ékesit. KV.

Jó a jámborság, de el nem élhetni vele.

Mit használ jámborságod, ha más nem hiszi.

Jámborodás. Mindenkor ideje van a jámborodásnak.

Jámborul. Akárki mit szóljon, csak te jámborul élj. BSz.

János pap országa.

Képzelt világ.

Mit Jancsi nem tanult, nem tudja azt János.

A mint János fujja, Jancsika úgy ropja. KV.

Ha Jancsi lop, János bizonynyal fenn akad.

Elveszi szegény János azt is. Cs.

Öreg ember, ifju menyecske, ott terem Jancsika. K.

Gyakran megárt szent János pohara.

Szaladj török! inadban János vajda.

Hunyady János, Mátyás király édes atyja, értetik János vajda nevezet alatt.

Jár. Ugy kell járni, a mint fujják.

Lassan járj, tovább érsz.

Járjad, járjad, majd elunod.

Járom. Kicsin tinó, nagy a járom.

Játék. Okosnak a játék, vaknak az alamizsna.
Játszik. Ki nem játszik, se nyer, se vesz.
Ki játszani akar, föl is kell tennie.
Sokan játszanak, de egygyé a nyereség.
Jegenyefa jajgatja, hogy ledölt a czédrus. P.
Jegyben, gyűrűben.
Azaz egész pompával fölkészülve.
Jég hátán is elél.
Ott is eltörik a jég, a hol legvastagabb.
Jégre vinni.
Ugy vagyunk, mint a jegen álló. F.
Jeget tör.
Jégre vitték, ott felejtették.
Jég hátán építette házát.
Jézus. Én értem is meghalt a Jézus.
Megrázlak, mint Jézus a vargát.
Jobbágy. Zsidó jobbágy tár kincs, tót jobbágy zsiros konyha, magyar jobbágy pörlő társ. K.
Ha ura dolgában megsérül a jobbágy, senki se szánja.
Nem gondol a jobbágy ur dolgával.
Jó, jobb. Lassan érik a jó.
Lassan érik a jó, úgy lesz keze lába,
Ha megfogod amugy isten igazába.
Jót a jobbért el szokták hagyni.
Jobb ellensége a jónak.
Necsak tudd a jót, hanem tedd is.
Jónak | jó a kenyerese. D.
| tőszomszéda a jó.
A nem jó rosszabb mint a semmi.
Mi neked nem jó, másnak se jó az. Cs.
A jó avul is, javul is. D.
Sok jó fogja az eke szarvát.
Végül marad a jó.
Ki kicsinben jó, nagyban is jó.
Csak az nem szereti a jót, ki nem érti.
Jónál van jobb.
Nem jókért van a törvény.
Még a jóhoz is fér szó.
Jók közt inkább utolsó, mint rosza közt első.
Sűrűn vetik a jót, de ritkán kel.
Ki mással jól teszen, az magának keres.
Hamarább válik jóbul rossz, mint rosszbul jó.

Jó az ó bor s uj szalonna.
 Ott se volt, a hol a jó.
 Jónak ne hagyj, rosznak ne keress. K.
 Vajmi nehéz soká jónak lenni. K.
 Jobb helyre jobb kell.
 Jót vett tőlem, s lábbal rug.
Jóakaró. Jó a jóakaró mindenütt. ML.
Jóakarát. Ha jóakaratot veszek, még azért is adós leszek.
Jól. Ki jól kezdi, jól végzi.
Jóllakásnak jóhagyás a vége.
 Minden jóllakásnak meg kell adni az árát.
Jóllakik. Ha jóllakik, kevéssel beéri.
 Hol öt, hat jóllakik, a hetedik sem marad éhen.
Jónás. Nyugszik, mint Jónás a hajóban.
 Szárad, mint a Jónás töke.
Jóság. Jó a jószág, de jobb a jóság. Mf.
Jószág. Igaz jószág el nem vész.
 Rosz uton nyert jószág elvész nemsokára.
 Leányágra szállt jószágnak nincsen maradása.
Jótét helyébe jót ne várj.
Jótétemény semmit nem vesz, ha hálátlanra esik is.
 Semmi sem agg meg oly könnyen, mint a jótétemény. K.
Józan a mit gondol, részeg arról csahol.
Jövedelme két pénz, mégis hármat költ.
 Kinek jövedelme két pénz, s hármat költ: nehezen gazdagodik meg.
Jövendő. Mindig nagyobbnak látszik a jövendő.
 Ha a jövendőt tudnók, kevesebbet hibáznánk. B.
Jő. A ki nem jó, ne is egyék.
 Ha jösztek, lesztek; ha hoztok, esztek.
 Szép dolog az a „jöszte”, de nem tudod, mire. Cs.
 Megjöttem én már onnan.
 A mint jött, úgy ment.
 Jött ment ember: se országa, se hazája.
Judás. Vörös, mint a Judás haja.
 Judást fogott.
 Felakasztotta magát.
Juh. A jó juh nem sokat béget, sok gyapjat ad. KV.
 Rosz juh, mely saját gyapját el nem birja.
 Elballag a juh, de ritkán tér maga vissza.
 Mely juh a bárányt szereti, a kost sem gyűlöli.
 Juhot nyirni, nem nyuzni kell.

Megeszi a juh a farkast.

Köhög, mint a vén juh.

Tolongnak, mint esztrengára a juhok.

Jut, ha marad. F.

Ugy kell gazdálkodni, hogy jusson is, maradjon is.

Jutalom dicsérettel jár.

K.

Kabai. Fordítsd, Kabai, a zászlót.

Hegyalji km. olyanra illő, ki véleményét cserélgetni szokta.

Megintette, mint Kabai a malacztot.

Kajdi. Elmászott, mint a kajdi ködmön.

Kajla. Nagy a kajla szarva, le kell törni.

Kaka. Ha nem kaka, nem papa.

Ha nem trágyás a föld, nem terem.

Kakas. A jó kakas ritkán kövér. Kr.

Kakas alatt is tyukmonyat keres. Cs.

Egy kakas az egész falu kakasait fellármázza.

Kakas is hatalmas a maga szemetjén.

Ha a kakas kevély, türhető.

Kakas is kiveszi tojásbul a vámot.

Én a kakas, kend a tyuk.

Én vagyok a hatalmasabb.

Hess el kakas! a szemétről.

Nem takarhat annyit a kakas, hogy a jércze ki ne kaparhassa. D.

Szeméten vitéz, mint a kakas.

Kakas király. Cs.

Szokás volt néhol farsangi mulatságul a kakas nyakát elvágni, p. Miskolczon, mivel sok feleséget tart; innen a km. megfelel a latin: tragicus rex közmondásnak.

Akkora, mint a kakasugrás. D.

Van ott kakastej is.

Jelent nagy bőséget valamely háznál.

Kakuk. Háládatlan kakuk, elszállott.

Hamarább meglesz, mint a kakuk szól.

Kakuknál is ravaszabb. Cs.

Sokat szólott neki a kakuk.

Kakuk nyerte. KV.

Ritka, mint a kakuk a mezőn. Cs.

Elverte a kakukot.

Övé a dicsőség.

Nehezen ér több kakukszót.

Más alá tojik, mint a kakuk.

Kalap. Pap vagy kalap.

Nem lehet minden fejet egy kalap alá venni.

Minő kalappal köszönnék, olyannal fogadják.

Le a kalappal!

Kalapot tesz a fejébe.

Asszonyra érve: ur a háznál.

Leesett a kalapja.

Csak úgy kalap alól beszél.

Kalamáris. Kifogy a kalamáris akár irnak belőle, akár nem.

Kalapács. Ha nincs furó, kalapács, nincs a purdénak kalács.

Kalács. Ha kalács nincs, kenyér is jó.

Adnak kalácsot, de nem adnak tanácsot.

Kalán. A kalánt előbb viszik tálba mint szájba.

Minden lében kalán.

Kalmár. Nem szokott a kalmár otthon gazdagodni.

Szegény kalmár, ki tartani sem bírja portékáját.

Nem szánja fagyos lábát kalmár, csak legyen jó vásár. D.

Rosz kalmár: lelkismeretével kereskedik.

Hazud mint a kalmár.

Kaloda. Nem esik vigan kalodában a lejtő. K.

Falu kalodáját sem szabják egy ember lábához.

Kamara. Üres kamarának bolond a gazdasszonya.

Kamukában is el lehet inni a szűrben szedett pénzt.

Kan. Elesik, mint a kan a tőkéről.

Válik más a falu kanja helyett.

Kanál. Nagy kanállal eszik.

Elejtette a kanalat.

Késő ment, ebéd után érkezett.

Elvesztene egy kanál vízben.

Beadta a kanalat.

Megszökött.

Kanál vaj el nem olvadna szájában.

Fél-fél kanálkával a purdénak.

Kanász. Válogat, mint kanász a pergőben.

Kancsó fenekére veti a keresztet. D.

Igen szereti a bort.

Kancza. Ménló ritkán rugja meg a kanczát.

Kanczarugás nem oly fájós.

Kandi Pál.

Oly férfira mondják, ki mindent szeret tudni, fürkészni.

Kandóné. Nagyra ment, mint a Kandóné fia.

Kanta. Böven adja a kanta.

Kantár. Még lovad sincs, már kantáron busulsz. KV.

Rövidebbre fogni a kantárszárat.

Kap az, a ki nem restelli.

A ki kapja, az marja.

Kapa. Sok próbával válik a jó kapa.

Nem a sok dudaszó, hanem a sok kapa termeszt a szőlőt.

Kapák közt is található kajlát.

Megadta mind a három kapáját.

Kapának kapa, ásonak ásó az igazi neve.

Hosszu nyelű kapával nehéz kapálni.

Szőlőnek kapa a bikája.

Lehet, hogy a kapanyél is elsül.

Kapás kapással, ur urral barátkozik.

Kapar. Ő kaparta, más költi.

Kapcza. Szoros a kapcza.

Kellemetlen helyzet.

Főzik a kapczáját.

Eltette a kapczát.

Elillant.

Kapczája sem lehet.

Kapta. Nem lehet minden sarut egy kaptára ütni.

Kapu. Nyitott kapu kedves vendég.

Ne nyiss annak kaput, mi az ajtón befér.

Kapufától vesz bucsut. Cs.

Kapuczinust nyelt.

Elrekedt.

Kapzsi. Egyik kapzsi, másik habzsi.

Karácson. Fekete karácson, fehér husvét.

Azaz, ha sáros idő van karácsonban, husvétkor hó lesz.

Lesz még nekem karácsonom.

Karádi. Eltörődött, mint a karádi menyasszony.

Karád víz között fekszik. A menyasszonyt csónakon vitték haza, s mihelyt oda ért, mindjárt aludni készült, mivel, ugymond, igen eltörődött.

Kard ki! kard.

Ki kardot köt oldalára, vasat várhat a lábára. BSz.

Ha neked kardod van, nekem szablyám. Cs.

Gyermek szokott öltre, ember szokott kardra.

Kardot köszörül, békességet kér.

Szép kard ha fényes, de jobb ha éles.

Nem a kard, hanem a kar viszi helyére. Cs.

Ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel.

Ugy bocsásd hüvelyébe kardod, hogy idején kiránthasd.

Az én kardom sem hül hüvelyébe. Cs.

Két élő kard.

Karika. Megy mint a karikacsapás.
Karó. A mely karó magasra nő, ritkán szokott erős lenni.
Köti az ebet a karóhoz.
Fogad, ígér mindent.
Kas. Legjobb rokon a kas, ha teli van.
Kassa. Azt sem tudják Kassán, mi terem több: saláta-e vagy széna. Mf.
Kasza, kapa nyavalya.
Akad kasza köre.
Nem mind kasza, a mi horgas.
Nem kilenczven esztendő kézbe való a kasza.
Kasza is becsap a tilalmasba.
Más rétjébe vágni a kaszát.
Reá akadt kasza az ő kövecskére.
Visszafogni a kaszát. M.
Változtatni a gondolkozást; ravaszkodni.
Elfogy, mint a kaszafén.
Kaszál. Maga hasznára kaszál.
Elől kaszálj, utól szánts.
Kaszás. Azt hiszi: ő vezeti a kaszást.
T. i. kaszás csillagot, azaz kevély.
Kattangkórónak ebkapor a barátja.
Katona. A katona halál fia.
Vén katona gyakran megveri az ifjat. KV.
Öreg katonának élesebb a kardja. K.
Félénk katonán a mellvas is reszket.
Félénk katonának hátul van a szeme. D.
Leghamarább elesik a félénk katona.
Jó katona mellett szivet vesz az ujoncz. D.
Szebb az elesett, mint a megszökött katona.
Hátul van a sebe: vitéz katona volt.
Lóra katona, tehénre hajdu.
A katonának olcsó a vére.
Ne tréfálj vén katonával.
Katonának szép a neve, eb az élete.
Szökött katonának nincsen bére. Cz.
Ijedt katona ló farkánál kantároz.
Ki a haláltól fél, ne legyen katona.
Fiatal katonából válik a vén koldus.
Isten is a bátor katona mellett hadakozik.
Rosz katona, ki el nem bírja fegyverét.
Három katona, kilencz puska.

Hadd vegyüljön mint a katona éneke.

Egy katona jó kedvvel mene templomba, s éneklés helyett danolni kezd. Katona uram, mondá szomszéda, nem ének az, hanem nóta. Mindegy felelé a vitéz, hadd vegyüljön a többivel.

Félénk katonának nem sir az anyja.

Katonának sok az ura; fényes szolgál.

Biztatja, mint katona a szolgáját. Cz.

Czifra nyomoruság a katonaélet.

Semmi az, katonadolog.

Kató. Könnyű Katót tánczra.

Kis Kati is tudja.

Lusta Kati rest anyának a leánya. D.

Lusta Kati rest Ferkóval
Sűrög forog egy korsóval.

Katuska férfi.

Kazalban tűt keres.

Kazalban szénája.

Könnyű kazal mellett kalászt szedni.

Kazán a fazéknak nem hányhatja szemére a feketeséget.

Kád. Kiki maga kádjárul dézmáljon. ML.

Kákán csomót keres.

Sohsem lesz a kákából oszlop.

Kállai. Eljárja még a kállai kettőt.

Kálvinista. Vastag nyaku kálvinista.

Kályha. A kályhát őrzi.

Mihez kályha mellett szokol, asztal fején pirulsz meg érte. K.

Lyukas kályha, mennél tovább sározzák, annál foltosabb. Cz.

Kám. Hiába Kámba bucsura! B.

Kántor. Rosz kántort is megszok a falu.

Rosz kántor a szép éneket is csúnyán mondja.

Bus mint a koledátlan kántor.

Kánya. Még kánya sincs, már furja a bort. Cs.

Szemtelen mint a csibehordó kánya.

Káplár után harmadik tiszt.

Káposzta. Jó káposzta, rosz bor.

Ugy tartják, hogy mikor jó és sok káposzta terem, a bor nem igen jó, a sok eső miatt.

Káposztából a szalonnát kifelejt.

Ördög vigye a káposztát, ha a disznó eldöglött.

Szagával jó a káposzta.

Beh jó káposzta! nincs asszonyszaga.

Ki nem szereti a káposztát, husát se szeresse.

Káposztás kertbe néz.

Kancsal, ravasz, színmutató.

Káposztás kertbe néző teli ravaszsággal.
Káptalan. Annyit tud, mint egy káptalan.
 Baj van a káptalanban.
 Azaz a fejben.
Kár után áldomás. Kr.
 Jobb a tisztességes kár piszkos nyereségnél.
 A kárt semmiért is oda lehet adni. D.
 Kevés kárban sem nagy a haszon.
 Egy pénz ára haszon sincs a legnagyobb kárban.
 Nincs félpénzen száz arany kár.
 Hamar kárt vall, ki a kincses ládát nyitva tartja.
 Egy kárbul két kár.
 P. Sándort és valaki földje szögletén, hogy arra ne járjanak és még beljebb vernek ösvényt.
 Kár után késő a bánkódás.
 Oly kár a szegénynek egy pénz, mint a gazdagnak száz.
Káros bánkódjék.
Kármáncsi. Mulat mint Kármáncsi a kutban. B.
Kártya. Kiki a maga kártyájából játszik.
 Nem jó kifutott kártyával játszani. F.
 Ki színével mutatja kártyáját, elveszti a legjobb játékot is.
 Felfordult kártyával játszani se haszon, se mulatság. K.
 Kártyájába nézett.
 Terveibe bepillantott.
Kása nem étel.
 Lassodj kása, nem téged találnak. BSz.
 Csak a vajását eszi a kásának. KV.
 Megégette száját a forró kása.
 Kinek a kása megégeti száját, tarhóját is fujja. Cs.
 Kinek a tejes kása megégette száját, | az aludtfejet is |
 | a tarhót | megfujja.
 Hamu helyett kását szapul.
 Nem kása, ne fujjad.
 Megfőzték neki a | kitoló |
 | czoki | kását.
Kávé. A kávé főzik csak a leviért.
Kebe. Kiki maga kebelébe szedi az epret.
 Ha kezdet mindig kebeledben tartod, meg nem gazdagodol. Cz.
Kecske sem menne vásárra, de csapják hátul. Cs.
 Apró barom a kecske. KV.
 Kecskegyapjú, kerecsenyű hattyú.
 Képes hogy kecske, mert kurta a farka. Cs.

Vén kecske is megnyalja a sót.
Kecskét szakállárul, szamarat füléről.
Nem jó kecskére bizni a kertet.
Kecske só után baktat.
Kinek tehene nincs, kecskét fejjen.
Kecskét gyapjaért soha ne fizess.
Kecskének ágon a szeme.
Ember vagy kecske: megdöfted a juhót.
Nem nagy dicsőség gyöngén hatalmaskodni.
Mikor fut a kecske, akkor fehérlik a segge. K.
Kecske is legtöbbször rugdalózik, mikor döglő félen van.
Fél kecskéből válik a rossz kertész.
Szereti mint kecske a kést.
Kecsketuró, borstörés. D.
Kecskelábra kapott. Kr.
Kecsképásztorságról uraságra menni. Cs.
Kecskemét. Kevés haszna, mint a kecskeméti malomnak.
Kedv. Kinek mi kedvére, nincsen az terhére.
Mit jó kedvvel téssz, nem esik nehezen.
Kárvallása nem kár, ki maga kedvén jár.
Kinek mihez kedve, nincs ott rövideje. BSz.
Kedvesnek sok a neve.
Legkedvesebb, a mit önként adnak.
Kefekötő. Iszik mint a kefekötő.
Kel. Nem úgy kelt föl, a mint lefeküdt.
Kelemen. Akaratos Kelemen.
Fejes emberre mondják.
Kelés. Mérgező mint az éretlen kelés.
Kell. Ha kell, menj magad, ha nem kell, küldj mást.
Kellemetes: egy órai tojás, egy napi kenyér, tíz esztendő hal, hat esztendő bor, tizenöt esztendő leány, harmincz esztendő jóakaró. F.
Kemencze nem Velence. K.
Akkor jön meg esze, mikor Kemenczén vásár lesz.
Jó kemencze mellett könnyű a telelés.
Nem nyer a kemencze mellett ülő koronát. KV.
Egy a szoba a kemenczével. Cs.
Összeesküdött mint sut a kemenczével.
Én sem vagyok kemenczefűtő uram házában.
Kend csak kend, én meg: hallja kend.
Kender. Lucskos mint a kenderáztató.
Kendő. Színes kendő egy színt sem mutat igazán.

Nem tarka kendő a házasság, hogy meg lehetne fordítani.
 Ugyan hosszan kihagyta kendőjét.
 Tetszelgő, begyes nő.
Kenet. Feladták neki az utolsó kenetet.
Kengyel. Jobb lábával keresi a kengyelt.
 Elvesztette a kengyelt.
 Egy kengyelt nyomni.
Kenőcs mellett könnyü megpiszkosodni.
Kenyér, sajt két tál éték. Cs.
 Mikor szűk a kenyér, nem sok sajt hever a rácson. K.
 A kenyér sülvé jó.
 Kenyér mellé sajtot is kell adni.
 Annál jobb a kenyér, mennél több a szeme. D.
 Keserves a véren vett kenyér.
 Egyik észszel, másik kézzel keresi kenyerét.
 Hosszára szelt kenyér higan sült tyukmonyhoz.
 Nincs rosszabb egy kenyérnél.
 Ha te nem volnál, meg a kenyér!
 Értsd utána: el sem tudnék élni. Azaz igen kedves vagy nekem. Gyöngéd kifejezés.
 Könnyü elélni csak kenyér legyen.
 Egy fehér kenyérnél jobb kettő.
 Pénzen vesznek kenyeret, mégsem esznek eleget.
 Városiakra mondják.
 Csipt a kenyeret, a szelést restelli.
 Nem csak kenyérral él az ember.
 Másutt is jó kenyeret enni. KV.
 Nem vagyunk egy kenyeren.
 A haragos is megbékül a maga kenyeren.
 Lesz még nekünk lány kenyérünk.
 Lány kenyérral várt vendég.
 Azaz kedves vendég.
 Ha kenyered nincsen, kalácsot egyél.
 Nem kölcsön kenyér a házasság, hogy meg lehetne adni.
 ...Nem kölcsön kenyér, hogy visszaadhatnád,
 Se nem tarka kendő, hogy megfordíthatnád. (Népd.)
 Se kovásza kenyérének, se vize malmának. D.
 Nem éri el az új kenyeret.
 Keserű kenyér a kegyelemkenyér.
 Kegyelemkenyérhez nem sok fog kell.
 Áldott, mint a darab kenyér.
 Meghozta az igaz kenyér. Kr.
 Olyan sorsra jutott, minőt érdemelt.

Tudja, hol kell megszegni a kenyeret.

Kenyeret piritani.

A cigány fázott is, éhezett is, s midőn kérdeztetnék: enni vagy melegedni akarna-e inkább? felelé: én csak kenyeret szeretnék piritani.

Sok darab kenyér kell addig, míg az ember egymást megismeri.

Kenyérben sem eszik eleget.

Kenyér, kenyere.

Azaz eltartó, szokott foglalatossága; p. kenyere a toll, kenyere a hazudság.

Isten dagasztja a kenyért, de botját is ő töri el.

Kenyértörés.

Azaz olyan pont, hol valamely dolognak el kell dőlni vagy jobbra vagy balra „kenyértöréskor légy derék ember.”

Kerepöl. Nem kerepöltek neki.

Bor, melyben víz van.

Keres. Ki mit keres, megleli. M.

Ki mint keresi, úgy veszi hasznát.

Talál az, a ki keres.

Ubi non est, ott ne keresd. P.

Kereset. Nem száll messze a hamis kereset.

Nincs áldás a hamis kereseten. BSz.

Kereskedés. Észbül, pénzbül áll a kereskedés.

Kereskedő: már az elég. D.

Keresmény. Nem fiadzik meg a hamis keresmény. BSz.

Hamis keresmény | kincse nem száll harmad örökösre.
| nem száll harmad izre.

Kereszt. Isten neki, vas kereszt!

Nem mind kereszt, a mit annak tartunk.

Kiki legjobban tudja maga keresztjét.

Keresztet vethetsz reá.

P. ha valamid elveszett. Azaz nem látod többé.

Senki sem lehet kereszt nélkül.

Csuszhatik az a kereszthez, a ki egyszer meggyalázta.

Leveszem rólad a keresztvizet.

Azaz nem hagyok semmi jót rajtad, p. szidás, káromlás által.

A rossz házastárs házi kereszt.

Keresztyén. Mennél jobb keresztyén, annál nagyobb keresztje.

Kerék. | Kent kerék könnyen szokott menni.

| Ugy forog a kerék, ha kenik.

| Megy a kerék, ha hájazod.

Első kerék után forog a másik is. D.

A kerék annyit fordul lefelé, mint fölfelé.

Felmászott a kerékre. ML.

Szegény kevélyt ördög is neveti.
Kevélység lenyomja szerencse tengelyét.
Ritka szerencse kevélység nélkül.
Kevés nem árt, sok nem használ.
Sok kevés sokra megy.
Keveset szól, de hamar üt. Cs.
Ki keveset el nem vesz, sokat sem adnak annak. Cs.
Ki keveset kíván, kevészel beéri.
Kezd. Ki soha nem kezd, soha nem végzi.
Nagyot kezdett, kicsinyt végzett.
Kezdet. Rosz kezdetnek rosszabb a vége.
Jó kezdésnek jó hagyás a vége. Cs.
Kezes, fizess.
Légy kezes másért: nyakadban a kötél. Cs.
Kezesség. Ha veszni akarsz, vállalj kezességet.
Keztyű. Megtanítalak keztyűben füttyölni.
Akármely dolognak szapora előmozdítása megérdemel egy pár keztyüt.
Fölvenni a keztyüt.
Elfogadni a kihívást; ellenkezőleg: keztyüt vetni, am. kihíni.
Beesett mint a kis keztyű.
Kémény is szép füstös hussal.
Hol a kémény nem füstölög, nehezen lesz ott nagy ebéd. K.
Kéménybe fölírni.
Kéményseprőnek is lehet molnár fia.
Kéneső. Eleven mint a kéneső.
Kényes, kelevényes.
Kényesség nem esik sanyaruság nélkül.
Kényességgel nem mehetni mennyországba.
Kénytelen. Hop kénytelen, nem örömet.
Kénytelenség. Nagyra viszi embert a kénytelenség. P.
Jobb szép szívvvel elmenni, mintsem kénytelenségből.
Kép. Jégre metszett kép nem sokáig ép.
A fekete képnek fekete föstéke.
Képire mászni.
Képiróság. Aki képiróságot akar tanulni, nem megy a kovácshoz. KV.
Képzalódás. Édesek néha a képzalódások is.
Kér. Meglásd, kitől mit kérsz. Cs.
Ugy kért, ugy kért, majd lement a bőr a térdéről.
Kérdez. Ki sokat kérdez, sok feleletet nyer.
Többet ér egy kérdezem száz keresemnél.
Jobb kétszer kérdezni, mint egyszer hibázni.

Kérdés. Jobb egy kérdés egy napi járó földnél.
 Néha a kérdés is felelet. Mf.
 Nincs oly kérdés, hogy ne volna felelete.
 Nehéz kérdésre nehéz a válasz.
Kérdő urat nem veszti.
Kéreg. Nehéz a kérget cserzeni.
Kéri. Hosszu, mint a kéri kolbász.
Kés. Adj kést, én is tudok kast kötni.
 Elejtette a kést. Cs.
 Belé törött a kése.
 Ha vendégségbe akarsz járni: késed legyen. BSz.
 A kéz sem jó a kés sem.
 Mindenfelé fog a kése.
 Elejti a kis kést.
 Mert nem lesz rá szüksége. Azaz meghal.
 Kést üt szívébe, azt is megforgatja.
 Én metszőkésről szólok, ő kapát emleget. Cs.
 Ki a késlopást megtanulja, nagyobb is meg mer cselekedni. Cs.
Késedelem veszedelem.
Késő szűken költeni kevésből.
 Késő fogytán a szük költés.
 Későn indulsz, későn érsz.
 Későn főző, későn lakó.
 Későre bántak azzal, ki csak halála előtt kapott uraságra.
 Ki későre házasodik, későre bánja meg. D.
 Jobb későn mint soha.
Kész. Örül a késznek.
 Neveti a készet.
 Maga semmit nem indit.
Készület. Gyakran csekély vége a nagy készületnek.
Két dolog visz a megalázódásra: szegénység és famankó. Kr.
 Nehéz két urnak szolgálni.
 Két éles tör nem fér egy hüvelybe. Cz.
 Két kulacsos.
 Kétfelé kap, mint a vízbe haló. P.
Kétségbesni bolondság.
 Kétségbeestekkel, busult elmékkal nem jó játszani.
Kéve. Üres kévét forgat.
 Mindent egy kévébe köt. K.
Kéz kezét mos; mind a kettő tiszta.
 Sok kéz hamar kész.

Áldott a sok kéz, átkozott a sok száj.
Kézzeel hozzá, ha a kés nem fogja. Cs.
A mit kéz rak, el is bontja.
Egyik kézzel oda huzza, a másikkal eltaszítja.
Sok kéz könnyebbiti a terhet.
Kézen, közön elveszett.
Minden embernek maga felé hajlik a keze.
Kézzeel, lábbal.
Nagyon igyekezve.
Egy kézzel épít, mással ront.
Kéz után keletlen, lapát után sületlen.
A kenyér; aztán egyéb, a mi nem jól volt kezelve.
Ne nyulj ahoz kézzel, mit póznával sem érhetsz.
Kéz alatt.
Itt a kezem! nem disznóláb.
Ne mosd, ha nem kezéd szenyé.
Rajta hagyni keze szenyét.
Azaz nyomát; jelent ügyességet.
Jobb kéz a balnak segítője.
Kebelében keze, egymás mellett lába.
Összedugja kezeit.
Mit jobb kezéd mivel, ne tudja meg a bal.
Kezet foghatnak.
Hasonlók.
Kis ujjod mutatod, egész kezéd kéri.
Mit a szeme meglát, keze ott nem hagyja.
Görbe kezüt szeretik az udvariak.
Enyves kezü.
Kezét mosni.
Tisztogatni magát minden vád s felelősség alól.
Ki egyre, ki másra jó. Cs.
Ki fel, ki alá. M.
Kiálhatlan: kevély szegény, gazdag fösvény, vén fajtalan.
Kiáltás. Nem ér egy irgalmas kiáltást.
Kicsi bántja a nagyot.
Se kicsi, se nagy.
Kicsinen tullesz a nagyobb.
Kicsi korban kezdik a bünt.
Ennél a kicsin is nagyobb.
Kigyó kigyót eszik, hogy sárkány lehessen.
Kit a kigyó megmar, még a gyiktól is fél.

Nem felejtí kigyó farka vágását.
Sokszor menyhal helyett kigyót huzunk.
Kigyóval nem jó játékba merülni.
Őrizkedj a farkatlan kigyótul.
Fedelem, kebelem nem kigyónak való. BSz.
Kigyót melenget kebelében. Cs.
Mézes madzag helyett kigyót talált.
Kigyót, békát kiált.
Gonoszul vádol.
Mérges mint a kurta kigyó.
Őt is megcsalta a kigyó almája.
Örül, mint vak kigyó a fiának.
Erőtlen, mint a bőrehagyott kigyó.
Kínál. Papot, mestert kell kínálni, a többinek van esze.
Látod-e hogy kínálgatja?
Sántára mondják.
Kincs. Hol kincse, ott szíve.
Elásott kincsben kicsi haszon.
Kicsinyenkint akármely nagy kincs elfogyhat.
Nyugtalanít a kincs, akár van, akár nincs.
Elrejtett kincs ki nem megy eszedből.
Király. Király Mátyás és Mátyás király. D.
A király is csak ember.
Igen fél király udvarbirótul. M.
A király sincs bu nélkül.
Sok szeme, sok füle van a királynak. Cs.
Messzi ér a király keze.
Többet árt királynak a hizelkedő, mint az ellenség. K.
Sokat kell tünni még a királynak is.
Gonosz király nyomát sok jobbágy követi.
Királynak sincs mindenkor egyiránt. Cs.
Király haragját hamar halál követi. K.
Uj király, uj törvény.
Nem lenne jó királynak.
Nincs keserűbb a király kenyérénel.
Kis. Sok kis viseli a nagy nevet.
Sok jó ember elfér egy kis helyen.
Hazugabb a Kis Ilus fiánál. D.
Száma sincs, mint Kis Ilus fiának. D.
Azaz nincs szám vagy oly nagy mennyiség, melyen túl ne menne Kis Ilus fia, a hazudságban.

Király fia Kis Miklós beszéde. Cs.

Azaz igen ékes beszéd.

Mennél kisebb, annál frisebb.

Asszonyból, roszból, iborkából mindig jobb a kisebb.

Kisvárdá. Ki a legény Kisvárdában?

Az a legény Kisvárdában,

Ki bort iszik a kocsmában. (Népd.)

Kiván. Ki mit kíván, azzal álmodozik.

Sokat kíván, ki a tyukot tojásostul kívánja. B.

Kisebb a kívánó, nagyobb a nemadó.

Kivánság. Jó a kivánság, de módjával.

Klastrom. Nem jó egy klastromba két gárgyán.

Kocsi. Kinek kocsija nincs, gyalog jár.

Kocsis. Olcsó kocsisnak több a pénze.

Eladja a zabot.

Talpon álló kocsis nagyobb a letérdepelt királynál.

Derék ember a kocsis, hogy előre ül.

Lassan kocsis! beteg a ló.

Kocsis iszsza a bort, a ló részegül megy.

Nyári kocsis, téli diák.

Falusi gyermek nyáron lovat őriz, télen iskolába megy.

Átkozódik mint a kereketört kocsis.

Ugy beszél velem, mint kocsis a rudaslovával.

Kocsmának szokása templom utálása.

Kocsmába menni, protestálni mindenkinek szabad.

Kocsmáros. Mig a rosz kocsmárost rajta kapják: sok kárt tesz. K.

Kocsonya. Reszket mint a kocsonya.

Kocsord. Kis-Kocsord, Nagy-Kocsord: nem Pontus Kappadóczia.

Hallván a török tiszt a pünkösdi predikációban Kocsordon, hogy a keresztyén vallás szintén Pontus Kappadóciában elterjedett, figyelmessé lőn s mondá: Mit akarnak ezek a zultán birtokában! elég nektek Kis-Kocsord, Nagy-Kocsord, nem Pontus Kappadóczia.

Kocza gyermeknek koszos a feje.

Panaszos ételtől csak a kocza hizik. D.

Koczka. Vakot vet a koczka.

Ne tégy mindent egy kockára.

Kicsin a koczka, de nagyot fordul.

Koczkás. Ritkán van a koczkásban gazdag.

Kodácsolás. Nagy a kodácsolás, kicsiny, vékony a tojás.

Kofák is tudják.

Kolbász. Jó a hosszú kolbász és a kurta predikáció. Sz.

Késő a kolbászt akkor kimélteni, mikor már elfogyott.

Több nap mint kolbász.

Könnyü eltalálni a kolbász csiklóját.
Kolbászszal hajigál a szalonnára. KV.
Jó módu. És csekélyt ad, hogy nagyot nyerjen.
Ott sem fonják kolbászból a sövényt.
Fölébredt a kolbász szagára.
Véres kolbász esik. Kr.
Koldus. Ellehet a koldus egy ház nélkül.
Minden koldus a maga botját őrzi.
Koldustól a botot kéri.
Soha nem mond a koldus eleget. Cs.
Nyomorult koldus, ki egy házat el nem tud kerülni.
Szegény a koldus, ha király is a neve.
Koldustól nem kérnek adót. Kr.
Meg ne utáld a nyájas koldust.
Szemérmes koldusnak üres a táskája.
Nem fél koldus a tolvajtól.
Énekel a koldus, úgy kap alamizsnát.
Koldus kutyája: se étke se lazsnaka.
Fél mint koldus a garastól.
Kifogy mindenéből, mint a koldus az énekből.
Van benne módja, mint koldusnak a kordé hátuljában.
Egyhangú, mint a koldusének.
Sovány mint a koldusleves.
Kolomp. Felkötötte a kolompot.
Hol a kolompot meglelik, mást is keresnek ott. K.
Kolomppal madarat.
Kolompos után megy a nyáj.
Néha a kolompost is előrántják. D.
Kolozsvár. Mi haszna benne éhelhalónak, hogy Kolozsvárt jó káposztát főznek. ML.
Koma. Kötve higya a komának. D.
Ne higya pusztá szóra, hanem erős kötés alatt, még közelednek is.
Komárom. Mi atyánkkal nem veszik be Komáromot.
Otthon jó, mint a komáromi leány.
Komló. Termetes mint a komlókaró.
Komondor. Nosza eb után komondor. Cs.
Kétfelé tekints, mikor az agg komondor ugat. Cs.
Komondor nem sokat törődik vele, ha megugatja pumi.
Kompolti. Rátartja magát, mint a kompolti kisasszony.
Koncz. Ha konczát megetted, levét is hörpöljed.
Megrágják a konczot, ebnek vetik a csontot. F.
Elejtette a konczot.

Nehéz a konczot eb szájából kivonni. Cs.
 Koncz nélkül adja a levet.
 Megeszi konczát, másnak hagyja csontját. KV.
 Nagyobb a szerezd meg a koncznál.
 Aranynyal, ezüsttel ha koncz nincs, jól nem lakik ember. Kr.
Kondér nem sokat hányhat szemére a fazéknak.
Konkoly. Elég sok a konkoly, de az még sem buza.
 Nehéz a konkolyt tövestül kigyomlálni.
 Terem a konkoly, ha nem vetik is.
Konty. Ritkán egyeznek meg a kontyok.
 Nem adna egy kontyot egy koronáért.
 Félre áll a kontya.
Konyha. Ha szük a konyha, minden falat jó ízű.
 Fehér konyha, ritka vendégség.
 Ki más konyhájára tart, nem lakik egyest a hasával.
 Nehéz a konyhalónak meghizni. D.
Kop. Éh kop kaporral.
Kopasz. Könnyű kopaszt borotválni. Cs.
 Nem félti kopasz a haját.
 A kopasz is egyszer fésűt vett a vásárban.
 Elöl kopasz: okos kopasz; hátul kopasz: bolond kopasz; felül kopasz: koros kopasz.
 Nehéz a kopasznak üstökébe kapni.
 Kopaszon bajosan, haj nélkül jajosan.
Kopár helyen fogott ki.
Kopját kopjával, pallost pallossal szoktak visszaverni.
Koporsóban fél lába.
 Kívül festett koporsó, belül teli undoksággal.
 Házad a koporsó, helyed a temető.
Korán kelés hajnalt nem szerez. K.
Kordéra mondani. P.
 Alap nélkül.
Kormányoz. Könnyű csendes időn kormányozni. Cs.
 Jobb a kormányzó hajótörés után. B.
Korom. Másra keni kormát.
 Fekete mint a korom.
Kormos. Jer elő, kormos!
Korona. Királyi korona száll néha nád hajlékba.
Korpa. Kölcsön korpát is meg kell adni.
 Korpája sincs, mégis lisztet árul.
 Téged is megfejnek még egy tál korpán. Cs.
 Egy korpán hiznak.

A ki korpa közé vegyül, megeszik a disznók.
 Csak korpád legyen, könnyü ebet kapni.
Korsó. Miatyánk, isten! nagy korsó. D.
 Az ezüst korsónak cserepe is jó.
 Kis korsó, nagy korsó, torkomat ujitó, ruhám rongyosító.
 Addig jár a korsó kutra, míg füle szakad.
Korty. Nyelni a száraz kortyot. ML.
Kos. Gyapjaért szokták megnyirni a kost.
Kosa. Még az agg kosát is tánczba viszi a bor.
Kosár. Kosarat ad.
 Leány férfinak, ha nem megy hozzá nőül.
 Nincs nehezebb az üres kosárnál.
Koszoru. Megkötöm koszorudat.
Koszor gyüli a párlugot. D.
Kosztos. Van az ur istennek elég oly kosztosa.
 Jelent ingyenélőt.
Kovács nem sokat ér fujtató nélkül.
 Nem lesz abból kovács, ki kalapácsot nem vesz kezébe. Kr.
 Kovács kovácsra irigykedik. Cs.
 Kovácstól vesz szenet.
 Nem akad kovácsa.
 Kovácsot illet a kalapács.
Kovász. Ki minő kovászt tesz, oly kenyeret eszik.
Kozma. Ne féltsd Kozmát tiz ezerig.
 Azaz telik ő tőle, mint Kozmától tiz ezerig. Zempléni km.
Kócz. Nehéz a kóczbul szép fonalat fonni.
 Hogy ne égne meg a kócz, mikor a lóganéj is büzőlög.
Kóficz se lesz belőle.
Kóró. Virág helyett kórót szedett.
 A kórót nem szokták fűző mellé tenni. ML.
Ködmön télben jó.
 Toldja a ködmönt.
Köhög. Látszik hogy tudod, azért köhögsz. Cs.
 Köhents egyet, talán torkodra jó.
Köhögés jó mentsége roszt kántornak.
Kökény. Idővel, dérrel a kökény is megéri.
Kölcsön. Régi kölcsön sem ajándék.
 Ne kérd kölcsön, a mit otthon találsz.
 Kölcsönt kölcsönnel.
 A kölcsönt vissza szokták adni.
 Egy két kölcsönért nem megy a szomszédba.

Ha ellenséget akarsz szerezni, adj kölcsön.

Köles. Fizet mint a köles.

Más köleséről veri a verebet.

Költ. Ki nem költ, mintha szerezne.

Hiába költ, ki egy napra cifráz vendégszobát.

Késő szűken költeni, ha minden elfogyott.

Ki többet költ, mint a jövedelme, hamar szegénységre jut.

Kölyök. Jó kölyökből válik a jó eb.

Ez is a mi ebünk kölyke.

Könyörög. Ugy könyörögj, hogy magad is munkálkodjál. Cs.

Könnyü legény, könnyen ugrik.

Könnyü elvenni, ha adnak.

Mihez könnyen férünk, nem becsüljük nagyra.

Könnyü mást megítélni, de nehéz magát megismérni. Cs.

Könnyen hívés, könnyen csal.

Könyv. Nem diáktalannak való a könyv.

Nincs oly hitvány könyv, melyből ember nem tanulhat. Cs.

Könyvek sokasága fej háborítása. KV.

Könnyebb a könyv a kalapnál.

A könyvek néma mesterek. Cs.

Köntös. Hosszu köntös port csinál.

Jó a köntös mind télen mind nyáron. Cs.

Köntöst a testhez, tisztet az észhez kell szabni.

Köp. Nagyon fent köp, ha csendesesen evez.

Egyet köp, másnak mondja: tapossa el.

Köpenyeg. Arra fordítja a köpenyeget, honnan a szél fu.

Köpeny alatt mutat fügét.

Köröm. Ne kapaszkodj, ha körmöd nincs.

Nem kopott érte körme, könnyen harácsolja.

Körmére ég. F.

Körmét se vágja, hanem csak rágja.

Körömre inni.

Még körme szennyét is sajnálja elvetni.

Megütötte a körmét.

Az én körmöm kopása.

Körte. Kisdéd bimbóbul ered a fontos körte.

Vadkörte is akkor jó, ha megéri.

Kösi. Hallgat mint a Kősi malma.

Kősi, csekély viz Debreczen határában, mely gyakran kiszáradván, a rajta levő malom nem jár.

Köszön. A mint köszönnek, úgy fogadják.

Köszönöm, de nem iszom.

Köszönet. Nincs benne köszönet.

Köszönés nem szakasztja száját senkinek.

Köszöntés. A szép köszöntésnek szép a felelete. KV.

Köszörü. Helyre viszi a köszörü.

Köt. Ki jól köt, jól old. Cs.

Ha felkötötted, zörgesd.

T. i. a kolompot.

Kötél. Szakadhat a kötél, ha vastag is.

Roszul sodrott kötél magától is visszasodródik. D.

Kötelet sem vehet, hogy felakasztaná magát.

Utána vetni a kötelet.

Nem gondolni vele.

Ott szakad a kötél, hol leggyöngébb.

Köteles. Tehetsége fölött senki sem köteles.

Kötőfék. Hol a kötőfék, ott a ló is.

Kövesdi. Rá viradt, mint a kövesdi farkasra.

Molnárrá lettél, kövesdi Krisztus vagy. Sz.

Mezőkövesden egy molnár a kinszenvedő Krisztus személyét ábrázolta, s minden boszantást eltűrt, hanem mikor egy valaki azt veté szemére, hogy ő lisztlopó, dühössé lett, s amannak fejét betöré. A km. olyanra szól, ki haragszik az igazságért.

Kövér emberben ritkán látsz bölcset.

Köz. Mihez közöd nincs, igazságod sincs.

Közel. Akárhány mérföld, csak közel legyen.

Közép. Legjobb a közepe.

A közép ut legjobb ut. KV.

Két hig tojásnak közepe egy pohár bor. D.

Hogy középszerűt nyerj, nagyjád iparkodjál.

Közlegény. Egy sem jó közlegény, ki ezredességre nem törekszik.

Közönséges. A mi közönséges, senkié nem lehet.

Közös. Se nem ritka, se nem drága, a mi közös.

Köszvény. | Nem bánt köszvény szegény embert. Cs.

| Gazdagot keres a köszvény. ML.

Összehuzta markát a köszvény.

Köszvényes ember sokat gondolkozik.

Kő. Elég egy kő száz varjunak. Cs.

Két kő közül jó ki a liszt. Cs.

Együtt fujják a követ.

Könnyű a lágy követ faragni.

Kőre tett.

Nagy követ dob a kutba.

Mely követ sokszor hengergetnek, nem mohoszik az meg.

Magánál nagyobbba vetni követ. Cs.

Kőhöz legyen mérve. Kr.

Minden követ megmozdit.

Kőbe vágod fejszédet.

Kerüli mint a meleg követ.

Elveszett mint kő a vízben.

Kőágyi préposttá lenni.

Kőrös. Maga ura, mint Nagykőrös.

Kőrösi. Magába szállt, mint Kőrösi.

Egy Kőrösi nevű ember gyakran járt egy kocsmába, melyet a birtokosától rendesen Kőrösi kocsmának hitták. Gyakran pirongatván barátai, fogadta, hogy ezután már megtér, magába száll. Ő azonban csak járt egyre a kocsmába, s rajta és róla maradt, hogy magába száll, mint Kőrösi, mivel csakugyan a „Kőrösibe” szállott.

Kőszikla. Nehéz a kősziklát meglapítani.

Krajczár. Hárman vannak, mint krajczár a garasban.

Krakai. Vékony, mint a krakai czérna.

Kristály. Tiszta mint a kristály.

Kristóf. Sokszor elmondta Kristóf imádságát.

Azon hitből maradt km., hogy a ki gyakran imádkozik Kristófhhoz, meggazdagszik.

Krisztus. Jobb a Krisztus főzte, mint a Kristóf főzte.

Amaz bor, emez sör. Kristóf: serfőző neve.

Isten fia volt Krisztus, mégis szenvedett.

Kinek a Krisztus barátja, nem kárhozik az el.

Krisztus is kitért a részeg előtt.

Elinná a Krisztus palástját.

Mi köze Krisztusnak a Béliállal? KV.

Helybeli, mint a Krisztus Kis-Arban.

Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen. Cs.

Kudarczot vallani.

Rutul megcsalódni, megszégyenülni.

Kuhiban maradni.

Szégyenben maradni.

Kukacz. Ha nagy volt is kukacza, de kicsiny a legye. D.

Kukoricza. Nyikorog, mint a kukoriczamalom.

Kukó. Se kukó, se pizse nem lett belőle. D.

Kukucsál. Himfán, palotán, kis ablakon kukucsál. Kr.

Kulacs. Itt a kulacs, itt igyál.

Kotyog, mint az üres kulacs.

Kulcs. Nem minden kulcs nyit minden ajtót.

Templomba sem az ember megy előbb, hanem a kulcs hangja.

Beadni a kulcsot.

Megbukni.

Kulcsár. Rosz boros kulcsár az, ki szomjan meghal. KV.

Kulin. Minden bolondra rá veszi, mint Kulin a fiát.

Kulin ideje.

Hajdani km. Kulin nevű bosnyák bánról, kinek bánsága alatt termékeny gazdag idő járt Bosniában. Jelent jó esztendőt.

Kullancs. Ragadós mint a kullancs.

Kun Miklós kertéből élődik. D.

Elkelt a kun a Kőrösön.

Biztos mint a kun kötés.

Sétál mint kunok ebe a homokon. Cs.

Kunyhó. Félre putri, jön a kunyhó.

Alacson kunyhóból is támad nagy ember.

Kupai. Ez is ivott a kupai kutból. Kr.

Kupi. Jár a nyelve, mint a kupi malom.

Kura barátság, marhaszaporaság hamar oda van.

Kurta. Higye a kurta. KV.

Ne arra, kurta, a buzába.

Kaparj kurta, lesz poltura.

Kapálj kurta, pénzed lesz; fonj szajha, inged lesz.

Mennél kurtább, annál kutyább.

Kurucz. Szaladj kurucz, jön a német.

Régen volt, mint a kurucz világ.

Kurva. Kinek kurva a leánya, sok a veje.

Kurvatartás tékozlással jár.

Kut. Elég egy kutra egy kölöncz.

Megfejné a kutágast.

Rosz kut, a melybe vizet kell hordani.

Kutya van a kertben.

Közel van a baj, veszedelem.

Sokat hizelkedik a kutya, de nem hisznek neki.

Kis kutya, nagy kutya, nem ugat hiába.

Kutya konczért a predikációt is elhagyja.

Nem egy tarka kutya van a világon.

Annyi mint a tarka kutya.

Ugat a kutya, de a szél elhordja.

Vén kutya ebül szokott megőszülni.

Kutya is melegednék a tüznél, ha orrát nem féltené.

Ki kutya! a templomból.

Akár fehér, akár fekete, elég hogy kutya.

Kutyából nem lesz szalonna.

Kutya után ugat a kutyó.

Kutya is megvesz a jó életben.

Hadd morogjon a kutya, csak ne harapjon.

Konczon vesznek össze a kutyák.
Soha nem pirul meg a kutya.
Hányszor kellene megpirulni a kutyának, ha orczája volna.
Kutya se ugatja.
Jobb az élő kutya a holt oroszlánnál.
Kutya nem hagyja el az ugatást.
A mely kutyát éri a kő, az rivanik el. K.
Sok kutya nyulhalál.
Elbeszél órákig a kutya farkáról.
Kutyát fogni. St.
Kár a kutya szőrét megaranyfüstözni.
Ritka kutya bolha nélkül.
Az ám! a kutya farka. D.
Fekete kutya, tarka eb, mindegy ördög. D.
Ha egyszer a kutya megkóstolta a marhabelet, a hust sem hagyja abba. D.
Vadász kutyának dercze is jó.
Rosz kutya mellett a jó is eltanul.
Kis kutya nagy koncz.
Pad alá szokott kutyának fejét ha asztalra vonod is, a pad alá rántja.
Ha kutyára hagynák, egy legyecske se lenne a világon.
Kutyának kutyó a fia, kecskének gedő.
Az sem kutya.
Az is ér valamit.
Kutyut vertek ezen a helyen.
Kártyások közt a vesztőhely.
Szép volna, ha a kutyák megbékülhetnének.
Kutya szokott egy bőrben járni.
Kutya szokott gyalog járni.
Huszár km.
Félénk kutyának hasa alatt farka.
Heves kutya vak kölykeit hányja.
Elszaladt a kutya a lánczczal.
Nagy mérföldre mondják.
Jó kutyát is könnyű házalóvá tenni.
Nem nyul a kutya, ha mindjárt vörhönyeges színe van is.
Mig a kutya sz...k, elfut addig a nyul. K.
Jobb a kutya, mint a macska, mert a kutya nagyobbacska.
Szükség, mint a sarokba szorított kutya.
Bekapta, mint kutya a legyet.
Csavarog, mint falusi kutya nagy városban.
Dolgozik, mint a köszörüs kutya.

Kutyabaj, kutyabaja.

Nem nagy baj.

Feláll, mint a kutyafark.

Nem tartós czövek a kutyafark.

Rávárják a kutyaporczióra.

Föléledt benne a kutyavér.

Kuvasz. Örvvel erős a kuvasz.

Szalonna nem leszen kuvaszból. P.

Fekszik, mint kuvasz a szénán.

A mely kuvasz egyszer átalusztá a Dunát, nem fél többé a vitzől. P.

Küszöbről köszönteni. Mf.

Ne tovább a küszöbnél.

Titokkal, családi dolgokkal.

Sok küszöböt nyalt a háta vége.

Általesni a küszöbön.

Szerencsétlennek lenni.

Ki a zsidónak nem köszön,

Általesik a küszöbön. (Népd.)

L.

Labancz. Sári vári labancz. D.

Haszontalan katona.

Laczházi. Ha akar lenni, legyen, mint a laczházi templom ablaka.

Laczi konyhája.

Nevét közegyezés szerint II. vagy Dobzse László királytól vevé, ki nagyon elszegényedvén, a sátor alatti vásári konyhákról hordatott magának enni.

Laczkó. Felült neki Laczkó.

Nem akar, rest, dolgozni.

Ladány. Megy belé, mint Ladányba a mennykő.

Lagmacz. Ég Lagmacz.

Azokra szól, kik este sok bort iván, reggel kívánják a vizet. Lagmacz, vagy Ladmacz, zempléni falu; sok meszet olt.

Lajtorja. Ki látta, hogy erdőn keresztben vigyék a lajtorját.

Lakat. Akkor vet lakatot, mikor már kilopták a fakót.

Vén asszony lakat a háznál.

Lakatos. Hideg lakatos.

Szene sincs, mégis lakatos.

Lakik. Ki minővel lakik, olyan lesz.

Nagy ur mellett, nagy víz mellett nem jó lakni.

Kinél lakol, annak törvényével élj.

Lakodalom. Czifra lakodalom, kevés jutalom.

Kész a lakadalom, de nincsen menyasszony.

Utczu bizony, lakodalom, magam is megházasodom.

Lantos. Tud hozzá mint Lantos a tiz parancsolathoz. D.

Lapját élire fordítja. BSz.

Tüzesíti a vitát. Ennek ellentéte.

Élit lapjára fordítja. BSz.

Lapoczka. Kövér mint a felfútt lapoczka.

Lapos. Ki laposon fekszik, le nem hengeredik.

Lapáttal hányják neki. Cs.

Lassan | járj, | tovább | jutsz. KV.

| siess, | | érsz.

Lassan | menjünk, tovább érünk.

| mennek messzire.

Lat pótolja ki a fontot.

Nem sokat nyom a latban.

Lator latrul veszi hasznát. Cs.

Ki lator paripán ül, zabolából itat.

Példás lator is szereti a jámbor nevet. K.

A ki egyszer lator, sohasem lesz jámbor. Cs.

Ki latrok közt jámbor, az igazi jámbor.
 Latornak arany láncz, jámbornak nehéz táncz. KV.
 Latrok szerzették a jó törvényt. Cs.
 Néha a lator is szomorkodik.
Lazsnak. Hitvány lazsnakért el ne hagyd ágyadat.
 Ki a szomszéd lepedőjét nem őrzi, maga lazsnakját sem becsüli.
Lazsnakosnak pokróczos a társa.
Lábod alá nézz, meglásd, kinek higyj.
 Sok láb nyomja a földet, mig utnak nevezik.
 Ne borulj lábához, ha fejével szólhatsz.
 Egyik lába meztelen, a másikon semmi sincsen.
 Lábat mér csizmához.
 Kicsi lábnak nagy talpat kerekít.
 Ha valaki nyomja lábod, vedd el onnét, ha bánod.
 Lógatja lábát, mint a kinek semmi dolga.
 Lába szárán csapja a legyet.
 Lábát is alig emeli, mégis hoppot mond.
 Három lábra szorult.
 Levették a lábáról.
 Lába sarát se kenné hozzá.
 Gyöngé lábon áll.
 Keresztben van a lába valakinek.
 Mondják, ha valamely számos társaságban mind elhallgatnak.
 Lábat ad neki.
 Jár a lába, mintha korongot hajtana.
 Nem vagyok lába kapczája.
 Négy lábu is megbotlik. M.
Lágyára esett a sulyok.
Lámpás. Jobb egy lámpás elül, mint kettő hátul. Sz.
 Hogy a lámpás égjen, olaj is kell belé.
 Lámpással ámitják a verebeket.
Lánczon az egyik szem a másikat huzza. Mf.
 Nehéz lánczban tánczot járni.
Láng. Nem messzi a láng a füsttől.
 Kicsi lángnak nem nagy a világa. Cs.
Lány. Várt lány várat nyer. F.
 Nem mind lány, ki pártában jár. Cs.
 Csunya lánynak is szép a pénze.
 Czo fel sárga! nem adják a lányt.
 Mindig készül, mint az eladó lány.
 Ki idős lánynyal hál, alamizsnát ad. ML.

Farsang után is elkel a jó lány.

Mely lány soknak kosarat ad, végre is ahoz megy, a ki elveszi. K.

Illik annak busulni, kinek hét eladó lánya van.

Ki lányt akar a háztul, ebét is becsülje.

Megérdemli mint szüz lány a koszorut.

Lányágra szállt jószág egy a bitanggal. (L. leány.)

László. Kun László szekereire szorult. Sz.

Elszegényedett. Kun László király idejében annyira elkoldusodott a föld népe, hogy két kerekű talyigáit, maga volt kénytelen huzni. Innen Kun László szekere am. talyiga.

Lengyel László kis királyunk. D.

Örül, mint vak László a fél szemének.

Lát. Annyira lát, mennyit tapint.

Nyul agarat, szunyog madarat nem örömet lát.

Látom én, a mit látok.

Ha látják: tréfa, ha nem látják: valóság. D.

Látás után mosolygás.

Nagyobb a látás, mint a hallás.

Lázár. Lehet nagyur, ha Lázárnak hívják is.

Halálos Lázárra ne vesztegess gyöngyvizet. KV.

Minden koldusnak Lázár a neve.

Leány. Vén leányból ifju menyecske.

Tánczos leányból ritkán válik jámbor asszony.

Legszebb a jó leány.

Nyalka leány, apácza, rongyos nadrág, nádpálcza.

Mennél munkásabb a leány, annál tisztább.

Hagyj valamit a leányok asztalára is. Cs.

Vén leánynak kurta mindig a farsang.

Vén leány ha férjhez mén, egybe öreg asszony.

Vén leány rózsán sem igen kap.

Vén leány mindenre későn érkezik.

Nem sokat tehetni föl oly leány szüzességéről, ki mindig a katonák után jár.

Negyven éves leánynyal ördög sem tánczol már.

Nagy leány testamentoma.

Nagy leány siralma. P.

Egy vén leány annyit ér, mint egy megírott s el nem küldött levél.

A vén leányt férjhez adják, menyecskének hívják.

Férjhez menő leány ruhájának több szekrénye számánál.

Könnyebb a leányt fölnevelni, mint férjhez adni.

Sok veje, kinek leánya szemtelen.

Gazdag leánynak böjtben is esik farsangja.

Megnő a leány, ha pad alatt is.

Leányának szólott, menyé is érthet róla.
Kérkedékeny leány tudod tánczban mint jár. Cs.
Okos ember: leánya van.
Czifra, mint az eladó leány.
Irigy, mint a lakodalmas leány.
Fürge leány, mint a pereszlény.
Sok leánykérőnek több száma mint haszna.
Leányvásárnak táncz a vége.
Leczke. Jó leczke ez neki.
Ritkán válik tudóssá, kire birsággal vetik a leczkét. K.
Leföst. Várd el, majd leföstelek.
Legtöbb van a világon orvos, bolond és tanácsadó.
Legény a gáton.
Menyecskés legény nem házasodhatnék.
Nősző legény nem kiméli a költséget.
Nősző legény pénzének nagyobb hire summájánál. K.
Vén legényből válik a fiatal házas.
Minemű a legény, oly a gatyája is. KV.
Szegény legény nem nagyur.
Szegény legény gazdag városban.
Kicsi legényt kicsi pallos illet. KV.
Lehet. Mi nem lehet, kezdete sincs. Cs.
Ha nem lehet, csak nem lehet.
Lejtő. Kalodában keserű a lejtő.
Sajt és kenyér mellett is megjárják a lejtőt.
A lejtőt járja.
Lefelé jár szerencséje, méltósága.
Lencse. Nem mind lencse, a mi lapos.
Egybeszürték a lencsét. KV.
Ebül mérik a lencsét. BSz.
Roszul fog ott főni lencséje.
Értem, uram értem hogy jó a lencse.
Rá sem néz a lencsére.
Válogat mint rossz lencse a vízben.
Lencseszem a csizmában nagyobb egy hegynél.
Lencsés prokátor.
Gunyneve a lóto futó prokátornak.
Lengyel. Lassu mint a lengyel posta. K.
Lengyel lopó. Cs.
Czégéres tolvaj.
Lepel. Addig nyujtózzál, meddig a lepel ér. Cs.

Szedd el a leplet. KV.

Leplén kívül a lába. D.

Alig huzza a leplet. Kr.

Lepény. Elég egy sütésből egy lepény.

Lesz. Csak úgy legyen, a mint lehet.

Levegőbe épít várat.

Csak a levegőt rontja.

Azaz éretlent, esetlent beszél.

Levest sem tud főzni, mégis udvari szakács.

Hátra van még a fekete leves. Sz.

Hátra van még a dolog nehezebb része; mikép Tökölivel történt, ki 1685-ben ebéden levén a nagyváradi török basánál, a mint sült után fel akart kelni az asztaltól, ezen szavakkal marasztatott: hátra van még a fekete leves, vagyis: kávé. - Mert úgy volt már előre kicsinálva, hogy kávéivás után azonnal fogassák el Tököli, a mi meg is történvén, ő rabul vitetett Drinápolyba. Sz.

Ki levest akar enni, kanál legyen kezében.

Ki sokáig eszik levest, sokáig él.

Eldöntötte a levest. Sz.

Vékony mint a vajatlan leves.

Levél. | Nem mozog a levél, ha nem fu a szél.

| Nem indul a levél fuvás nélkül.

Egy kedv szerint írott levél jobb egy táncznál. ML.

Sebesen megy, mintha levelet vinne.

Leveles színben nehéz volna megteleelni.

Lé tartja a gazdát, átok, szitok a szolgát.

Mind egy lében sóznak. Cs.

Minden lében locs. F.

Egybeszürték a levet.

Ő itta meg a levét.

Jól feladá a levet.

Feladta levét, elfeledte konczát. KV.

Csapni a levet.

Kedvét keresni.

Hével, lével.

Keserű a leve.

Amott van egy kis ház arczczal napkeletnek,
Keserű a leve, a mit abban főznek. (Népd.)

Rátartja magát, mint fekete lé az asztalon.

Lédeczi. Hasra feküdtek mint a lédecziek.

Légy is akkor csip legjobban, mikor vesztit érzi.

Hess légy! ne szállj rám.

Légy nem madár.

Légyből is elefántot tüntet. BSz.

Legyet buzogánynyal.
 Tudja: mitől döglik a légy.
 Légynek se mondd: kidongja.
 Légynek sem árt.
 Olyan mint a légy az aludttejben.
 Alázatos, mint az őszi légy.
 Mindennek neki megy, mint a vak légy.
 Szemtelen, mint a piaczi légy.
Légyviz. Ki veszni indult, annak a légyviz is árt. B.
Lélek. Hálni jár belé a lélek.
 Hozzá nőtt a lelke. KV.
 Lelkével is adós, az is az ördögé.
 Nehéz abba lelket önteni, kinek szive elveszett. B.
 Hamar, míg lelket érsz benne. KV.
 Ő is ember, lelkétől megválva.
 Azaz ember, de a lelke nem emberi: gonosz, ördögi.
Lélekismeret ezer tanu.
 Jó lélekismeret hamis pénzt nem szeret.
 Rosz lélekismeret lidérczczel álmodik.
 Jó lélekismeret nem fél száz prokátortul. Sz.
 Nagy hóhér a rosz lélekismeret.
 A lelkismeret tudja legjobban, mit ember titkon cselekszik.
 Rosz lelkisméretü azt gondolja, hogy minden ő róla beszél.
 Nagy dolog a lélekismeret. Cs.
Lép. Más lépe, más képe.
 Ugy nem lép szádba az édes lép.
 Hogy madarat csalják, lépet zöldre hagyják.
 Lépet hány.
 Lépre kerül.
Lépés. Elvéti a lépést. P.
Lésza. Jó lesza tart jó sövényt. Cs.
Lét. Más léte, mint képe. D.
Lévai fejkötő.
 A lévai kofákról, am. pofozkodás.
 Nem tarthat örökké, mint a lévai kemencze.
Liba volt, most lud.
 Hogy ne tojna, mikor liba.
 Libából is kitör a ludméreg.
Lidércz is tudja, hová vigye a pénzt.
 Lidércze van.
 Lidérczet imád, csakhogy pénzt hozzon.

Lik. Bolond likból bolond szél fu.

Likon kívül jó alkudni. KV.

Lilik. Majd, ha a lilik tojik.

Bodrogközi km. A lilik valami tengeri madár neve a népnél; azt tartják róla, hogy soha sem tojik.

Liliom. Fehér liliomnak is fekete árnyéka.

Szép a liliom, habár szaga rut is. B.

Fehér mint a liliom.

Liptai sajtot ad, hogy lovat nyerhessen.

Liszt. Se liszte, se tiszte.

Addig kell a lisztet szárogatni, míg el nem himlik. Kr.

Sok kézen át elhimlik a liszt.

Liszt is elfogy, ha sok markon megy keresztül.

A sütés liszten is elmulik.

Piros mint a lisztes zsák.

Lisztlopó. Molnárrá lettél, lisztlopó vagy.

Lomha. Templomba is későn megy a lomha.

Lonzson. Nagyot tolt, mint Lonzson az egerszegieken. Kr.

Lonzson, mester volt Kemény-Egerszegen Vasban, s egykor adókivetéskor felmaradt öt garas, mit nem tudtak honnan kifizetni. Lonzson mester fogá magát és kifizeté az öt garast mondván: No, most nagyot toltam az egerszegieken. Kr.

Lop. Ki egy tút lop, ökröt is próbál az.

Bajos ott lopni, hol a gazda zshivány.

Nem jó volna vele lopni.

A ki könnyen lop, könnyen felakad.

Lovagnak mondja magát, de kenderből sem tetszenék ki.

Lovagol. Mindig azon lovagol.

Lovász. Mi, nem tud lovász harangot önteni. Cs.

Ló. A ló nyalkaság, az ökör gazdaság.

Busuljon a ló, elég nagy a feje.

Holnapra is kell a ló.

Nem használ a jó ló, ha a kocsis nem jó.

Rest ló kövérebb.

Nyügbe vetett ló nem messze nyargal. P.

Szokást vesz fel a ló, ha rá nem ütnek.

Fáradt ló is farka előtt jár.

Fáradt lónak farka is nehéz. Cs.

Jó ló télben is kapál magának.

A ló kötőfékkal jár.

Sok jó ló megszakad, míg erkölcsét kitanulják.

Rugó ló sokszor tulajdon mesterét sujtja agyon. KV.

Vén ló is megröhögi az abrakot.

Nekünk is nevetett a vak ló. D.
Visszafogni a ló száját. Cs.
Abrakvivő lónak nem törik fel háta.
Egy jó lónak csak egy a lába.
Közös lónak turos a háta. Cs.
Lónak négy lába, mégis botlik.
Lusta lónak korbács az abraka.
Zabos lónak jó kedv az ostora.
Fogadott lónak rövidebb a mérföld.
Lopott lónak nincsen rossz ut.
Lopott lórul tenger közepén is leszállítanak.
Zabos lóhoz ne közelíts.
Tud a lóhoz: fejét üti.
Lórul számárra.
Nehéz agg lóbul poroszkát csinálni. Cs.
Bujj a lóba, jársz hintóba.
Lovat is ad isten a jobbiknak. D.
Hitvány lovat száll meg a légy.
Nincs öreg ló, csak rossz gazda.
Lovat ad alá.
Elősegíti.
Lovat is azt ütik, a melyik legjobban huz.
Ki a serény lovat sarkantyuzza, cigány kézre szánja. K.
Nyomtató lónak nem kötik be száját.
Serénységért, nem szőréért becsülik a lovat.
Jó lónak zabla kell, nem ostor.
Kinek magának nincs, a más lovát hajtja.
A nyulat agg lovon verik néha agyon. KV.
Hol a féket megkapják, a lovat is ott szokták keresni.
Nem veszik a lovat csupán szőriért.
Zabolátlan lovat nehéz megtartani.
Herélt lovat talpáról szokták fejni.
Zabált lónak egere nő.
Ki lovat veszen, a féket is vele veszi. P.
Ki meghiszi lovát, kantár marad nála. KV.
Van lova, de nincs kocsisa.
Van esze, de nem tud vele élni.
Nőjjön kutyának fü, ha eldöglik a ló.
A hol ló nincs, számár is elkel.
Akár a lóval imádkozz.
Én lovat árulok, te belé szursz. Cs.

Lónak fia is csak ló. K.
Mindenki lova fia. KV.
Hátul köti a lovat.
Kevély ló nagyot botlik.
Aló! ha ló.
Kinek nincsen lova, nem aggódik rajta. Kr.
Jó ló is megrestül, ha nem abrakolják.
Egyik befogja, másik ki a lovat.
Zabola, hám, ostor délczeg lovat megtör.
Szemes kocsis, szemes ló, kerékszámra igen jó.
Tél, tavasz, ősz, nyár, tarka lovon jár.
Elverték, mint a szekeres lovat.
Igyekszik, mint a rossz ló.
Konyit reá, mint rossz ló az országutra.
Ha rugdos a ló, végy el abrakából.
Lovon jött, gyalog ment.
Nagy a lócsitrom, de izetlen. Kr.
Lóhátról beszél az emberrel.
A lóröhögés is öröm.
Nem kell lókukó, ha tehénganój van. D.
Lóg. Mi lóg ki belőle?
Löki. Elmult, mint a löki vásár.
Lő. Tul lőttek, ide áll az ajával.
Meg vagyok löve.
Lövő. Minden hitvány lövő nyílára vet. Cs.
Lőcs. Majd, ha a lőcs kivirit.
Ha görbe nem vón a lőcs, nyújtó lehetne.
Lassabban a lőcs árával.
Előbb állt a lőcscsel.
Lőcsre kapott mint a pap.
Lőcsei. Hét országra szól, mint a lőcsei kalendárium.
Lőrincz van a dinnyében.
Romlott dinnyére mondják.
Lucza. Soká készül, mint a Lucza széke.
Lud. Legyen lud, ha kövér.
Megesik egyszer lud a jégen. Cs.
Tengeren innen s tul, csak lud a lud.
Nagyobb csuda, ha egyszer eszterhára száll a lud, hogysen napestig ott sétál a kakas. P.
Ludra költesz szénát. Cs.
Ludtól tanul a liba.
Mikor elvitte farkas a ludat, akkor tetszik meg ize.

Luddá tették.
Elbolondították.
Ludak törvénye: kiki magának.
Mindig vedel, mint a lud. Kr.
Őrizkedik, mint lud az eszterhától.
Olyan, mint a szárnyaszegett lud. M.
Ludas. Te is ludas vagy.
Előbb szól a ludas asszony. D.
Magára vesz mindent, mint a ludas asszony.
Majd visszaveri ezt Ludas Matyi.
Ludvércz is tudja, hová vigye a pénzt.
Lug. Kivitte a lugját.
Meglakolt érette.
Fejére telt a párlug.
Lukács. Megüti Lukács Fábiánt.
Szent Lukács íródeákja. B.
Azaz ökör.
Lyuk. Könnyü kis lyukat bedugni.
Annyi mint aratáskor a lyuk.
Lyukra, Fóris!

M.

Ma nekem, holnap neked.

Hagyj ma, mindennap jó. Kr.

Ma pénzért, holnap ingyen.

Jobb ma egy, mint holnap kettő.

Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok. Cs.

Ha ma egy órát hiába elmulasztottál, holnap egész nap föl nem találod.

Ki ma szegény, holnap gazdag lehet.

Mit ma elvégezhetsz, ne halaszd holnapra.

Ki a mát megadta, holnapot nem ígért.

Macska nem döglik a vízbe. Kr.

Érd el macska, az egeret. D.

Alamusz macska nagyot ugrik.

Sicz macska, molnáré a csöcs.

Macska mikor szunyad, egerek tánczolnak. Sz.

Jól lát a macska, noha talpát nyalogatja. K.

Macska is szereti a halat, de kerüli a vizet.

Jó macska tisztán tartja a kamarát. D.

Őszi macska, tavaszi menyecske nem sokat ér.

Királynak is szemébe néz a macska. K.

Minden színű macska fekete éjszaka.

Macskának kötél a kolbász, ha el nem éri. K.

Akkor lop a macska, mikor nincs mit enni.

Nem jó a macskát álmából felkölteni. F.

Körmetlen macskának nehéz fára hágni. Sz.

Alánéző macskának nem kell hinni.

Macskának fia is örömet egerész.

Annak is sok tarka macskája van.

Jó macskát bőreért meg szokták nyuzni. K.

Zsákban macskát árul.

Nekem is volt egy bölcs macskám: a csávába halt vala. Cs.

Letörte a macska szarvát.

Nehéz arra szoktatni a macskát, hogy egérlakozásban gyertyatartó legyen.

Szerdek próbálja meg a macskát.

Szerdékes macskát nehéz megjobbitni.

Tejbe verik a macska orrát.

Azaz tetten kapásnál elbánnak az emberrel.

Ugy van mint két macska a zsákban, maga a csucsában. D.

Megsózzák a macskának a tejfölt.

Talpra esik mint a macska.

Rászokott mint macska a szalonnára.

Zörög mint macska az üres katlanban.

Törlészkedik mint a macska.

Forgolódik mint macska a forró kása körül.

Csillog a szeme mint a kan macskáé.

Elvetett macskakölyök gyakran legtovább él.

Macskalopásért ebül fizetnek.

Macz. Nem mindenkor lesz ám macz, macz. B.

Mada. Van minden mint Madán.

Madali. Kifizette mint Madali a barátot. B.

A barát, mikor épen beméne Madali egy társaságba, ily kérdést tőn hozzá: Mit keres Saul a próféták között? Madali válaszolá: az ő atyjának szamarait és örül hogy egyet meglele. Ekkor a baráttra mutatott.

Madár sem repül, míg szárnya nincs. Kr.

Nem azé a madár, a ki utána jár.

Rosz madár az, mely más fészkébe tojik.

Madár, hová tetszik, repül.

Nem jó madár, mely éjszaka jár.

Rosz madárnak fészke se jó.

Kicsi madárnak kicsi fészke. Cs.

Rosz madár, ki tollát el nem birja.

Nem tiszta madár az, ki fészket rutitja. Cs.

Rekesztés madárnak, oltalom leánynak. BSz.

Madár akárhová repül, mindig otthon van.

Vad madár is megszokja a kalitkarekeszt.

Madár repülésre, ember munkára született.

Nem rak fészket madár oly házra, mely meg akar égni.

Ki madarat tart, ganéj a fizetése. D.

Madarat szólásán, fazekat kongásán.

A legjobb madarat soha meg nem lövik.

Legjobb madár a méh.

Könnyű ellőni a madarat, ha röptében egyenes utat tart.

Ritka madárnak kedves a kalitka.

Az a madár igen ritka,

Melynek kedves a kalitka. (Népd.)

Madár szerencsétlen a gyermek kezében.

Ugy szól a madár, a mint szája áll.

Aggódik mint a törbe szorult madár. Kr.

Madarász. Okos madarász idejében szedi fel a lépet.

Madarász sem hint többet a törbe, hanem amennyivel oda csalhatja a madarat.

Madártej. Az egy madártejen kívül mindene van.

Madzag nem kötél.

Szakadjon a madzag, de kinek szakad szij.
Mézes madzagot huzni valakinek a száján.
Mag. Minémü a mag, olyan a gyümölcse.
Marokkal hintik a magot, nem vékával.
A rossz mag mindenütt terem.
Maga. Kiki örömet hallja maga dicséretét.
Édes magam, ne hagyd magad.
A maga futónak örül az üzője.
Másét ne bánts, magadét ne engedd.
Maga kiált tolvajt.
Nem szégyen magadnak szolgálni. Cs.
Magad, uram, ha szolgád nincs.
Jobb magadnak hamut, mint másnak lisztet takarni. K.
Kiki szabad a magáéval. ML.
Magát tiszteli, ki mászt.
Mit magad tehetsz, másra ne bizd.
Kiki legjobban tudja maga dolgát.
Ha magad nem segítesz magadon, isten sem segít.
Nagy házat után meg, ki magát meg akarja ismerni.
Ritkán akasztja fel az ember magát a maga vétkeért.
Jobb magad kunyhója más palotájánál.
Mire mászt, magad tedd meg előbb.
Másnak akarsz tanácsot adni s magad oktondi vagy. KV.
Ki másra bámul, magát felejt el.
Ki más gonoszát keresi, ő maga vesz belé. Cs.
Ne szemeld a másét, csépele a magadét. BSz.
Más falát meszeli, magáé fekete.
Ki magának rossz, másnak se jó.
Másnak szűrt, maga szomjan maradt.
Másnak akarsz patkányt fogni, magadnak egeret sem foghatsz. KV.
Közelebb az ember magához.
Ne kívánd a másét, tartsd meg a magadét.
Magasról nagyobb esik az ember.
Ki magasról néz le, hamar szédül feje.
Magda Magdának, Magda az egész világnak.
Magics. Csak nagyjából tudja mint Magics a miatyánkot.
Magyar. | Szóbul ért a magyar ember.
| Mondott szóbul ért a magyar.
A magyarnak elég egy horkantás.
Kárán tanul a magyar.
Nem kell a magyarnak tolmács.

Magyar jobbágy pörlőtárs.
Magyarnak kalács, németnek korbács.
Tromfot tromffal üt a magyar.
Keveset, de jót a magyarnak; sokat a tótnak, ne gondoldj jóságával.
Egy német, egy barát csak egy magyar. D.
A magyar nyelve hegyén hordja szivét.
Háromszor iszik a magyar.
Vakulj magyar, busulj tót.
Magyar ökör, német kutya, oláh disznó. D.
Lóra termett a magyar.
Keresztben nézik a magyart.
Ha magyar kenyeret eszel, becsüld meg a magyart. K.
Magyar Miska módjára.
Hányja veti fejét, mint Magyar Balázs lova. D.
Majom is szereti maga fiát.
Nehéz a majmot törben megfogni.
Majom is von sarut lábára, de megfogják benne.
Majom, ha legszebb, mégis csunya.
Kimutatta, mint majom a menyasszonyságát. P.
Majorság. Ne örülj a hamis majorságnak.
Makkból lesz a tölgy.
Otthon süti a makkot.
Makó. Oly messze, mint Makó Jeruzsálemtől. Cs.
Makóra készül.
Malacz a szájában.
Meg van vesztegetve.
Hitvány malacz makk alá jár.
Hol malaczot ígérnek, zsákkal forgolódjál.
Koszor malaczból válik a jó szalonna.
Egy malacz nem csürhe.
Utána malacz, magad maradsz.
Minden koszos malacz talál dörgölő fát.
Azt sem kérdi: melyik malacz ki ökre.
Hánykodik, mint poltrás malacz a garasos kötelen.
Malom. Szapora malom sokat darál.
Pusztá malom nem sok hasznot hajt.
Két malomban örölnek.
Malomban hegedülni. Cs.
Ki előbb megy a malomba, hamarább felönt.
Maga malmára hajtja a vizet.
Jól forog a malma.

Se vize malmának, se sava szavának. BSz.
 Eleget fürdik a malomkerék, mégis fekete.
 Két malomkő öröl.
 P. mikor két lócsiszár alkuszik.
Manó. Hiszi a manó.
Mar. Ha ő mar, én is harapom. K.
Marakodás, kutyaszkodás.
Maragarogyába menni. Cs.
 Sorsát elhagyni s megbánni.
Marcsek. Tüzbe jött, mint Marcsek a gombódátul.
Marczi. Éldegél mint Marczi Hevesen. D.
Marcziusi por aranyat ér.
Margit asszony, deres ló, ritkán válik benne jó. Cz.
 Szapora Margit beszéde.
Marha marhát nyal.
 Annyit ér a marha, mennyin eladhatni.
 Könnyű jó marhának árosát találni.
 Nagy marhának nagy marha a helye.
 Nagy ajándékért nagy ajándék van helyén.
Markalf. Csunya mint a régi Markalf. BSz.
 Még a régi Markalf historiáját sem tudja. K.
Marok. Könnyen pöki markát, ha tolják szekere farkát. D.
 Mindig viszket a marka.
Markol. Ki sokat markol, keveset szorit.
Markotai. Heten vannak, mint a markotai ördögök. D.
Maszlagot evett.
Mádi. Ott leszek, hol a mádi zsidó.
 Azaz semmit se mentem előre.
Máj. Nem fér a májához. Kr.
Mák ez nem mak. D.
 Jó volna mákot vetni.
 Sok mákszem mázsát nyom.
Málé nem könnyen sül meg a napon.
 Málé nem kenyér.
Márcz. Édes mint a márcz. Kr.
Mária. Ha Mária akarja, aludtjej is elsül. B.
 Zsidó is szereti Máriát körmöczi aranyon. K.
Márk vagyok nem Lukács. Cs.
Márton. A bornak szent Márton a bírāja.
 Közjóra világol, mint Márton grammatikája.
Márvány. Sokat kell a márványt surolni, míg sima lesz.

Más a cifra, más a szép.
 Hess, másé, az udvartól. D.
 Másét nebánstndnak hívják.
 Ebé az, a mi másé.
 Kövérebb a más ember szalonnája. Cs.
 A mi másé, nem tied.
 Másnak világít, maga sötétben ül.
 Add meg a másét, hogy senki ne szóljon rád. Cs.
 Nyomorult dolog másra támaszkodni.
 Tanulj másoktól, hogy sok but ne láss.
 Más nyomja a sajtót, más issza a mustot. Kr.
 Más a sógor, más a sódor. Kr.
 Ki más szájával eszik, maga éhen marad.
 Hol más fizet vagy énekel, azt neked is követni kell.
 Mi egygyen megtörtént, máson is megtörténhetik.
 Másét keresi, magáét veszti.
Mász. Már a mász, ha nem csusz.
Máté. Ledől mint Máté tehene. D.
 Mosolyog mint Máté tehenborja. Cz.
 Megilleti Mátét a kosz. B.
Mátkatál. Az sem volt ám mátkatál.
Mátra. Annyi mint a Mátra szele.
Mátyás, Gergely, két rosz ember.
 Azaz Mátyás és Gergely napja az időjárásban fontos napok.
 Mátyás ront, ha talál; ha nem talál, csinál.
 T. i. jeget Mátyás napja.
 Megholt Mátyás király, oda az igazság.
 Ez már igazán Mátyás király igazsága.
 Azt is tudja, mit sugott felesége fülébe Mátyás király.
Medve. Előre iszik a medve bőrire.
 Ha egyszer a mézet megszagolta a medve, abba sem hagyja.
 Válogatós medvének vaczkor is jól esik.
 Nem jó kölykes medvének fiát faggatni. Cz.
 Medvét fogni.
 Nyomtatók mondása, mikor az ágyást megveri az eső, s az medvet azaz nedvet kap. Szójáték.
 Hátra van még a medve.
 Azaz a főmulatság, az egyszeri paraszt szerint, ki színházba menván, elunta a sok beszédet hallgatni, s felkiálta:
 hadd jöjjön a medve! mivel ő nem várt egyebet medve komédiánál.
 Kilencz medvének egy vad körte.
 Talpát nyalja mint a medve.
Megadom. Soha megadom fejében.

Megverte a sok megáldj-isten.
Megbánta mint a mely kutya kilenczet fiadzik.
 Hogy dolgoz meg ne bánd, a nyomorultat szánd.
Megbotlásra elesés következik.
Megelőzés győzés.
Megélünk már, csak az urak élhessenek.
Megérett mind turója, mind sajtja.
Megfog. Isten irgalmasságát, paraszt cigányságát, asszony álnokságát nincs mód megfogni.
Megfizet. Könnyű felkérni, nehéz megfizetni.
Meggyógyul, míg megházasodik.
Meghal. Hamar meghal, ki későn kezd élni.
 Egyiránt meghal mind az éhező, mind a ki eleget eszik.
 Az ifju meghalhat, az öregnek meg kell halni. K.
 Ha én egyszer meghalok, kurvanyja a világnak. K.
Meghalás. Meg kell lenni, mint a meghalásnak.
Megholt. Elfelejtette mint a megholt.
Meglesz. A mi meglett, száz ökör sem vonja hátra. Cs.
 A mi meglett, azt helyén kell hagyni.
Megmutatta kicsoda, micsoda
Megszokik. Vagy megszokom, vagy megszököm.
Megtér. A ki megtér, idvezül.
Megtérés. Soha nem késő, mint a megtérés.
Megyen. A ki megyen halad, a ki sz...k, marad.
Megyeri. Semmire megy, mint a Megyeri hálója.
Mell. Csak a melle kívánja.
Melleszt. Ne melleszd, a mit meg nem fogtál.
 El sem fogta, már melleszti. Cs.
Mellverés. Mi haszna a mellverésnek, ha belül nem érzesz. D.
Mente. Nem verik ki a mente ujjából.
 Akármint keféljék az avult mentét, nem lesz uj belőle.
Mentség. Bár mint tapogasd, kopasz a mentség. BSz.
Menyem nem leányom, vőm nem fiam.
Menyasszony. Szemérmes mint a menyasszony.
 Kinek a szerencse szolgál, az a menyasszonynyal hál.
Menyecskének, ha mézből volna, sem kedves napája.
Mennysországot is öröm tartja. D.
Mer. A ki mer, nyer.
Mese, mese, mesd ketté.
 Fejtetlen mese vall legtöbb becsületet.
 Mesét ad kolbászáért. Kr.

Mesés. A jó mesés, ritkán jó dolgos. B.
Messiás. Várják mint a messiást.
Mester. Ki minek a mestere, annak a hunczutja.
Nyomorult mester, ki tanítvány nem volt.
Bolond mesternek ritka okos tanítványa. Kr.
Nem tudhat egy mester minden mesterséget. KV.
Olykor a mester is elhibázza a vecsernyét.
Nem lehet az ember mindjára mesterré. KV.
Nem jó mester is jó, ha annak tartatik.
Néma mesterektől sok jót tanulhatni.
Azaz könyvektől.
Mesterember pénzt lát.
Mesterembernek arany a padimentoma. KV.
Mesterembernek ha piszkos is keze, mégis aranyos.
Mesterség. Könnyű a mesterség, a ki tudja.
Sokáig élni, meg nem vénhedni nagy mesterség. K.
Addig áros a mesterség, a mig titkos.
Mesterségnek szerencse a mestere.
Minden mesterségnek arany a feneke. D.
Hol nem elég az erő, mesterség álljon elő. B.
Szabad neki, az a mestersége. Kr.
Ne fogj hozzá, ha nem mesterséged.
A ki mesterségesen esküszik, mesterségesen hazud. Cz.
Mesztegnyei. Kerüli mint Mesztegnyei a kápolnát. K.
Mezitlent nem lehet megfosztani. Cs.
Mező. Itt is góréból garádjaig ér a mező.
A mezőnek is van szeme.
Mécses. Eltört a mécses.
Rátartja magát, mint a mécsescserép. Kr.
Méh. Döglött méh nem ad mézet.
Ölje meg a méhet, ki mézet akar enni.
Méhecske meg nem száll dögön.
Nem aggasztja méhecskét a tél.
Méltatlan. Becsületed sérted, ha méltatlant kéred. K.
Nem méltó méltatlant pénzeért dicsérni.
Méltóság. Sok álomszakasztást kíván a méltóság. KV.
Akármely dicsőséges méltóság is megvénül idővel.
Ménló ritkán rugja meg a kanczát.
A jó ménló vagy megvakul vagy megsántul.
Mér. Kétszer mér, egyszer vág.
Azaz jó mesterember.

Méreg kostolással is megárt.
 Módjával a méreg is orvosság.
 A méreg csak méreg arany pohárbul is.
 Nem minden méreg keserű.
 Nem iszszák a mérget fa kupából.
Mérges. Oly mérges hogy két szekérre föl nem férne.
Mérték után jó a szabás.
 Milyen mértékkel te mérsz, olyannal kapod vissza.
 Jó mértéket tartani.
 Mérték nélkül is megszabják az uj nadrágot.
Mértékletesség kívánt egészség. KV.
 Mértékletesség többet ér orvosnál. K.
Mértékletlenség több embert viszen el, hogysem a fegyver. Cs.
 Mértékletlenségben barom is módot tart.
Mész, bors, csuklya sok rosztat elfedez. K.
 Kinek mesze nincsen, | fehér földdel meszel.
 | sárral tapaszt.
 Oltatlan mész meggyulad a nedvességtől. Kr.
 Bor éleszti a bujaságot.
Mészáros, keze lába mind sz....s, az erszénye aranyos.
 Mészáros nem könyörül a bárányon.
 Nem oda csap, a hova néz, mint a kancsal mészáros.
 Nem kell a mészáros kutyának korpa. D.
Méz nyalatja magát.
 A ki sok mézet nyal, sok keserűt is fal.
 Egyfelül méz, másfelül méreg. Cs.
 Kanál mézzel több legyet foghatni, mint hordó eczettel.
 Ki egyszer a mézet megizleli, nehezen hagyja el.
 Üvegen által nyalat mézet.
 Mézből sem jó a sok.
 Ki mézet metsz, ujjait nyalogatja.
 Mézes madzag: nyaljad.
 Mézből is mérget szí.
 Ha egy kád méz egy pénz volna is, de a kinek nincs, meg nem veheti. K.
 Nincs édesebb mint a méz.
 Nincs édesebb mint a méz,
 Ki mit szeret, arra néz. (Népd.)
 Méz alatt méreg, szép almában féreg.
Mi. A mi vagy, az légy. Mf.
 Mi van mit tenni, ha meg kell lenni.
Miatyánk! bárányláb. D.

Miatyánk közepe.

Azaz kenyér, ily formán: apját is elárulná a Miatyánk közepeért.

Sok miatyánk, kevés vakarcs. B.

Tudja mint a miatyánkot.

Mienk. Jobb a kicsi édes mienk, mint a sok másé.

Migléczi. Kapkod mint Migléczi a mennykőhöz.

Mihály. Fél, mint a cigány szent Mihálytól.

Megrugta szent Mihály lova, ki sem gyógyul soha. D.

Szent Mihály után, ha harapófogóval huznák is a füvet, még se nő.

A mit Miska tanult, Mihály sem felejt.

Mihók. Bolond Mihók Debreczenben.

Mike. Éldegél, mint Mike malacza a piacon. D.

Miklós. Magas Miklós mennybe néz. B.

Mikolai. Kinálgatják egymást, mint a mikolaiak.

Tatárjáráskor a mikolaiaknak egy pallón kelle átmenni, s addig kínálgatták egymást az elsőséggel, hogy utólérték.

Milling. Sima mint a milling. D.

Milyen - olyan. Milyen az asszony olyan az eczet.

Milyen - olyan. Milyen a gazda, olyan a bér.

Milyen - olyan. Milyen az ember, olyan a szerencséje.

Milyen - olyan. Minő a fa, olyan a gyümölcse.

Milyen - olyan. Milyen a jó nap, olyan a fogadj isten.

Milyen - olyan. Minő a kérdés, olyan a felelet.

Minden. Nem illik minden mindenre.

Mindenhez látó, semmivel bíró. KV.

Kiről minden szól, kell abban valaminek lenni. KV.

Mindenütt, mindent mindentül el ne végy. KV.

Nehéz mindenkinek kedvét találni.

Mindnyájunk. Ha mindnyájunk jó volna, nem lenne tarka a világ.

Mindnyájan emberek vagyunk.

Mirigy. Irigy mint a mirigy.

Mise. Kis mise, nagy mise, utoljára semmi se.

Hamar mise, kurta predikáció, hosszú kolbász: jó.

Misi. Bohó Misi, de hájas.

Miskolczi. Benne vagyunk, mint miskolczi asszony a kemenczében.

Mocsai. Mindig egyforma mint a mocsai haraszt. Cz.

Mocsok. Inkább megtetszik mocsok egy tiszta ruhán, hogysen a fazékon. D.

Mogyoró. Ha sok a mogyoró, sok kurva lesz.

Egy férges mogyorót sem adnék érte. P.

Nem hordja gözü férgesét a mogyorónak.

Ki sokat válogat a mogyoróban, még férgesre talál.

Kifogyott mint mogyoró a tokjából.
Mogyorófaolaj furcsa olaj.
Molnár. Mennyi molnár, annyi tolvaj.
Sokat lop a molnár, míg rajta érik.
Ha minden molnárt, a ki lop, felakasztának, kifogyna a mesterség.
Molnárnak tolvaj a fia.
Molnár sem vesz két vámot.
Hever mint molnárlegény a zsákon.
Mond. Nem ki mondotta, de mikép mondotta.
Mondd ki magyarán, hadd tudjuk mi is.
Mondás. Könnyebb a mondás, mint a visszamondás.
Mondola. Ha mondolát akarsz enni, törd fel a tokját.
Mongolicza. Kövér mint a mongolicza.
Monoriak. Nem él vele, mint monoriak a Jézussal.
Mosdik. Ki sokat mosdik, szennyet érez.
Mosdó. Ha sáros a mosdó, olyan lesz kendőd is.
A minemű mosdót ők tartottak nekem, én is olyan kendőt nekik. Cs.
Milyen a mosdó, olyan a kendő.
Moslék. A moslékot disznóra hagyd.
Mostohára szép szó.
Ki mostohát sirat vagy nagy erkölcsű vagy képmutató.
Csak egy mostoha volt jó, azt is elvitte a manó.
Ritka mint a jó mostoha.
Mostoha siratásra vöröshagyma kell. K.
Motoszka van a fejében.
Mozdit. Akármit mozditson, könnyen elemeli. D.
Mód. Más mód, más élet. KV.
Jó mód, kívánt egészség.
Módjával jó minden.
Móri. Kinéz a boltbul mint a móri zsidó. D.
Muczák. Esze nélkül van, mint Muczák lova. D.
Muhart vet. D.
Mulat. Nem szabad ember, kinek mulatni nem szabad. Cs.
Munka után méz a nyugalom.
Szorgalmas munka felejteti a bujaságot.
Milyen a munka, olyan a jutalom.
Keveset adnak munka nélkül.
Jobb izü, a mihez munkával jutunk.
Hasznos munkának nincsen fáradsága. Cs.
Hamar munka, ritkán jó.

Isten is munkára fizet. Cs.

Hamarkodó munkának sok a lazája. Cz.

Kinek kinek, munkája mutatja mivoltát. Cs.

Munkácsi. Áldja meg isten, mint a munkácsi szénát. Kr.

Üsse meg a ménkő. Kr.

Munkás. Méltó jutalomra munkás. KV.

Mustár. Apró mint a mustármag.

Muzsika. Nem halottas házhoz való a muzsika.

Mü. Mely mü hamar kész, hamar vész.

Műhely. Sűrű műhely, ritka köntös.

N.

Nadragulyát evett.

Nadrág. Kék nadrágra vörös folt.

Nem szeretnék nadrága lenni.

Nagy. Minden nagynak apró a kezdete. K.

Nagyot ugrott, nagyot esett. Kr.

Nagyott kezdett, kicsit visz véghez. Cs.

Nagyja után apraja is elkel.

Nagybátya. Igen késedelmes a nagybátyák segítsége.

Nagyhét. A nagyhét kutyagyötrelem. D.

Nagyidai. Szomoru mint a nagyidai nóta.

Nap. Szomoru nap, fekete vásárnap.

Nincs oly hosszú nap, hogy estéje ne volna.

Egy nap nem a világ.

Nem hosszú a nap, kinek sok a dolga.

Egyik nap a másiknak tanítványa.

Minden napnak tulajdon bibéje vagyon. KV.

Nincs oly nap, melyen valami jót ne cselekhessünk.

Nem minden nap Jakabnap.

Nem lehet két nap az egen.

Akármint ragyogjon a nap, de csak nem lát a vak.

Mennél magasb a nap, annál kisebb árnyékot vet. K.

Nap is beszoigál az árnyékszékbe, de azért meg nem mocskolódik. K.

Fogva nézik a napot.

A napot akkor nézik legjobban, mikor fogyatkozik.

Nap fogyatkozását paraszt is észreveheti.

| Lementével dicsérd a napot.

| Napot nyugodva dicsérj.

Az alkonyodó nap fáradtak pártfogója.

Nap alatt van.

Sorsa nincs eldölve.

Az alkonyodó napot kevesebben imádják.

Többet ér egy nap mint száz holdvilág.

A nap sem fog rajta.

Tartósan szép.

Napfényben is homályt keres.

Többször jó szobájába napfény, mint kenyér.

Süt a napfény, de a kenyeret még sem sütheti meg.

Nap. Minden nap gyölöli menyét. K.

Napad nem gondolja, hogy ő is csak meny volt.
Narancs is keserű, ha nagyon facsarják.
Naszpolya. Idővel, szalmával a naszpolya is megéri. F.
Nád ütötte agyon az urát. K.
 Gyöngé a nád, de mégis a szél hajtogatja.
 A nád sem indul szél nélkül.
 Könnyű nád között sipot csinálni.
 Nem kell nádhhoz indulni tanácsért.
 Nem indul meg a nádszál fuvás nélkül. Cs.
Nádi. Házi és nádi.
 Ily szólásban: a barát is kétféle: házi és nádi.
 Okos mint a nádiveréb. D.
Nedves. Örömebb esik, a hol nedves.
Nem. Tisztességes „nem” kedvesebb néha mint az izetlen „ugy.”
 A „nemakarom” bántja.
Nemes vért dicsérhetni nógatlan. KV.
 Rut dolog nemesnek nemtelenül élni. Cs.
 Nemes volt, de elhordták földét a fazekasok. Cs.
Nemesség. Szegény örökség a pusztá nemesség. BSz.
 Az igaz nemesség nem fekszik a kutyabőrön.
Nesz. Egy nesz alatt.
Nevelés. Jó nevelés legjobb szokás.
 Jó nevelés soha sem esik drágán. BSz.
Nevet. Szívével beteg, ki sokat nevet.
 Ki örömebb nevet, örömebb sir. KV.
 Keveset van otthon, ki sokat nevet. BSz.
 Ki sokat nevet, keveset elmélkedik. D.
 Ki magát hamar elneveti, nincs messze a bolondságtól.
 Ne neves: elhül a leves.
Nevetés. Sok nevetés okosból is bolondot csinál.
Négy fal, négy szem közt sok történik.
 Négy dolog nem engedi magát eltitkolni: tűz, köhögés, szegénység, szeretet.
 Négy vájja mindennap az ersény fenekét: rossz óra, rossz malom, ó kocs, vén szőlő. Kr.
 Négy királyok napja.
 Négy láb is botlik. KV.
Néha. Nem úgy néha, mint néha.
Néma. Bizonyosságul némát hi.
 Némának anyja sem érti szavát. Cs.
Német. Nem fél a német hogy elvonják gatyáját. KV.
 Bele lépett, mint német a saruba. Kr.
 Könnyen jutott hozzá.

Kikapta módját, mint német a görögnek. Kr.
Akár a részeg németnek beszélj.
Nép szava isten szava.
Mit ér a nép, ha nincs bölcs hadnagya.
Név. Mindennél jobb a jó név.
Végtére maga nevét is elfelejti az ember.
Azt sem tudja: mi a neve.
Kinek neve eszemben, szive, képe elmémben.
Szégyenlik nevöket varga, tót és hóhér.
Kinek veszett neve indul, a szél is árt annak. K.
Néz. Ugy nézte majd megette szemével.
Nézés. Nem lakik jól ember a pecsenyére való nézéssel. KV.
Niczki. Elmult mint a niczki szür. Kr.
Nincs. Sok „nincs” őrzí a vagyont.
Néha kincs, a mi nincs.
Nincsenen veszi a semmin adottat.
Hol nincs, isten se vesz.
Noé. Elmaradt mint a Noé hollója.
Nógat. Mire mást nógatsz, magad tedd meg.
Nóta. Egy nótát fuj.
Régi nóta, itt hallottam: igyunk egyet ma.
Te is nótát dudolsz, de tánczra mást unszolsz. KV.
Minden nótának van ugrója.
Elvétette a nótáját. Sz.
Nem is magyar: nótája sincs.
Nőszés. Könnyebb a nőszés, mint a kétszer főzés. Cs.
Nőtt. Jobb a nőtt, mint a nőtt.
Jobb a bunda, mint a szür. Székely km.

Ny.

Nyak. Csak a nyaka véres.

Ki nyakában bizik, akasztófán hizik. D.

Nyaknak is van szirte.

Egynek nyaka, másnak nyak nyaka van. D.

Nyakon csapás után esik üstökvonás. D.

Nyaknak hóhér a borbély.

Kemény a nyaka: vagy ökör vagy okos.

Nyakába varni magát valakinek.

Inkább lábad törjék mint nyakad.

Nyakán ütik el a gombot. D.

Nyakába háramlik, mint ebnek a pázsir. Kr.

Nyakát szakítja.

Nyakas. A nyakasnak nyaka törik.

A ki nyakas, fejes is.

Ki nyakasan tagad, nyakát szabadítja. Kr.

Nyakleves. Hitvány ebéd a nyakleves.

Nyakfalvára megyek, Pofon szállást kérek. Kr.

Nyalja, borja.

Nyalják, falják egymást, mint az uj házasságok.

Nyalod vagy falod: egyet érsz vele. D.

Addig szopta, nyalta, míg elcsábitotta.

Nyalakodónak macskagumi a csemegéje.

Nyalkai. Megkivánja a verést mint a nyalkai cigány.

Nyaral. A hol nyaralt, ott teleljen.

Nyavalya. Megtanít a nyavalya. Cs.

Nagy nyavalya a szerelem.

Közönséges nyavalyát könnyebb eltűrni.

Minden nyavalyának bokros az örvénye. KV.

Elég nyavalya, ha vagyon, s nem tudni hol.

A nyavalya párosan jár.

Elég nyavalya, mikor egyik ott éri a másikat. Cs.

Könnyen reá ragad a nyavalya, ki beteg körül forgolódik.

Könnyen felejtjük a más nyavalyáját.

Kiki legjobban érzi a maga nyavalyáját. KV.

Nyavalyád nincs, bibét keressz. KV.

Nyájasság. Tréfás csufolódásnak nyájasság a neve. K.

Nyál. Foly rá a nyála, de nem kopik álla.

Nyár. A ki nyárban nem gyűjt, télen keveset fűt.

Nyárban szaggat téli subát.

Reszket mint a nyárfalevél.

Nyárs. A mint forgatják a nyársat, úgy sűtik a pecsenyét.

Nyel. Kár hogy nyele nincs. D.

Nem használható. Innen: nyélbe ütni; nyelet csinálni bele, B. Szabónál.

Nyelni. Jól megrágd, aztán nyeld.

Nyelv. Veszedelmes falat a nyelv.

A nyelv gonosz fegyver.

Apró tag a nyelv; de nagyot mozdithat.

Hallgass nyelvem, nem fáj fejem.

Hizelkedő nyelv nyalva ejti a sebet.

Nehéz rakonczában tartani a nyelvet. Kr.

Harminczkét fog sem bir vele. Kr.

Jobb lábbal megesni, mint nyelvvel botlani. KV.

Megbotlott nyelv is néha igazat mond.

Többen vesztek el nyelvek által, mint fegyver által. K.

Százszor vesd fontra, a mit egyszer nyelvre.

Ha nyelvvel tűzöd rá, karddal se fosztod le. K.

Nyelvében él a nemzet.

Mi a szivén, az a nyelvén.

Rózsa ajak, tövis nyelv.

Jár a nyelve mint a pergő rokka.

Nagy a nyelve, kicsi a szive.

Ne végy nyelvvel igazat.

Nyer. A ki akar nyerni, kell először tünni. KV.

Előbb nyersz, hogyha kérsz.

Könnyű megnyerned, hol senki ellened.

A ki nyerni akar, föl is kell tennie.

Nyereg. Minden nyeregbe oda fér. KV.

Kiütni a nyeregből.

Nyerget ütik, hogy a ló érezze.

Két nyerget ülni egy seggel. Cs.

Nyereség. Vitézséggel jár a nyereség.

Sok a játékos, de csak egygyé a nyereség.

Egynek nyeresége másnak vesztesége.

Nyilat tompít, ki serpenyőt lövöldöz. F.

Nehéz az ellőtt nyilat visszahuzni.

Egyenes mint a nyíl.

Nyiri kocsi, nyiri ló, nyiri bor egy se jó.

Nyit. Minden dolognak megvan a maga nyitja.

Nyomorog. Se viz, se bor, csak úgy nyomorog.
Nyomorult, kinek nem elég a magáé.
Nyomoruság. Nagy mester a nyomoruság.
Ki üdején reá szánja magát, csak eltüri a nyomoruságot.
Megtanít a nyomoruság imádkozni.
Nyomoruságot nyomoruság szokta követni.
Czifra nyomoruság.
Nyugodalom. Jobb egy száraz falat nyugalomban, mint tizenkét pástétom veszekedésben.
Nyul. Tudja hol fekszik a nyul.
A ki két nyulat üz, egyet sem vér.
Hamar cselt vet az öreg nyul.
Nyul farkán gombot köt.
Tudja, hol temették el a nyulat. K.
Nyulat izgat futásra. Cs.
Nyulat kerget, medvére talál.
Hol a nyul felnövelkedik, ott szereti leginkább.
Nem azé a nyul, a ki kergeti, hanem a ki megeszi.
Nyulat látánk, nem lesz jó szerencsénk. Cs.
Gyöngé mint a nyul nyaka.
Ébren alszik mint a nyul.
Hosszu mint a nyul farka. ML.
Sima mint a nyulszőr.
Nyüg nem menti meg a tilost. Kr.

O. Ó.

Oda. Egész odáig van.

Kutyabarátság, marhaszaporaság hamar oda van.

Ok. Se oka, se foka.

Kinek oka vagyon, okosan beszélhet.

Ki mit nem akar, talál okot reá.

Okos embernek mindenhol van kelete.

Jó az okos a háznál.

Nehéz okost megcsalni.

Sok kába közt elvész az okos.

Okos ember ha botlik, nagyot botlik.

Valóban okos nem képzelhet sokat magáról.

Okosnak áll a világ.

Nem mindenkor jó fölöttébb okosnak lenni.

Okos embert egy szavárul is megismerhetni.

Többször győz az okos, mint a bátor.

Okos nem vár szerencsétül.

Magába száll, ki okos névre vágyódik. D.

Okos embernek mester a neve.

Okos embert csak egyszer lehet megcsalni.

Okos többet fordít egy pénzen, mint más aranyon. D.

Okos embernél próbált dolog | mind a só, mind a szó. D.
| mind az ész, mind a mész.

Jobb ha az okos hamar meghal, mint ha sokáig él a bolond.

Ritka madár okos ember.

Okos, mint a kos.

Se télen szalonnát, se nyáron a bundát el nem hagyja az okos.

Az okos nem jár gondolom szerint. D.

Okosság. Idővel gyarapodik az okosság.

Abban termékeny az okosság, kiben szaporátlan a tréfa.

Okosság szüli a gazdagságot.

Okul. Hallgatva okulsz.

Olaj és víz.

Nem mindenkor lesz olaj a mécsben. Kr.

Olajat önt a tüzre.

Rátartja magát, mint olajos korsó a szegen. Sz.

Ki olajjal bánik, hamar piszkosodik.

Olyan a kendőzéstől, mint az olajos korsó. Cs.

Olasz: ravasz.

Oláh. Az oláhnak tenni, magyarnak ígérni.
Erős mint az oláh eczet: kilencz itcze egy főzet.
Felfujják mint az oláh dudát.
Pénzében van, mint oláhnak a szappan.
Add meg magad, Oláh Geczi.
Örül neki, mint Oláh Geczi a félszemének.
Oldal. Minden rosznak megvan a maga jó oldala.
Minden dolognak két oldala van, mint a rudas lónak.
Oldal Pállal beszélt.
Meggzőkött.
Bal oldalán alszik el.
Olt. Ott oltsd, a hol ég.
Oltár. Tovább van még komé, a nagy oltár.
Ki oltári szolga, oltárral osztózik.
Esik hamis eskü az oltár előtt is.
Mintha oltárrul venné el.
Omodé vára. D.
Mondják elpusztult jószágra.
Ondódi. Fucsra ment, mint az ondódi vakarcs.
Orbán ereszti bogarait. Kr.
Jár mint az Orbán lelke.
Föltette az Orbán süvegét. Sz.
Jelent borosat, rátartót.
Orbán nem segít a csorbán.
Orcza. Szivnek tolmácsa az orcza.
Sem orczája sem szégyene. KV.
Eb is ember volna, ha orczája volna.
Kutyaábrázatból nem válik orcza.
Nagy bánatban nehéz vig orczát mutatni.
Orgazda, tolvaj mind egy zsákba valók. KV.
Orgazdát egy szöggel feljebb akasztják.
Orondi. Épen bizony Orondinak tarhót.
Olyanra, ki mindenbe belé üti orrát, nem vesztegetik a bizodalmat.
Oroszlánt ijesztgetsz árnyékkal. Cs.
Jobb a vén oroszlán gyermekded szarvasnál. Cs.
A döglött oroszlánt számár is rugdossa. D.
Ne ijeszsz oroszlánt: megijeszt.
Alvó oroszlánnak jajgat a költője. B.
Orr. Neki is orra alatt a szája.
Fel van kötve orra előtt a haja. P.
Orrot funi, leveskét hörpenti lehetlen.

Nehéz józanon visszaadni a részeg korodban elharapott orrot.
Fenhordja az orrát.
Nem elég csak orrunkig nézni.
Felduzta az orrát.
Tovább lát az orránál.
Nem | bizzák |
| kötik | a te orrodra.
Oda üti orrát.
Hosszu orral ment el.
Tormát reszelni |
Borsot törni | az orra alá.
Fél, hogy elharapják az orrát.
Még senki sem harapta el maga orrát. B.
Orrod im megmutatja, hogy hazug vagy. Cs.
Felvágtuk az orrát mint a tatár lónak. D.
Ország. Veszett ország az, kit számaron dulnak. KV.
Azonegy ország egynek számkivetés, másnak édes hazája.
Nem kendre bizták az ország dolgát.
Se országa se hazája.
Minemü az ország, olyan lakója is. Cs.
Azt gondolja övé országvilág.
Országut. A ki keveset tud, jó annak országut.
Letéreteget az országutról.
Alábbvaló az országutnál.
Tiszaháti km.
Vén mint az országut.
Orvos és gyóntató előtt káros a titkolás.
Igér az orvos, de nincs rá hatalma.
Kegyes orvosnak pokol a helye.
Nem jó az orvost örökössé tenni.
Csak orvos ölheti meg az embert birság nélkül. BSz.
Akkor beteg az orvos, ha mások egészségesek.
Orvos, ha embert öl sem fél a hóhértól.
Bölcs orvos méregből is orvosságot csinál.
Orvosság. Kár az orvosságot megaranyozni.
Fübe, fába adta isten az orvosságot. K.
Jobb orvossággal élni, mint meghalni.
Ostoba. Ne adj bort az ostobának: hallgatni fog. K.
Ostor. Végin csattan az ostor.
Minden kedve, esze az ostorra vesze. Cs.
Osztály. Egyenlő osztály nem támaszt hadat.

Osztozás próbálja meg a jó atyafit.

Veszettség, mikor osztozásra kerül a dolog.

Otthon. Mindenütt jó, de legjobb otthon.

Otthon vizzel, másutt borral.

Otthon parancsolj. Cs.

Ó bornak, ó leánynak nem egy az ára.

Ól. Késő csukni ólat, mikor oda a szőke.

Ólban szőke.

Ólamban a szőke; azaz a mi birtokomban van, nem adom ki, habár tied is, ha egyszer adósom vagy.

Ólom. Könnyű mint az ólom madár.

Óra. Tudjuk, hányat ütött az óra.

Egy óra sincs, mely mindenkinek egyiránt szolgálna. Cs.

Jobb egy óra száznál. BSz.

Nem lehet annak vig órája, ki vigabbakat kíván. K.

Hazud mint a bomlott óra.

Ütött az órája.

Órajárásból is megitélhetni a várost.

Óriás. Az óriás csak óriás, ha a völgyben áll is.

Óság. Minden óság ujság volt először.

Ö. Ó.

Ököl. Föl nem éri ököllel.

Ökör. Igyál ökör, tóviz. Cs.

Hosszu az ökör nyelve, de nem szólhat. Kr.

Ökör szánt a zab alá, de a ló eszi meg.

Ha tudná erejét az ökör, nem törnék fel nyaka. K.

Ökör alatt borjut keressz. Cs.

Fáradt ökör erősebben rakogatja lábát.

Ökör iszik kellve, ember barátságért.

Hegyes szarvu ökörnek letörrik a szarvát. Cz.

Ökröt szarván, embert szaván.

Nem kell egyszerre egy ökröt elkölteni. KV.

Ökröt vesztett, borjut keresett.

Segits uram, hat ökörig. D.

Nem ugy keresik a hat ökröt.

Fekvő ökrön holdat nem szántanak.

Szomju ökörnek zavaros viz is jó.

Sok ökör terhet mozdit. D.

Rest ökör is nyerget kíván.

Ökör ikra, rák fagyú.

Ökörtől | lótanács.

| lópélda. Cs.

Ökörből számárt csinálsz.

Ökör csak ökör, ha Bécsbe hajtják is.

Alánó, mint az ökör farka.

Czifra, mint a remek ökör.

Ökörszem. Nagyra viszed az ökörszemet.

Öltözet. Nem látszik az öltözetten, mily karcsu az erszény, s ösztövé a konyha.

Ördög, ha fekete.

Segit az ördög a magaénak.

Olyan az ördög: sokat ígér, keveset ad.

Nehéz az ördögöt bemeszelni.

Ördög sem lakodalmaz örömet fehér személy nélkül. D.

Ki ördögnek szolgál, kis a fizetése.

Ördög is ugy tartotta fiát: enni adott, innia nem. Cs.

Kivel senki nem bír, ördög se próbálgatja. D.

Szegény az ördög, mert lelke nincs.

Ördögnek is kell gyertyát gyujtani.

Sok ördög sem ér egy anglyalt. D.

Ördög veri a feleségét.
 Mondják, ha nap is süt, eső is esik egyszerre.
 Az ördög nem alszik.
 Ördög is könnyen ült egy ideig a lánczon. D.
 Beteg volt az ördög, barát akart lenni.
 Ha ördöggel lakol, ördöggé kell lenned.
 Ördögnek is sántája legbátrabb. Kr.
 Kifog a sánta ördögön is.
 Pofon csapni az ördögöt.
 Azaz igazat mondani.
 Ne féltsd az ördögöt tóba halástul. Cs.
 Ördögöt fogott.
 | Nem olyan az ördög, a mint festik.
 | Nem oly rettenetes az ördög, a mint írják. KV.
 Ne fess falra az ördögöt: megjelen.
 Angyal a szava, de ördög a szive.
 Félt mint ördög a tömjéntől.
 Zörög mint ördög a lámpásban.
 Tégy jól az ördöggel, pokolba visz érte. Kr.
 Kerülgeti mint ördög a kápolnát. BSz.
Öreg. Az öreg akkor ugrik, mikor botlik.
 Nincs oly öreg, ki tovább ne kívánna élni.
 Jó az öreg a háznál, ha csepp esze sincs is.
 Ki nem kíván öreg lenni, akaszsa fel magát.
 Nehezen hal meg az öreg, úgy hozzá szokott az élethez.
Öregség elsőség.
 Legjobb futót is eléri az öregség.
 Sok köhögő társsal jár az öregség.
Örökkévalóság. Se eleje se vége, mint az örökkévalóságnak.
 Könyvre, melynek eleje utója hibázik, mondják, tréfásan.
 Öröm: ürm, csak egy betűben különböznek.
 Minden örömhöz vegyül egy kevés ürm.
 Drágán szerzett öröm hamar leszen ürm.
 Igen sokszor ürm a fölösleges öröm. BSz.
 Nem minden öröm jó.
 Öröm nyomain jár a szomorúság.
 Szomorúsággal jár az öröm. KV.
 Nagy öröm is megölheti az embert. D.
 Örömnek szomorúság a vége.
 Ha öröm nem volna, menny is pokol volna.
 Pénteki öröm, vasárnapi ürm.

Örömet. A mit örömet cselekszünk, nem esik nehezünkre.
Örül. A ki örül, van oka.
Örül mint kinek a háza ég, maga meg benne szorult.
Örzsike. Ha Örzsike nem volna, meg a kalán, levest se tudnánk enni.
Ösvény. Minden ösvény egy utra tart.
Urad volna, ösvényt keressz. Cs.
Ösztön. Nehéz ösztön ellen rugódozni. Cs.
Ötön vesz.
Tudja, mint az öt ujját.
Övéi. Messze fut, ki övéitől fut el. Cs.
Özvegy. Nincs jobb az özvegy életnél.
Gazdag özvegyasszony mindig harmincz esztendő.
Széjjel van, mint az özvegyasszony szénája.
Tele van, mint az özvegyasszony korsója.
Örlés. Könnyű az örlés, csak víz legyen.
Őröl. Ki mint őröl, úgy süt. Cs.
Ugy szólsz, mint a jól őrlött.
Könnyen beszél, ki már megőrlött.
Sokat őrlőnek sok korpája vagyon.
Ősz fejnek süveget vess.
Őszi. Szomoru, mint az őszi légy.

P.

Paczalra szokott s pástétomra vágyik.

A ki paczalt akart enni, ne kérjje: mi volt benne.

Paczó. Nem mindenkor lesz ám paczó, paczó. K.

Pad. Ki sok felé kap, két szék között pad alá esik.

Senki sem irigylő a pad alatt. KV.

Ki pad alatt hever is, vetett ágyra áhitozik. K.

Ha padra akarsz nyugodni, tanulj először alatta feküdni. KV.

Pajta. Pusztai pajtából is repül olykor bagoly.

Pajor. Megokosodik negyven esztendőre, mint a Pajorok. K.

Pajzos. Elküldte, mint Pajzos a papot.

Paksi. Megfekszik a kocsiban, mint a paksi biró. Cz.

Paládi. Nekem szólt a paládi rigó.

Azaz én nyertem. Szatmármegyei.

Palánta. Vén palánta kész káposzta.

Pali pap kereszteltje.

Pallos. Két éles pallos nem fér egy hüvelybe.

Palotás. Tudja a palotás cselet.

Panaszos. Legjobb izü a panaszos.

Siet mint a panaszos.

Pap. Jó pap holtig tanul. Cs.

Nem mind pap az, kinek pilise van. Cs.

Eljár a pap a kereszttel.

Elég egy pap egy templomban.

Azt sem mondta: papot.

Pap az oltárrul, ördög a boltbul.

Pap feleségét, molnár kenyerét ne szánd. Kr.

Addig papé a fára, míg benne van a pára. Cz.

A mely pap jó hallgató, végre ajtónállóvá teszik.

Pap fik lovat, ördög bünös. Cs.

Jobb gyónatlan halni, mint rossz pap után imádkozni.

Nincs a papnak földön jusa.

Pap hagyja az ünnepet, de maga nem tartja. K.

Nem mindennap pap sajtja. Cs.

Pap is azt dorgálja mit szeme lát, füle hall.

Nem mind pap, ki hosszú ruhát hord. Sz.

Jobb a papné, mint a pap.

Pap a paptól nem vesz lélekpenzt.

Nem köntös, nem hosszú suba teszi a papot. Cs.

| Kinek a pap, kinek a papné.
| Kinek a pap, kinek a palástja.
| Kinek a pap, kinek a papné, de nekem a lánya.
Többet hajtanak a pap életére, mintsem tudományára. Sz.
A papnak példás élete prédikáció.
Papnak élünk, papnak halunk.
Papra lelkedet ne bíz.
Fiatal papnak lator a mestere.
Papot tanít mester vecsernyét mondani.
Pap hátán végzett dolog.
Sebesen, rosszul végzett dolog; olyan, mint: bíró hátán vágott dohány.
Ha bajod nincs, verj papot.
Jegyezd fel a napot,
Melyen vertél papot.
Elütötte a pap tyukját.
Ott az ebet, a pap réjtén. M.
Mintha mondanék: a hol nincs, ne keresd, és nem egyező az igazsággal.
Rest mint a papok szolgálja.
Papjóság nem tartós.
Rosz örökség a pappénz. Kr.
Telhetetlen papzsák.
Papoló. Ne szánd a papolót: egy miatyánkot sem mond hiába.
Papiros. Eltüri a papiros, akármit írnak rá.
Paprika. Vörös, mint a paprika.
Papucs viszi a kormányt.
Papucsban kezdeni, mezitláb végezni. KV.
Ha papucsot adsz neki, csizmádat is kéri.
Parancsol. Annak parancsolj, kinek enni adsz. KV.
Parancsolat. Megy mint a parancsolat.
Parancsoló. Sok a parancsoló, kevés a szófogadó.
Paraszt. Télben éli világát a paraszt. K.
Olykor a paraszt is vitéz.
Ha paraszt nem volna, kenyerünk se volna.
A parasztra kardot kötnek, katonának hívják.
Ne kérd a parasztot, mert elbizza magát. D.
Parasztok közt akárki is mutogathatja magát. Cs.
Akkor higgy a parasztnak, mikor szőrt látsz a fogán.
Ha a paraszt nem dolgozik, a jó barát meg nem hizik.
Parasztok teszik a nagy fejedelmet.
Szép szóért fenyegetést várhatsz a paraszttól.
Ritka hitel a parasztban.

Pénz megszédíti a parasztot.
 Buslakodik mint a kereketört paraszt. Cz.
Parázna jutalma és az ebnek ára nem valók isten házába.
 Parázna embernek minden kenyér édes.
Paréj. Igen facsarja a paréjt. Cs.
 Igen önző.
 Gyakran főzött paréjt uj lében föl ne adj.
 Főzheted a paréjt, mégsem lesz jó izü.
Paripa, fegyver, feleség nem közös jószág.
 Jó paripát istállóban is megtalálják. Kr.
 Hizlalt legyen paripád, mikor táborba mégy.
 Paripa nem hajt ebugatásra.
 Nehezen hizik a paripa, kinek ura vak. K.
 Száz forintos paripa is botlik.
 Jó paripa mellett szépen jár a csikó.
Part. Könnyü partról nézni a hajótörőket.
 Csak a part malját turbokolja. P.
Paszamántos. Tudja mesterségét, mint a paszamántos. D.
Paszuly sem lesz belőle.
Patai. Kiadtak rajta, mint pataiak a szűrön. D.
Patak. Szabad a patak, de nem a palaczk. Cs.
 Kis patak meg nem árasztja a tengert.
 Ha nagy vízbe nem akarsz halni, patakot is kerüld. K.
Patika. Drága konyha a patika.
Patkó. Vas a patkó, tüzet ad.
 Annyi haszna, mint döglött lovon a patkónak.
Patkószeg is pénz.
Pattantyu. Nem mindjárt bugygyan, mihelyt rállik, a pattantyu. P.
 Csak retezt vét pattantyuja. P.
Patyolat. Fehér mint a patyolat.
Pál. Tudja Pál, mit kaszál.
 Ha Pál fordul köddel, ember meghal döggel.
 Ott hagyta, mint szent Pál az oláhokat ML.
 Ez is a Pál zsebébe néz.
 Ez is elvesző félben van.
 Ez sem volt a Pál érsek udvarában.
 Várdai Pál tudományokat kedvelő érsekről maradt.
 Szent Pál harmadik égben tanult, mégsem mehetett mindennek végire.
 Pál fordulása.
 Oly időpont valakire nézve, melyen véleményét változtatni kezdi.
Pálcza, ha megaranyozzák is, sulyost üt.

Könnyű a pálczát kiszabni, de nehéz tartani.
Páliak. Megadták a módját, mint páliak a csikóherélésnek. K.
Pálma. Sokan futnak, de csak egy nyeri a pálmát. KV.
Nem nyeri a pálmát, ki utjában horgot vet. K.
Pályán vár ajándék; nyerd el, édes lovam.
Pányva. Nem türi a pányvát.
Pápa katonája.
Nem kell mindent pápaszemen nézni.
Nem mind tudós, kinek pápaszem az orrán.
Pápai. Elvesztette szája ízét, mint a pápai bíró.
Párducz. Nem hagyja el a párducz tarkaságát.
Párhagyma. Esküszik, mint a párhagyma.
Párizpápaiban sincs annyi szó.
Párna. Egy párnán két vallás bajosan fér meg. BSz.
Addig keressz lágy párnát, hogy aszu padon is elhálnál. Cs.
Ki párnán akar feküdni, próbálja előbb a szalmát.
Nem párnahaj, hogy megforgasd, mint akarod. BSz.
Párta. A párta mind jó. Sz.
Fejébe sült a párta.
Néha jól felkötött párta is leesik. D.
Nem mind leány a ki pártában jár.
Pásztor. Jó pásztornak gyapja a juha.
Lágy pásztor alatt gyapjat rug a farkas.
A rossz pásztor bőrrel kereskedik.
Csak a pásztor vétke, ha tudta nélkül eszi is meg farkas a bárányt. K.
Ha a pásztor rühes, nem csuda, ha megkoszosodik a nyáj.
Vigyáz mint góré a pásztor.
Páva. Szép a páva, csuf a lába.
Sétál mint a páva.
Pecsenye. Ha pecsenyed lehet, ne egyél foghagymát. KV.
Hosszu pecsenye jó, s rövid szó. Cs.
Porba esett a pecsenyéje.
Pecsenyeforgatás nem jóllakás.
Pecsétet küldeni valakire.
Azaz törvénybe idézték, mint Kálmán végzései I-k. 6. fejezete szerint szokás volt.
Pemete, piszkafa, asszonyfegyver.
Ártatlan mint pemete a kemenczétül.
Pendely nem nemesít.
Ne félj tőle, nincs pentőle.
Penna. Nem pennához való a szablya.
Perényi. Iszik, mint a Perényi törökje.

Perki. Elugrotta mint perki leány a férjhezmenést. D.

Petrezselyem. Illik reá, mint petrezselyem a levesre.

Petrezselymet árul.

Leányra mondják, kit nem visznek tánczba s ül.

Petrabai. Eltört mint a petrabai vásár.

Pécs. Magyarnak Pécs, németnek Bécs.

Példa. Jó a jó példa, ha nem követik is.

Rosz példa után nem kell himet varni.

Példát szeret a világ. D.

Tanításnak szárnya a jó példa.

Példát adni jószág, venni okosság.

Néha a szép példát is rutul festik.

Példával válik a jó.

Jobb egy példa száz leczkénél.

Templomban, fogadóban másoktól végy példát.

Rosz példa is jó a jónak.

Minden példabeszéd annyi igazság. D.

Péntek. Elérte a sok péntek.

Öregszik már.

Csak a péntek szomorubb mint a vasárnap.

Hosszabb a péntek mint a szombat. D.

Nőkre mondják, ha alsó ruhájok kilátszik, a szoknya alól.

Elért az eb-ijesztő péntekre. D.

Sovány mint a péntek.

Ez még nagypénteken sem bűn. Cz.

Nagy a csendesség, mint nagypénteken a mészárszékekben.

Pénteki öröm, vasárnapi öröm.

Pénteki vig tánczot vasárnapi láncz követ.

Pénteki szapulás, vasárnapi szitálás.

Gazdasszonyi fonákságra mondják.

PéNZ emberség, ruha tisztesség. Cs.

Sok pénz is szerez drágaságot.

Győzedelmes a pénz.

Törvényt is győz a pénz. K.

Ember pénz nélkül, vak bot nélkül. D.

PéNZ költve vész, tartva tenyész.

Ura a pénz annak, ki nem tud vele élni. K.

Nehéz pénzt keresni, könnyű elkölteni.

Minek hasznát vehetd, ne szánd attól pénzéd.

Fogadhoz verd a pénzt, mielőtt kiadod.

Kerekes a pénz, hamar elgurul.

Add el jószágodat, leszen pénzed. Kr.
Egy hamisan jött pénz elhajt száz igazat. BSz.
Rosz pénz el nem vész.
Ismerik mint a rossz pénzt.
Kinek mennyi pénze, annyi hitele. KV.
Ha nincs pénzed, nincsenek barátid.
Mindennek hiával van, kinek pénze nincs.
Pénzt kérnek a kocsmán.
Kinek pénze van, mennyországot is vehet.
Pénzzel járják a vásárt.
Nem lehet fa pénzen várat építeni.
Azért gömbölyü a pénz, hogy forogjon.
Pénz nélkül meg nem forr a dolog.
Van pénze, rég nem vett posztót.
Ha mutatnak is teli zacskó pénzt, nem adják mindjárt oda.
Rajta a pénzen a király képe, mégis ellopják.
Fekete kézzel keresik a fehér pénzt.
Se pénz, se posztó.
Pénz és diófa, verve jó.
Kamatos pénz veled egy tábul eszik. K.
Pénzt rut kevélység szokta követni. Sz.
A pénznek szerelme gonoszság gyökere. KV.
Ott a pénznek legkevesebb becsé, a hol verik.
Lopott pénzből alamizsna.
Mikor a bányában pénzt vernek, sok kevélyt is támasztanak.
Ha pénzed nincs, vargatorba mehetsz.
Nincs jobb szag, mint a penészes pénz illatja.
Pénz a pénznek apja.
Forog mint a rossz pénz az országban. BSz.
Volt két pénzzel a vásáron, de nem adtak érte hármat.
Pénzes. A ki pénzes, kényes.
Nincs vétke a pénzes embernek. Sz.
Rátartja magát, mint a pénzes szatyor.
Hamis pénzverő. D.
Péter. Hadd rám, Péter!
Elkölt nála minden Péter bátya. Cs.
Nem gondol senkivel.
Pétertől Pálhoz.
Egyik hivatalnoktól másikhoz, összevissza járni.
Nem hajt se Pálra, se Péterre.
Meglátogatta szent Péter szakállát.

Csalóka Péter.

Péterke. Kinek kinek az ő péterkéje fáj. Cs.

Piacz. Megtanit a piacz vásárlani. KV.

Kinek nincsen pénze, ne menjen piacra.

Pilátus. Beléjött, mint Pilátus a krédóba.

Vacsorán éri Pilátust.

Azaz meghal.

Olyan mint a Pilátus macskája.

Ponczyustól Pilátushoz járni.

Kimosdott belőle mint Pilátus.

Mossa kezeit mint Pilátus.

Pilisben nem látni szarkát.

Pillanat. Sok szerencsétlenség eshetik meg egy pillanatban.

Pincze. Ki pinczéje tele borral, bolond, ha szomjazik.

Eladta szőlőjét, pinczét vett az árán.

Pipa. Nem ér egy pipa dohányt.

Feltartja pipáját.

Pipával sem cserélnék meg vele.

Csunyább a csonka pipánál.

Azt se mondta: cseréljünk pipát.

Pipa Jani.

Dologtalan pipázni szerető ifjoncra mondják.

Pipacs. Elpirult mint a pipacs.

Pipe. Sok pipe ludat győz. D.

Pirul. A ki pirul, vétett.

Pisz. A kis lánynak pisz! mores.

Pita ez idén a kenyér neve. Cs.

Pivoda regementje: se dobja, se zászlója. Sz.

Pivoda, lipői fi, 1700. évben gyűjtött hadat csöcselékből, s róla maradt e km.

Pocs. Egy pocsban locskálnak. D.

Poczok. Poczokot is szeretnék, ha nem lopna. D.

Pofa. Kutyának pofa az orczája.

Két pofára eszik, mint a dolgos betyár.

Pogácsa. Sok rétű pogácsa istennek áldása.

Rongyos táskából esik néha vajas pogácsa.

Pogány. Árts a pogánynak, a mint árthatsz.

Szánja meg isten a pogányt is.

Se hite, se oltára mint a pogánynak.

Pogány is megszánna.

Pohánka. A megörlött pohánkára kása nevet fognak.

Pohár. Nem jó teli pohár tanácsán indulni.

Könnyü pohár mellett vitézkedni.
 Teli pohár üres tanács.
 Hol poharok csusznak, titkok sikamlanak.
 Teli pohár a tanács szaggatója.
Pokol utját szembekötve is eltalálni.
 Könnyü pokolba menni, de nehéz mennyországba. Cs.
 Pokolbul nincs szabadulás.
 Pokolban is | esik egyszer ünnep. Cs.
 | megesik egyszer a vásár.
 Mindenünnen visz ut a pokolba.
 Pokolra telt, mint a csöglei könyörgés. B.
 Meleg mint a pokol.
Pokrócz. Addig nyujtózzál, meddig a pokrócz ér.
 Szeretne költeni, de rövid a pokrócz.
 Rövidebb a pokrócz, mint az ágy.
 Alá teríteni a vizes pokróczot.
 Eszére hozni a maga veszedelmével.
 Goromba mint a pokrócz.
Polcz. Senkinek se tetszik az alsó polcz.
 Nem adnak egy tele polczot nyolcz üresért.
 Felült a polczra.
 Polczot ígér másnak, maga padon hever.
Polyva. Ki polyvát rostál, nem keresi meg a napszámot.
 Sok polyva közt egy szem buza: sok beszédnek sok az alja.
 Szuszog, mintha polyvát evett volna.
Pompa költséggel jár.
 Uri pompa, koldus konyha.
 A nagy pompa erszény koporsója. K.
Por. Számtalan, mint a por.
 Rosz pora van, nem sül ki.
 Porba buzát, sárba árpát.
 T. i. vess. Gazdasági szabály.
Porpáczi. Sorba megy, mint a porpáczi bíróság. Kr.
Portéka. Minden portékának van gazdája.
Porzik. Ládd, ládd! nem is porzik utána.
Posztó. Jó a posztó, ha meg tudják csinálni. Cs.
 Roszul hasad a posztó.
 Siet mint béka a veres posztóra.
Pozdorjának haszna az eltemetés.
Pók. Virágbul is mézet szí a pók.
Póka. Neki mérgedett mint a kan póka.

Pókhálló szakasztáshoz nem nagy erő kell.

Póki. Semmi sem lesz belőle, mint a Póki lovából.

Póráz. Egy pórázon futnak. Cs.

Nem hagyom hosszú pórásra.

Nem halasztom, nem engedem tova.

Pör. Hosszu pörön bíró a nyertes.

Ki pörrel kezdi, patvarral végzi.

Jobb kárt vallani, mint pörbe indulni.

Pörke. Mihez pörke szokott, Örzi el nem hagyja.

Pöröl. A ki pöröl, erősen pörölgjön. KV.

Préda. Megbecsülte mint Préda a nadrágot. D.

Körülgondolta mint Préda a szénakazlat.

Ily nevű ember hallá, hogy a bünt meggondolni és tenni egy, midőn kiküldetett, hogy árkolja körül a szénakazlat, lefeküdt és gondolta az árkot, de nem ásta; s magát azzal védte, hogy meggondolni és tenni egyre megy.

Prédikációs. Nem lesz belőle prédikációs halott.

Prépost. Fehéret köp mint a prépost.

Próba. Elsőbb próbára, aztán munkára. BSz.

Veszedelmes próba, jó iskola. Mf.

Próbál. Mit tudna, ki semmit nem próbált.

Ki nem próbál, se nem nyer, se nem vesz.

Próféta. Senki se próféta maga hazájában.

Prokátornak szája arany kulcscsal nyílik.

Fogadatlan prokátornak eb..r a fizetése.

Prokátorra pöröd ha bizod, egy ingben hagy.

Pruszkai. Egész nap ásitózik mint a Pruszkai gyermeke. D.

Pulyka volt a pecsenyéje.

Azaz szívesen fogadták az ifjú leányos háznál; míg a malacz pecsenye ellenkezőre mutatott.

Tarka mint a pulykatojás.

Pukovai. Összement mint a pukovai posztó.

Puska. Rosz puska, kinek fogása nincs.

Megszegi szavát, mint puska a kovát.

Ritka puska fogás nélkül.

A mig puskát keressz, a varju el is száll.

Nem süll a puskája.

Elfogyott a puskapora.

Puskapornak egy szikra is elég.

Nem találta fel a puskaport.

Feszit mint a puskaapor.

Puskásnak. Minden rosz puskásnak van egy kifogása.

Putnok. Hajlik mint Putnok.

Ily nevű város Gömörben most a török, majd a császár, majd a nemzeti hadak felé hajolván a 16. században: maradt fel a km.

Pümkösti királyság nem nagy uraság.

Rövid, mint a pümkösti királyság.

Ez csak egy napig tart. Szokás egy szép kis gyermeket felöltöztetni királynak, s vele pümköst ünnepét versekben köszöntetni, mikor ajándékot kap.

R.

R-á rá, mond rá, ha nem hiszi, fogd rá.

Rab. Nem mind bűnös, a ki rab.

Rabnak két panasza: egyik a felszabadulás, másik a büntetés ellen.

Radvány. Ágaskodik mint Radványban a malacz.

Ragya. Verje meg a ragya.

Raj. Annyi mint a raj.

Rajkó is szereti a kalácsot, de nincs benne módja.

Rak, ront. Cs.

Rakamazi. Szapora mint a rakamazi krompli.

Rakás. Kicsin a rakás, nagyobbat kíván.

Nagyur s kapás mind egy rakás. KV.

Ravaszszal ravaszul.

Föltekerje eszét, ki fel akar tenni a ravaszszal.

Mennél tovább hiszesz a ravasznak, annál ravaszabb.

Ravasz ravaszszal könnyen megalkuszik.

Talál a ravasz rést magának.

Ravaszdi. Restelli mint ravaszdi mester az evést.

Ravaszágnak ravaszság jutalma. KV.

Módjával a ravaszság is hasznos.

Helyén volt ravaszság csak módos okosság.

Rábaközi fejnek sem csepü veleje.

Rácz. Nincs hited mint a rácznak. KV.

Czifra mint a rácz oltár.

Ugy tartja mint rácz a Krisztust.

Azaz lágyan tartja.

Nagy a szája, mint Rácország.

Rág. Mikor az ember rág, akkor nem beszélhet.

Rágalmaz. Távollevőt, holtat könnyü rágalmazni.

A ki szeret, rágalmaz.

Rák fog nyulat.

Megbüntette a rákot: vízbe vetette. K.

Hogy a rák a vetésre ne menjen.

Szinlett, tréfás ok.

Lágy hónapban kemény a rák.

Lágy hónap, melyek nevében r nincs.

Sok volna gyermeknek rák lábastul. K.

Ugrik mint a főtt rák.

Rákevésben sok a munka, kevés a jutalom.

Rákláb ebédre. D.

Ráklábon jár.

Rákóczi. Hosszu mint a Rákóczi lakodalma. D.

Első Rákóczi Ferencz Zrinyi Ilonával hat hónapig tartá lakadalmát.

Ráma. Mindent egy rámára von.

Ráncz. A ráncz már nem táncz.

Ránczba szedni.

Ráró. Jár a szeme mint a ráró madárnak.

Rása. Ugyan farára illik ám a rása.

Rátóti ember.

Ráz. Ha felköltötted, rázzad.

Rebeka. Már késő, Rebeka.

Rege. | Egy regét dallanak.

| Azon regét dudolják. M.

Reggel. Jobb reggel valami, mint egész nap semmi.

Reggeli órának arany a szájában.

Reggeli vendég nem marad délig.

Remél. | Holtig remél az ember.

| Addig remél az ember, míg benne a lélek.

Reménység tartja az embert. Cs.

A reménységet se hóra ne fektesd, se nádra ne támaszd. D.

Hol a reménység elveszett, hitnek sincsen helye.

Reménység nyereség nincs mindig egy vágásban.

Kitől isten eláll, reménysége hibál.

Belé veszt, ki reménységbe öli pénzét.

Reménység szegénység.

Ki reménységgel él, ispotályban hal meg.

Rend. Legjobb a közép rend.

Rengeteg. Hallgat mint a rengeteg.

Rest | többet jár, fösvény többet költ.

| kétszer fárad.

Rest kéz nem izzasztja meg az eke szarvát.

Rest munkás jobban szereti a napot nyugtán mint felköltében.

Rest a tollfosztásban is megszakad.

Mondja a rest: eleget dolgoztam, de nem mondja: eleget ettem. K.

Rest embernek mindenkor ünnepe van. Cs.

Restség. A kinek lehet és nem aluszik, azt a restség bántja.

Reste. Megjöttek az atyafiak Restérül.

Játék a rest és Reste, abauji falu, nevével; minő ez is: megjöttek az atyafiak Álmosdról; azaz elálmosodott.

Reszket. Nem ugy fázik, a mint reszket.

Retek. Veszett volna földében a reték.

Azaz maradt volna el oka valaminek.

A ki retket eszik, két felől hurutol.

Retek: reggel méreg, délben étek, estve orvosság.

Karcsu mint a reték.

Régen volt, talán nem is igaz.

Nem úgy van már, mint volt régen.

Régi. Bornak, aranyak régie jó. P.

Nem mind jó a mi régi.

Kitört belőle a régi.

Dicséri a régi időt, de a mostani szerint él.

Rés. Elég egy kerten egy rés.

Réten lenni.

Részeg ember az eget is bőgőnek nézi. Cz.

Nehéz a részeg ember szájára lakatot vetni.

Részeg ember előtt isten is kitért.

Ki részegen lop, akadjon fel józanon.

Részezesnek a bor édes anyja teje.

Részezesnek csak az első itcze drága.

Részegség, kurvaság együtt járnak.

Rév. A mit a réven nyer, elveszti a vámon.

Az ő révin | költ |
| ment | el.

Ő általa veszett el.

Réz. Nincs olyan a Rézig.

Ricsi. Meghasadt a szive, mint a ricsi kutyának.

Rigó. Nem sirat egy rigót egy nyár.

Igen örvend a rigó, felel neki a szajkó. F.

Rigómező. Kiugrott a Rigómezőre. D.

Hetyke, előtolakodó, szájvitézre mondják.

Rimaszombati. Nyujtózzkodhatnék, mint a rimaszombati papné.

Rimóczi. Pislog mint a rimóczi nyul.

Ringyó. Nincs arcza, mint a kicsapott ringyónak.

Rips, raps! csak az én zsákom teljék.

Ritka az, a minek látszik.

A mi ritkább, kedvesebb.

Ritkaság. Zöld lovat, okos orosz, kálvinista molnárt, döglött szamarat látni: ritkaság.

Lutheranus cigány, kálvinista kőmives, okos orosz, döglött szamár: ritkaság.

Rokka. Kitették a rokkáját. K.

Rokon segítsége igen késedelmes.

Rokonom a kas, barátom az erszény.

Rongy. Néha a rongyot is felszedik.

Rongyosban légy derék ember.

Hop! rongyos.

Rosta. Nem lyukad ki a rosta feneke.

Tartsa meg isten, mint rostában a vizet.

Vak, ki a rostán át nem lát. Cs.

Mindegy a rostán egy lyukkal több vagy kevesebb.

Rostával mer vizet.

Rostát vetni.

Rostál. Könnyű mást rostálni.

Rosz ember, ki mással szembe nem mer nézni. KV.

Akkor legrosszabb a rosz, mikor magát jónak szinli.

Rosznak szava is rosz. Cs.

Nehéz a megaggott roszat jóra fordítani.

Roszak a templomban is összeülnek.

Jó a roszat nem is látni.

Roszban jobb hátramenni, mint előre.

Két rosz közül a kisebbet.

Roszra nem kell mester.

Nem kell a roszért szomszédba menni.

Rosznak sok a mentsége.

Nincs a rosznak párja.

Rosz a rosszsal, de rosszabb a rosz nélkül.

Ki roszra szokott, nehezen hagyja el. KV.

Rosznak is idővel kell válni.

Rosz is gyűlöli a roszat.

Roszat rosszsal.

P. betegséget keserüvel gyógyítani.

A roszakat is emlegeti

Roszul. Ha roszul üt ki, mindegyik azt mondja: nem úgy kellett volna.

Roszul kelt fel.

Rovás. Elvesztette a rovást. D.

Eltévesztette a rendit valaminek.

Szitán látott sok aranyt, délutáni kézfogásnak rovás a dija.

Rovásod van.

Rovás nélkül hazud.

Rozsnyó. Mikor lesz Rozsnyón a vásár?

Zsidókat szokták így kérdezni. Rozsnyó bányaváros, Gömörben, hol nem volt szabad lakni zsidónak.

Róka is dicséri maga farkát.

Nincs oly agg róka, mely utóbb csávéba nem kerül. Cs.

Kitetszik a rókának farkán ravaszsága. P.

Ritkán vesz el maga bőrében a róka.
Hol láttad, hogy róka szántson.
Addig hány cselt a róka, hogy csávába kerül.
Nem lehet egy rókárul két bőrt huzni.
Róka farkát billegeti, násznagy akar lenni.
Nehéz az agg rókát törbe ejteni. Cs.
Róka sem ravasz, ha kicsáválják.
Kitetszik a róka farka, akár mint dugdossa.
Régi róka hamis cselt vet.
Együtt a két róka farka, de fejük messzi egymástul.
Rókán rókát kell fogni.
Észre sem veszed, róka van előtted.
Rosz róka, melynek csak egy lyuka van.
Tudja róka farkát csóválni.
Róka ravasz tyukász.
Kirágja róka az iszákot.
Talál a róka rést magának.
Sokszor végbeviszi a róka, miben az oroszlán hiába munkálódott. K.
Rókának róka fia.
Jó lenne a róka majornénak.
Róka módra kert alatt kullog.
Ne higgy a ravasz rókának.
Tapogatva jár, mint jegen a róka Mátyás nap után.
Előre inni a róka bőrre.
Sok rókalyuka van. P.
Rókus. Ki nem fogy mint a Rókus kobakja. D.
Nevet, mint a Rókus kuttyája.
Rómába menni, pápát nem látni. ML.
Ki Rómába nem szándékszik, keveset tudakozódik utjáról. K.
Rómába ment.
Gyermekágyas asszonyra mondják.
Nem mehet minden ember Rómába. Cs.
Rózsa volt, kóró lett.
Csak azért szép a festett rózsza, mert el nem hervad.
Szép a rózsza, jó illatu, bökös a tüskéje.
Ki rózsából veti ágyát, alkudják meg a tövissel.
Nincs oly szép rózsza, mely el nem hervad.
Rózsához az illat, szüzhöz a szemérem. K.
Nem nyilik a rózsza télen.
Igen szép a rózsza, de szebb is lehetne.
Leányra, ki szép, mondják, ha kevély.

Nem szur meg a rózsza, hanem a tövise.

Rózsza nincs tövis nélkül.

Bazsarózsza, de csak rózsza.

Piros mint a rózsza.

Rózsaszedés tövissel jár. K.

Rózsaszedés tövissel jár,
A szerencsét éri kár. (Népd.)

Röst nem szereti az iskolázást.

Rövid. | Rövidet huzott.

| Rövidebb szakadt neki.

Vesztett, vagy kisebb részt kapott p. osztályban.

Rőf. Rosz a rőfe.

A mivel mér, azaz hamis az elve.

Tudja rőfének az árát.

Rőt. Rest mint a Rőt számar.

Rucza. Kilátszik a rucza orra.

Rud. Rá jár a rud.

Kiáll a rudja.

Rug. Jót vett tőlem, lábbal rug.

Rugd fel, hagyd ott.

Ruha tisztesség, pénz emberség.

Folttal állja a ruha.

Ruha is szokva jó.

Hosszu ruha, sok szégyent eltakar.

Akármilyen ruha ujig tart.

Szakadjon a ruha, maradjon az ura.

Jobb a foltos mint semmi ruha.

Ha ruhája rongyos, kocsmában vesz posztót.

Moly a ruhát, bánat a szívet rongálja.

Ruházkodik. Senki se nézi, mit eszem, iszom, hanem mikép ruházkodom.

Rut. Ami rut, csak rut.

Minden szem a ruten akad, de a szépen marad.

Akármely rut is szépet szeret. Cs.

Szép a rut is, ha tetszik.

Nincs oly rut, ki magát szépnek ne tartsa.

Rüh. Ragadós mint a rüh.

Rühes. Mennél rühesebb, annál jobban vakarózik.

Ki rühessel hál, megrühesedik.

S.

Saját. Jobb kevés saját, mint sok másé. Cs.

Sajt árt fognak.

Sajtó alatt válik a sajt.

Sajt nem turó.

Tudja, mi sajt, mi turó.

A sajtot hámozza, a lovat hántja.

Van itt sajt is a kenyérhez.

Semmi, rosszabb a sajtnál.

Mátyás király ezt így értette: a semmi rosszabb mint a sajt.

Sajtban nem jó sokat enni.

Lóért sajtot.

Sajtkukacz. Alábbvaló a sajtkukacznál.

Salamon. Fénylik mint a Salamon töke.

Kresznerics szerint bizonyos cifra tök, melyet a nép Salamonénak hi. Mások a visegrádi fogoly Salamon király világító lámpájától hozzák le a közmondást, mivel az hólyag vagy zsiros hártýából volt és sárga tökhöz hasonlított.

Samu. Megáll mint a Samu nadrága.

Fél mint Samu a nadrágátul.

Minden papnak van egy bolond Samu fia.

Saroglyában hagyták.

Sarok. Egy sarokban forog.

Sarkára áll.

Hátul kötöm a sarkad.

Sarkantyu. Szalma sarkantyuja van. Sz.

Illik mint arany sarkantyu bocskorhoz.

Saru. Ne indulj erdőre, ha sarud nincs. KV.

Nem méltó hogy saruja sziját megoldhassa.

Sasnak sas a fia.

Sast tanít repülni. KV.

Többet ér a vén sas az ifju bagolynál.

Sas legyet nem fogdos.

Sok sasnak egy fészken nehéz megalkudni.

Megifjul mint a sas.

Saul a próféták között.

Savanyu. Mi savanyu nem volt, nem lehet az édes. KV.

Savó. Hig mint a savó.

Sáfrány. Nehezekkel árulják a sáfrányt.

Megérezte a sáfrányillatot.
Tudta, hogy roszul lesz dolga s elillant.
Sági. Annyi mint a sági ostya.
Sánta csak sántit, de a hamisat utóléri. K.
Sánta sántát nógat.
Messze oda sántának.
Megadta módját, mint sánta ember a táncznak.
Ki sántával lakik, sántálni tanul. Cs.
Sántaságot nem lehet eltitkolni.
Sár fazékra sár fedő.
Megállni a sarat.
A sárt sárral csapják vissza.
Sárkányt ölt az apja. Sz.
Azaz régi nemes családból való.
Sárkánytején hizott, erdőháton termett, kősziklához fajzott.
Sárkányfogát vetni.
Értik alatta az oly okot, mely sok apró eredményben születik meg újra.
Sáska. Szapora mint a sáska.
Sátor. Egy sátor alá valók.
Sátorfa. Hordd el a sátorfát.
Se ide se oda.
Se ereje se veleje.
Se falatja se foltja.
Se kicsi se nagy, magam se vagyok viselő.
Se baja, csak a torka véres.
Seb. Könnyű sebet ejteni, nehéz meggyógyítani.
Nincs nehezebb seb, mint a kit rokon kéz ejt.
Ha begyógyul is a seb, megmarad a helye.
Seggel költ fel.
Ki segét emeli, száját vendégeli.
Segítség. Pénzzel jó a segítség.
Segrestyés. Néha misét sem hall a segrestyés. D.
Selypes a selypest hamarosan érti.
Semmi. Elül, hátul semmi sincs.
Kinek semmie sincs, | semmit se veszthet. KV.
| nem sokat tékozol.
Nehéz a semmiből teremteni.
Kinek semmie sincs, attól vette, a kinek nem volt. D.
Nesze semmi, fogd meg jól.
Azt hallottam felőle: semmi se lesz belőle.

Senki Pál. Átellenben lakik Senki Pállal.

Azaz nincs hová fejét lehajtani.

Seprü. Uj seprü jól seper.

Rosz seprü el nem vesz a háztól. BSz.

Sereg. Elfeslett, mint a mozgó sereg.

Nem mindenkor igaz hogy sántit a sereghajtó. K.

Seregély. Minden seregély három szemet visz el a szőlőből.

Két szem a magáé, fejében; egy a szájában.

Serényt int szorgalmatosságra. KV.

Nem kell a serényt nógatni.

Serfőző. Kiadtak rajta, mint serfőzők az ürmön.

Sétál. Könnyű annak sétálni, kinek más dolga nincs.

Sibilla. Bölcs mint Sibilla. Kr.

Siet. A ki siet, nem sokat gondolkozik. KV.

A ki igen siet, később végzi dolgát. Kr.

Jobb mindenkor sietni, mint egyszer elkésni.

Se ne késs el, se ne siess.

Lassan siess, tovább érsz.

Sietség nyereség.

Siket. A ki siket, bolond is az.

Siketnek mondasz mesét.

Simon biró hajtja a lovat. Cs.

Itt vagyon már Simon Judás, jaj te neked, inges, gatyás.

Sinai. Megintette mint Sinai a fiát.

Sing. Kinél a singet meglelik, a rőföt is rajta keresik.

Sinór. Eljár a sinór mellett.

Sipot ajándékoz, hogy lovat nyerjen. K.

Nem lehet a sipolás sip nélkül. Cs.

Sipol. A mint sipolsz, úgy tánczolsz.

Sir. Ki hamar sir, hamar nevet.

Sírás asszonyi fogás.

Nem mindenkor használ a sirás.

Sírásnak is van ideje.

Siteri. Megsiterizte.

Sárospataki könyvkötő egykor, ki e szót „philologia” átjavítá „philosophiá”-ra. Innen megsiterizte am, igazítással elrontotta.

Sodra. Kiesett a sodrából.

Sodrófa nem disznóláb.

Teste lelke a sodrófája.

Sohol. Nehéz feltalálni, a mi sohol sincs.

Soknak sok kell.

Ki sokat kíván, keveset nyer. Cs.
Sokkal kell annak harcolni, ki sokat akar meggyőzni.
Ki sokba fog, keveset végez.
A mit sok ember mond, vagy megvan, vagy meglesz.
Soha nem sok, a mi nem elég.
A sokból lehet keveset is venni.
Nincs oly sok, hogy el ne keljen, ha nem kimélik. Cs.
Sokból a mennyit akarsz, kevésből a mennyi telik.
A sok játék, a sok bál nekem ugyan sokban áll. D.
Sokat szekér sem bir.
Gyermekekből, pohárból sok való.
Sok nem használ, kevés nem árt.
Sok se tarthat örökké.
Soknál van több.
Sokadalom után késő vásárlani. Cs.
Somfánál főző. KV.
Somogyi. Megölte, mint somogyi embert a nadrága.
A somogyi ember nadrága megázván megszáradt, és igen zörgött; ő gondolván hogy valaki jő utána, halálra futotta magát tőle.
Nyugszik mint a somogyi gyermek.
Somogyi ember.
Tréfás gunyveve oly férjnek, ki mindig a felesége körül van, társaságban is.
Sor. Kiki tudja a maga sorát.
A kin a sor, menjen.
Sorban, uram isten!
Szép mint a tulsó sor.
Sors. Kinek szegény sorsa, eleven megholt az. KV.
Kiki elégedjék meg a sorssal, melyben isten hagyta.
Dusnak és szegénynek sorsát isten választja.
Só. Elég nehéz a só, ha drága.
Könnyü a só, ha olcsó.
Sok só lében, kevés só asszonyban, türehtlen.
Nálunk is sóval sóznak. P.
Elkelt sava, sótalan a szava.
Savát, borsát megadni.
Kinek savával élsz, főztét megdicsérjed.
Sógor. Más a sógor, más a sódor.
Sok sógor, sok dárda.
Sok sógora van a gazdagnak.
Sólyom madárnak nem lesz galambfia. K.
Néha többre becsülik a baglyot, mint a sólymot.

Sótartó. Kevés van a sótartójában. D.
Sör. Jó a sör, de mégis bor az anyja. M.
Sörét. Szerencsés sörét, melyet a sült nyulban találni.
Sötétben minden fehér feketét mutat.
 Sötétben tapogatózni.
Sövény. Jó hirt, nevet nem gátolja sövény.
 Legjobb szomszéd a jó sövény.
 Tűz ellen sövény.
 Más sövénye alatt meghalni.
 Hozzá szokott, mint rossz sövény a lyukhoz.
Suba nem bunda.
 Ne nézd a szép subát, de vizsgáld az elmét.
 Bedugták a száját egy darab subával. Cs.
 Ritka mint a subagallér.
Sulyok. Elvetette a sulykot.
 Sulykot csinál a maga fejére. P.
Sut. Megesküdt a sut a kemenczével.
Sült. Nem azé a sült, a ki forgatja.
 Egybegyültek a jó sülték. Cs.
Sümegi. Ordít mint a sümegi számár. Kr.
Sütöd vagy főzöd, egyet érsz vele.
 Sütheted, főzheted, meg is eheted.
 Elment a sütni valója.
Sütő. Mennél rosszabb a sütő, annál több cipót ígér.
 Szakácstul sütőre talált.
Süveg nem csákó.
 Előbbvaló süveg a kontynál.
 Kopott süveg pad alatt hever.
 Elkapta a süveget.
 Sapkát cserél süvegen.
Süvegel. Gyermekeknek játékkért, leánynak sirásért ne süvegelj. KV.
 Elrejtett kincsnek, titkos hegedüsnek kevesen süvegelnek. K.
Sváb. Annyi mint a sváb gyerek. D.

Sz.

Szabad, a mi illik.

A mi szabad, redves; a mi tiltott, kedves. KV.

Ne mind cselekedd, a mi szabad.

Mi szabad törvénynek, nem szabad szegénynek. KV.

Szabadság. Szép dolog a szabadság. Cs.

Szabadság aranynál is drágább.

Legdrágább kincs a szabadság.

Szabadság jobb gazdagságnál.

Szablya. Mesterét a szablya olykor agyon vágja.

Szabó. Nem szabja ki magát a szabó.

Szent a szabó neve, kinél folt nem marad.

Szaga után borra, mint jó vizsla nyulra.

Ha nem látja magát, de érzi a szagát.

Szajha. Tarka barka ruha illik a szajha farára.

Szajkó. Elmondja, mint a szajkó.

Szakács. Jó szakács ritkán hal meg éhhez. K.

Sok szakács elsózza az ételt.

A szakács is király maga konyhájában.

Ha szakács vagy, kanalat fogj; ne nyulj az oltárhoz.

Nem mind szakács a ki nagy kést hordoz. KV.

Télben két szakács, egy kulcsár; nyárban két kulcsár egy szakács.

Nem kotyvaszthat a szakács, mindennek kérőjére.

Nincs oly szakács, ki mindennek szája izént főzzön. Sz.

Szakál. Van szakál.

Azaz hitel.

Szabad szakálára hagyni. KV.

Csak szakálára nézve tisztelendő.

Megbecsülte szakálát.

Szalat. A mint szaladsz, úgy haladsz.

Szalamia három pitykébe jár.

Szalma. Ha ily drága a szalma, hogy leszen a széna.

Üres szalmát csépel.

Rosz szalmán alszik.

Nem szalmaszál, hogy elhányd.

Szalma kopjával vi.

Szalmatüz fellobban, hamar is oda van.

Szalmatüznek szene is hitvány.

Szalonna. Ki szalonnát, ki békát szeret.

Ó szalonna jó a háznál. K.
 Jobb egy ujnyi szalonna a káposztában, mint semmi. KV.
 Ez volna szalonna az egér fogára.
 Ó bor jó és uj szalonna.
 Pörzsölheted: nem lesz abból szalonna.
 Emberkedik, mint szalonnabőr a parázson.
Szamár arany lant mellett is számár nótát ordít.
 Tudja minden számár a maga terhét.
 Aranyat hord a számár, bogács kórót eszik.
 Nem illet szamarat vörös nyereg. Cs.
 Igen érti számár a szép szót. KV.
 Ha a hajcsár változik is, ott marad a nyereg a számaron.
 Nagy számarának kell annak lenni, ki valamit tudni akar.
 Azaz nagy türelmünek, szorgalmunak.
 Szalmát a számarának, nem szalonnát.
 Elszenvedi számár a verést, csak enni adjanak. Cs.
 Igen kell számarának hegedüszó. KV.
 Szamár többre nézi szalmát az aranynál.
 Aranyos kantár a számár fejéhez.
 Nem öszül meg a számár feje.
 Szamár fejét nem szokták megszappanozni.
 A számár ott nő, a hol legel.
 Erős a számár, ha rest is.
 Szamárbögs, ebugatás nem hallik mennyországba.
 Hallottam számarrivást, el nem futék.
Szappan. Megette a szappant.
 Elpattan, mint a szappanbuborék.
Szappanozás. Jó szappanozás fél borotválás.
Szarka. Ha szarkák közt lakunk, ugrálni kell.
 Még a szarka is jót jövendől.
 Szarkának annyi fehér tolla, mint fekete.
 Sokat akar a szarka, de nem bírja a farka.
 Tarka barka, mint a szarka farka.
 Sokat csörgő szarka vendéget mond.
Szarv. Hegyes szarv megtonkul.
 Nagy a szarva, csekély az értelme. KV.
 Eltalálta szarva közt a tőgyit.
 Letörték a szarvát.
 Szarvat visel.
 A férfi, ha felesége szeretőt tart.
Szarvas. Nehéz helyütt van szarvas az erdőben, levél a káptalanban.

Szatyor. Rátartja magát mint a két fülü szatyor.
 Járkél, mint Apátiban a szatyor. D.
Szábla. Ha szábla szakadja, pálcza megvágja. P.
 Azaz így is, úgy is megjáród; büntetés ér.
Száj. Sok száj, sok falat.
 Nagy száj nagy falatokkal telik.
 Száján az ember messzi elmehet.
 Nehéz minden száját bedugni.
 Egy száj fu hideget is, meleget is.
 Nehéz más szájával enni, más szemével látni.
 Ki más szájával eszik, nem szokott jóllakni.
 Mi haszna ütöd szád, ha nem érzi.
 Tátja száját, semmit nem mozdit. D.
 Szája veri meg az asszonyt.
 Sok a száj, kevés az őrlött.
 Száján foly le, mégis többet kíván.
 Görbitgeti száját, herczeg akar lenni.
 Segget csinált szájából.
 Jár a szája, mint az üres malom.
 Száján viszik a lovat.
 Ugy áll a szája, mint a kinek dinnyeföld nem jutott.
 Lakat van a száján.
 Szapora mint a locska száj. D.
Szájhegyezés nem füttyölés.
Szándék. Embernél szándék, istennél ajándék.
 Nem jó czégért kötni titkos szándékunknak.
 Ha szándékos jóra vagy, elejét keresd istennél. K.
Szánom, bánom, de megállom.
Szánt. Előbb szánts, aztán bánts.
Szántai. Mindent tud, mint Szántai Pál.
Szántás. Bolondság a szántásvetés, élet csak a szatyorkötés.
Szántóvető embernek jövő esztendőben áll minden gazdagsága.
Szárad. A mit kap, rajta szárad.
Száraz. El nem viszi szárazon.
 Mind a vizig szárazon.
 Könnyü szárazról nézni a hajótöröket.
 Olyan száraz, ki lehetne benne csiholni.
Szárcsa. Tarka mint a szárcsatojás.
Szárnny. Kinek szárnya alatt nyugszol, ne tisztelnéd?
 Maga szárnyára kelt.
 Megnyirták a szárnyát.

Szász emberség nem sokat ér.
Hagyd alább, jó szász, mert nem babodban találtál. Cs.
Szeg. Kitetszik a szeg a zsákbul.
Szeget szeggel. Cs.
Fejére üt a szegnek.
Szeg sem járna fején, ha csizmába nem vernék.
Szeg is reszket a falban előtte.
Nagy tolvajra mondják.
Egy szeg miatt sántul meg a ló.
Szeget kimél, patkót veszít.
Szegedre dohányért.
Kurta mint a szegedi szoknya.
Szegény. Ha szegény vagy, ne tánczolj.
Eleget élt a szegény, ha korán meghalt is. Cs.
A szegény pokolban is szegény.
Nincs a szegénynek féltő marhája.
Szegénynek még a csuprából is kiforr.
Könnyebb a szegényt | kicsufolni, mint megruházni.
| megszánni, mint jól tartani.
Mindenütt bátorságos a szegény. KV.
Szegény ajándéka drágába kerül.
Szegénynek a kereszte is szegény. KV.
Ki szegényben bizik, | szalmán hizik.
| nádhoz támaszkodik.
Szegény embernek mindig van nyavalyája. Cs.
Nem illik szegényhez a nagy negédesség. KV.
Szegény ember marhája hizlalja a gazdagot.
Akármit adnak a szegénynek, köszönje meg.
Ki a szegénynek ad, nem vesz, hanem elad.
Ott vesz a szegény, a hol urrá akar lenni. D.
Szegény ember szándékát boldog isten bírja.
Ki a szegényt ruházza, teremőjét tiszteli.
Ha a szegényt szidalmazod, istent káromlod. K.
Szegény háztul málé. D.
Nem mind szegény, a ki kopott köntösben jár.
Szegénynek oly kár egy pénz, mint a gazdagnak száz forint. Cs.
Nincs gyümölcsözőbb a szegény tenyerénél. K.
Szegénynek konyhája, istenfélők kamarája.
Szegény fog madarat, a gazdag eszi meg. ML.
Kevés kell arra, hogy valaki szegény legyen.
Szegény ember étele helyett is aluszik. Cs.

Szegény ajtaját nem őrzi a manó.
 Ki győzné a szegény házát tyukkal, kalácscsal.
 Szegény ember, kinek nincs mitől adózni.
 A szegény nem nagyur, mie van, ahoz nyul.
 Szegénynek a szerencséje is szegény. ML.
 Végy el engem, te szegény, ketten leszünk szegények. ML.
 Szegény a szegényt hamar kicsufolja. D.
 Gyujts rá: nem látszol oly szegénynek.
 Nincs elős mente a szegény legénynek.
 Nehéz a szegénynek tisztre hágni.
 Szegényt a légy is jobban csipi.
 Holmiát a szegény könnyen számba veszi.
 Szegény ember szintugy gondol az ő kevesére, mint a gazdag az ő sokára.
 Szegény ember halála sárga, dusaké piros szokott lenni. K.
 Ne féljetek szegények, jobban lesztek szegények.
 Szokták a népet biztatni, nagy változások idején, de a helyett, hogy *jobban* lenne sorsa, csak *jobban* lesz szegény, azaz szegényebb.
 Senki sem barátja a szegénynek.
 Ha szegény vagy, kevély légy.
 A szegényt akárhol is megnyomoritják, a gazdagnak borban veszik vérit.
 Oly szegény hogy leple sincs. Cs.
 Szegény ember hizik, azért vastagszik.
 Szegény, a ki másé.
 Szegény ember vízzel főz. D.
 Ritka mint a szegény ember buzája.
 Összebujtak mint a szegény ember malacjai.
Szegénység is lehet dicsőséges.
 Nem gyalázat a szegénység.
 Szegénység nem szerez kardoskodást. KV.
 Nagy akadály a szegénység.
 Szegénység nagy orczapirulás.
 Szegénység nagyra viszi az embert. Cs.
 Mint vas szeg a zsákbul, szegénység a házbul. D.
 Szegénység reménység.
Szekercze. Az én szekercémnek is van foka. Cs.
Szekernye. Lóbőr a szekernye. P.
Szekér. Hájas szekér, hosszú ut.
 Félre szekér, jön a kocsi.
 Sok darab fa kivántatik egy szekér csinálásához.
 Nincs oly rakott szénás szekér, mire még egy villa nem fér. Cs.
 Ha szekered nincs, talpad készen legyen.

Ki más szekere farkán ül, nem oda megy, a hová akar, hanem a hová viszik.
Kinek szekere farkán ülsz, annak nótáját dudoljad. Cs.
Szekeren ment, gyalog jött.
Könnyű szekér mellett gyalogosan.
Minek futsz oly szekér után, mely nem akar fölvenni.
Szekérné. Kifogyott mint a Szekérné kobakja.
Szelid. Oly szelid hogy epéje sem keserű.
Szellő is megárt neki.
Ha már fudogál a szellő, nem soká beáll a tellő.
Szem. Több szem többet lát.
Kék szem, uri szem.
Sárga szem, macskaszem.
Fekete szem, cigányszem.
A szem is árthat.
Felnyisd a szemed, ha mit akarsz.
A szem mindent lát, csak magát nem.
Szemnek minden, kéznek semmi.
Helyén kelt a szeme.
Szemét kiszurni.
Kevéssel kielégíteni.
Kiszedték a szeme szőrit.
Igen rászedték, megcsalták.
Nehéz a szemet megcsalni.
Szép a szeme, de ördög az éha. KV.
Senki sem sirja ki szemét a más szerencsétlenségén. KV.
Nem jó ember, ki másnak szemébe nem mer nézni.
Szeme sem áll isten igazában.
Köpj szemébe, azt mondja: eső esik.
Szemre, főre.
Külsőre nézve.
Hidd, a mit szem lát.
Konkolyos szemmel néz.
Szem a lélek tükre.
A mit a szem nem lát, a szív hamar felejt.
Koppan a szeme, mint a kálvinista varjunak.
Szem szívnek tanácsa, száj szívnek tolmácsa.
Fut mint a szeme vert.
Szembemondás nem emberszólás.
Szemesnek a játék, vaknak alamizsna, cigánynak a vak ló.
Szemesnek áll a világ.
Nem kénytelen a szemes, hogy a vakot kalauzul vegye. K.

Szemfödelére valója sincs.

Személy. Mennél nagyobb a személy, annál nagyobb a veszély.

Szemérem. A hol a szemérem, ottan a becsület.

A szemérmesség nem szokott titokhoz. KV.

Szemétnek is kell egy kis helyt engedni. K.

Ki szeméten nevededik, mást is rühesnek tart.

Szemétből mindig marad valami.

Kinek más fegyvere van, nem hány szemetet ellensége szemébe. K.

Szent ember is csak ember. Kr.

Nem mind szent, a ki templomba jár.

Minden szentnek van mennyországban helye.

Szentnek is maga felé hajlik a keze.

Szenteltviz. Se nem árt se nem használ, mint a szenteltviz.

Szenteltvizzel is lehet visszaélni.

Szentesi mester a szentírásból is hazudott.

Kutyabaja mint a szentesi halottnak.

Szentséggel is visszaélhet az ember.

Szentmihályi. Hallgat mint a szentmihályi remete.

Szenved. A ki szenved, az uralkodik.

Szenvedés. Reménységgel könnyebb a szenvedés.

Szer. Se szeri se száma.

Szerdék. Meg nem állja szerdék a nyársat, asszony a titkot. BSz.

Villával eszi a szerdéket.

Szerecsent szappanoz. P.

Illik hozzá, mint szerecsenhez a fehérség.

Szerelem gyötirelem.

Nem lát a szerelem. KV.

Ravasz a szerelem, arany békóval jár. K.

Nem mindenben édes gyökér a szerelem.

Legjobb virrasztó a szerelem. KV.

Nem igen jut eszébe a szerelem, kinek sok dolga van.

Bor, pecsenye nélkül a szerelem meghül.

Több keserű mint édes van a szerelemben.

A szerelem bura visz.

Nem hittem én, de már hiszem,
A szerelem bura viszen. (Népd.)

Szerelmes. Találkozni fog két szerelmes.

Használják, mikor egyszerre két ember a társaságban egyet mond.

Szerencse próbálva jó.

Jó szerencse a kevélység anyja.

Szerencse ha szolgál, még ne tartsd szolgádnak. KV.

Veszett a szerencse, hol megszűnik a reménység.
 Sikos sarka vagyon a szerencsének.
 Kereken fordul az ember szerencséje. KV.
 A szerencse nádszál, könnyen eltörik.
 Szerencse ritkán jár kevélység nélkül.
 Mit a természet nem adott, megkinálhat vele szerencse. K.
 Derék állapot a szerencsén feküdni. ML.
 Senki sem tudja, szerencse kinek adja. KV.
 Tarts a szerencsétül, ha nagyon hizelkedik.
 Mindenhez szerencse kell, még a lólopáshoz is.
 Ugy dicsérik a szerencsét a mint szolgál.
 Olyan a szerencse, mint forgó velence. KV.
 Jövő menő vendég a szerencse.
 Bátor szivekkel társalkodik a szerencse.
 Jobb egy marok szerencse, mint egy zsák ész.
 Urat szolgájátul szerencse választja.
 Nagyurakkal is játszik a szerencse.
 Ritkán bánik emberrel halkan a szerencse.
 Szerencse a mankót utána hajítja.
 Kiki maga szerencséjének kovácsa.
 Vastag reménységet is megejt a szerencse.
 Nem jó szerencse az, melyet el nem birhatsz.
 Sima farku a szerencse, hol futja, hol kergeti az embert.
 Forgó a szerencse, nincs állandó kincse.
 Nem alku a szerencsének hizelkedni. D.
 Ritka nagy szerencse kis kevélység nélkül.
 Nem tudja becsülni a szerencsét, ki soha nem volt szerencsétlen.
 Méltó a szerencse áldomásra.
Szerencsésnek kiki társa akar lenni.
Szerencsétlen bottal is agyon lövi magát.
 Minden ló felrugja a szerencsétlent.
 Szerencsétlennek | az egyenesen is lába törik. K.
 | a nap is későn kel.
 | a halál sem barátja.
 | a szerencse is szerencsétlen. ML.
Szerencsétlenség mellett jó henyélni. KV.
 Azaz semmibe nem fogni, mert nem sikerül.
 Nem kell követ a szerencsétlenségért.
 Bátorságosb egy szerencsétlenség kettőnél. KV.
 Nincs oly lángoló szerencsétlenség, melyben egy szikra jó szerencse ne volna. D.

Szeret. | Ki mit szeret, arra néz.
| Ki valakit szeret, arra sok szemet vet.
Ki mit szeret, ha nem szép is, kedves az annak.
Jó szeretni, de titkosan.
Jobb távol szeretni egymást, mint közel gyűlölni. BSz.
Kit minden szeret, nehéz megőrizni.
Ki igazán és vigyázva szeret, hallgatását is érti kedvesének. K.
A ki világosan szeret, megítélik az emberek.
Ki szeret, kétszer él.
Szeretet égő tűz. KV.
Addig a szeretet, míg teli az erszénye.
Nem méregből ered a szeretet. F.
Szereteten egy harmadik mindig alkalmatlan. ML.
Ha a szeretet elmúlt, soha sem volt igaz.
Kétféle szeretet nehezen fér össze.
Nem állandó az erőszakos szeretet.
Igaz szeretet nem érzi a munkát. K.
Szép szó nyeri meg a szeretetet.
Szerszám. Fakó szekér, kender hám, mind a kettő rosz szerszám.
Szégyen. Tiszta papiros, író toll nem tudnak szégyent.
Titkolt szégyen később, korább orczára térül.
Szégyenkőre állítani.
Szék. Ki magasb széken ül, a fő helyet tartja.
Két szék között földön maradt.
Ott felejtette a kis széket.
Időn túl mulat valahol.
Székely pokolba is elmegy, csak megfizessenek. Cs.
Fölveszi a székely, mi egy tetűnél jobb. Cs.
Székely fogadás.
Ostoba mint a székely.
Széki. Ugrál mint a széki szarka.
Szél. Itt fu a szél, oda megy.
A jó szél szombaton megáll.
Szél fuvatlan nem indul. Kr.
Tudjuk, honnan fu a szél.
Hideg a szél télben a meleg kohból is.
Szél a tölgyet ledönti, de a náddal nem bír. K.
Szél ellen hugyozni.
A ki veszni indul, a szél is árt annak. KV.
Tudja szél, hol nyugszik a szunyog. Cs.
Nem él az ember széllel.

Szelet fontol.
Szeleken horgász.
Rosz szél fu Komáromtól Temesig.
Szélnek beszélni.
Széllel bélelt a mentéje.
Szélvésznek hajadat soha meg ne higyed. KV.
A mely szélvész hirtelen támad, hirtelen elenyész.
Szén. Sajnálja a szenet, hidegen veri a vasat.
Széna akkor széna, mikor boglyában van.
Fekete széna, fehér kenyér.
Jó esztendőt jelent.
Széna-e vagy szalma?
Sikerült-e vagy nem? Jobb-e vagy rosszabb? Fiu-e vagy lány? Ily kérdések helyett áll e km.
Renden van szénája.
Szentelt széna nem bizodalmas.
Széna van a szarván.
Szereti huzni a más szénáját.
Szénégetőnek tőkén a szeme.
Szénvonó nem nevetheti a lapátot.
Szép. Ki szép, sirtában is szép.
Ezer a szép, de kevés ép. Kr.
Ki szépen viseli magát, ha rut is, szépnek tartják.
Ha a szép szépen szól, még egyszer oly szép. D.
Szépről szépen szoktak szólni. D.
Sokan kérik a szépet, de csak egyé lesz.
Szépért, jóért messze kell fáradni.
Szeretjük a szépet, az eleven képet.
Szebb a szép, ha magát nem ismeri.
Akárki is szereti a szépet.
Addig szép akármí, míg szebbet nem látni.
Szép a szépet hamar ráveheti. D.
Nincs kedvesebb, se rövidebb a szépnél.
Senkinek a szép nem szakasztja száját. KV.
Ló is a szépre nyérit.
Ha a szépnél szebb nem lenne, elbizná magát.
Könnyü a szépet szeretni.
Szépség második ifjuság.
Ritka szépség irigy nélkül.
Nincs oly szépség, melyhez több ne férne.
Szépség és jámborság ritkán járnak egy nyomban. K.
Szépség és gazdagság hamar muló jószág.

Bizik szépségéhez mint bak a szarvához.
Szid. Ki mást szid, maga vétkezik. Kr.
 Ott is emlegetik az embert, a hol szidják.
Szigyiri. Megy belé, mint Szigyiribe a lágy kenyér.
Szij. Megvonni a szijat. Cs.
Szijmadzag: huzzad.
Szilaj. Kézre szokik a szilaj is. D.
Szilágyi. Egész szilágyi. KV.
 Azaz erős akaratú, minő volt Szilágyi Mihály, Mátyás király nagybátyja.
Szilvalé. Koty belé, szilvalé, majd megborsolnak. Cz.
 Az ő vére sem szilvalé.
Szin. Legszebb szín az elpirulás.
 Külső szín is tud úgy hazudni, mint a száj.
 Szinnel, izzel különbözünk egymástól.
Szines, szives.
Szita. Új szita, boros tök. Cs.
 Új szita szegen függ, ó pad alatt hever.
 Bolond, ki át nem lát a szitán.
 Kiköti a szitát.
 Szégyent vall; meggyaláz.
 Van ott kis szita, nagy szita.
 Ki szitával, ki rostával.
 Kiki a maga szokása szerint.
Sziv. Kinek szive telve, megnyílik a nyelve.
 Kinek mi szivében, megtetszik szemében.
 Alázatos sziv is emelkedik magasan.
 Kinek-kinek szive tanácsadó. KV.
 Bánatos szivet akármi szó szele is megkeseríti. KV.
 Kinek mihez kedve, ott akad a szive. K.
 Kivenni szivét.
 Megtudni, mi lakik valakiben.
 Nehéz a szivet megcsalni.
 Egy szivvel, lélekkel.
Szivárvány. Iszik mint a szivárvány.
Szobráczi. Illik mint arany rojt szobráczi gubához.
Szokik. Ki mint szokja, úgy ropja.
 A mint szokja, úgy fogja.
 Könnyebb, a mihez szoktunk.
Szokatlan. Nem mind rossz, a mi szokatlan.
Szokás. Természetté válik a szokás. Cs.
 Régi szokás törvénynyé válik. K.

Jó szokás tartja az országot.
A mi szokás, illendő is. ML.
Régi szokás, régi erkölcs.
Egy jó szokás többet ér három jócselekedetnél.
Rögzött szokás megköti a józan értelmet. K.
Jó szokás gazda a háznál.
Régi szokás mindig megtér.
Jobb törvényt bontani, mint szokást elhagyni.
Szoknyája rása, köténye tafota.
Szolga dolga engedelem. Cs.
A ki szolga, nem ur az.
Szolga is talál, kinek parancsoljon. K.
Rest szolgának bot a bére.
Tarts szolgát, ha parancsolni akarsz.
Szolgának étele első fizetése.
Mennyi szolgád, annyi ellenséged.
Nem fülén, hanem hátán tanul a rossz szolga.
Rossz szolgának minden órán telik esztendeje.
Ne játszszál szolgálóddal: társul fogad.
Jövendőlkő szolgát mindenha kerüljed. KV.
Szökött szolga nem mond jót uráról. P.
Szökött szolgának nincsen bére.
Ki szolgáját gedélgeti, fejére neveli.
Szakálos szolgának a szó is vereség.
Vén szolga ócska butor.
Mesélő szolgának ritkán helyén dolga.
Szolga sokat halljon, de keveset valljon.
Kettős ünnep, hetes eső: szolganyugodalom.
Szolgál. Két becsületre méltó, ki jól szolgál.
Szolgálat. Se arany, se bárány, de szolgálat. KV.
Szolgáló. Czipra szolgáló: dologtalan asszony.
Lusta szolgáló nem farán ül, hanem fülén.
Szombat. Ha szombatot akarsz érni, láss hozzá a dologhoz.
Szomjasnak kevés vigasztalás az üres korsó.
Szomjunak a víz is iz.
Szomju emberhez jól illik a korsó bor.
Szomjuság ellen ital az orvosság.
Elmult a szomjuság, nem barát a kut.
Szomorunak nehéz vig arcot mutatni.
Ha a szomorú megrészegszik bujában, még busabb lesz, ha feljőzanodik.

Két szomorú is vigasztalhatja egymást. D.
 Szomorúnak sirása szíve könnyülése.
Szomorúság is hasznos, ha nem tartós. D.
 Tűrhetlen szomorúság a kebles háború. D.
 Nagy szomorúság kurvás vénet látni.
Szomszéd. Rosz dolog a rossz szomszéd.
 Jobb a szomszéd egy rossz atyafinál.
 Szomszéd tehene nagyobb tőgyet hord.
 Jobb a szomszéd leányát egy két bűnnel, mint az idegenét egygyel sem, elvenni.
 Szomszédoddal jó házat fedni. KV.
 Tanulj a szomszéd háza üszögén.
 Kövérebb a szomszéd asszony ludja.
 Szomszéd asszony tyukjának nagyobb a tojása.
 Jaj kinek török, zsidó a szomszédja.
 Irigy a szomszéd szeme.
 Addig a békeség, míg szomszéd akarja.
 Te is félj, mikor a szomszéd háza ég. Cs.
 Gyermekért, ebért nem egyszer támad villongás a szomszédban.
 Szomszéd falat jobb darab.
 Gazdagabb a szomszéd vetése.
 Hitvány szomszédja van: maga dicséri magát. Cs.
Szomszédságban megesik az összezőrdülés.
Szorgalom: gazdagság, henyélés: szegénység.
Szorgalmas ember nem mutat holnapra.
Szó, a mi szó, de a való is való.
 Egy szó mint száz.
 Száz szónak is egy a vége.
 Száz szónak is egy a vége:
 Bort ihatnék ez a gége. (Bordal.)
 A szó zsebbe nem fér.
 Nem jó sok szó, sok pénz jó. M.
 Néha egy szó egész háború.
 Egy szó is lelket zavarhat.
 Nincs könnyebb mint a szó: fekvő is ki lehet mondani.
 Minden szónak társa van.
 Nagy szónak nagy bizonyítás kell. Kr.
 Szép szó legjobb békéltető.
 Rövid szó homályos szokott lenni.
 Egy undok szó nehezebb egy ütésnél.
 Módjával ejtett szó enyhíti a fájdalmat. K.
 Várd végére az okos szót.

Szép vigasztaló szó betegnek orvosság.
Szép szónak szárnya nem szegik. P.
Szóért szót adni nem sokba telik.
Legtöbb szó esik a vásárban.
Fecskefészek körül legtöbb a szó.
Könnyü a szó, nehéz a só.
Könnyü a szót megfordítani: nem terhes szekér.
Addig szolgál a szó, míg ki nem mondottad.
Kimondott szót nem lehet visszanyelni.
Megrágd a szót, úgy köpd ki.
A ki szót nem fogad, könnyü azzal bánni.
Sok szónak sok az alja.
Nincs a szónak markolatja.
A szó is fegyver.
Nem kell minden szó szelének hitelt adni. KV.
Nem használ a szó, ha a kéz nem jó.
Szava adja el az embert.
A szavak oktatnak, a példák vonzanak.
Szép a szava, de ördög a szive. KV.
Ki megszegi szavát, ne tartsd neki szavad.
Kitetszik szavából: tehén-e vagy fülemile.
Szól. Sokat láss, keveset szólj, de többet szenvedj.
Sokat szólni és okosan: ritka együtt.
Mást szól, mást gondol.
Szós. Nem szóstul kéri a tanácsot.
Szőkevény. Semmi hire, mint a szőkevénynek.
Szösz. Ugy van mint szösz, fonatlan.
Rendetlenül van.
Elég szöszt szereztem neki, csak fonhassa.
A szöszt is pösznek mondja.
Talál ő magának fonni való szöszt és szőni való fonalat.
Szőke. Ez is a szőke tehén borja.
Kedvetlen szánt üres hassal a szőke.
Ha borjait megeszed, keveset szántasz a szőkén.
Ha elveszted szőkét, viselj gondot lóra.
Szőlő. Holdvilágnál meg nem érik a szőlő.
Szőlőben is terem arany.
Szomoru mint megszedett szőlő.
Szőr nem gyapju.

Nem egy a szőr a selyemmel.

Nem egy a szőr a selyemmel,
A kend szíve az enyémmel. (Népd.)

Szőrt szőrért.

T. i. cserélni, úgy hogy egyik sem ad toldást.

A szőrt is gerendának látja.

Szu. Száraz fában terem a szu.

Száraz fában terem a szu,
Vén asszonynak való a bu. (Népd.)

Kicsin a szu, de elég kárt tesz.

Szuhai. Áldja meg isten, mint a suhai malmot. D.

Szunyog. Az éh szunyog nehezett csip.

Szunyogban is hájat keres.

Szunyog vérit nem mérhetni csöbörrel.

Szunyogot megszűri, a legyet elnyeli. KV.

A szunyogból tevét csinál.

Szunyogcsipésben is meghalhat az ember.

Szurok. Nem eszi a szurkot.

Kevésbé együgyü emberre mondják.

A ki szurkot forgat, megmocskolja kezét. P.

Szusz. Nem győzi szuszsza.

Szuszog. Mondd meg, ne szuszogj, hadd tudjuk mi is. Cs.

Szükség törvényt ront.

Nincs a szükségnek szabott törvénye.

Szükség választja meg az embert. Kr.

Ha beköszön a szükség, vége a szeretetnek.

Szükség termi az egészséget.

Nincs erősebb erő, mint kit a szükség ad.

Rohadt szőlő, dült gabona, tavalyi asztag nem szerez szükségét.

Mire szükséged nincs, egy pénz is sok érte.

Szüle. Jaj, kinek szüleje van és kenyere nincs.

Ki megveti szülek oktatását, hóhérré kerül.

Szüleidnek átka ostort fonhat nyakadra.

Volt szüled is: táto volt és szemfényvesztő. P.

Születik. A ki született, meg is kell halnia.

Szür nem palást.

Kiadtak rajta.

Kinek nem szűri, ne viselje.

Szürni. Másnak szür, maga szomján marad.

Szüret. Szűk szüret, szűk aratás egész házbomlás.

Jókor jössz! elkölt a szüret. Cs.

Szüz. Nem mind szüz, a ki pártát tűz.

A megeseett szüzet csak feddeni lehet. KV.

Szüzesség, ékesség.

Szüzességnek csak egy a próbája.

Szükség megvesztett szüzesség. KV.

T.

Tabáni. Sorba megy, mint a tabáni bíróság. D.

Tagad. Betegséget, sántaságot, szegénységet, szerelmet senki el nem tagadhat.

Takács. Három takács egy ember. K.

Takarékosság legjövödelmezőbb.

Késő a takarékoság, mikor üres az erszény.

Takaró. Meddig takaród ér, addig nyujtózkodjál.

Talál az, a ki keres.

Talp. Ha szekered nincs, talpad készen legyen.

Ég a talpam alatt.

Viszket a talpa.

Tánczolhatnék.

Egy talpat cserzenek. D.

Talyiga nem szekér.

Tamás vagyok benne. ML.

Megbökte szent Tamást. Kr.

A mi másé, nem Tamásé.

Tanács. Hamar tanács, hamar bánás.

Semmire kellő a tanács, ha nincs követője. KV.

Tetszik a tanács, de izzaszt a munka.

Bölcsebb a reggelre halasztott tanács.

Hitvány tanácsnak is jó a vége néha. KV.

Ha másnak tanácsot adsz, beveheted mégis a más tanácsát.

Segítséggel jó a tanács.

Tanácscsal erősödik a mély gondolat.

Adnak tanácsot, de nem adnak kalácsot.

Jó tanács soha sem késő.

Tanácsban ész, harcban erő kell.

Magadnak köszönd a jó tanácsot.

Tanácsot ne adj, ha nem kérnek.

Könnyebb tanácsot adni mint venni.

Gonosz tanács fejedre fordul.

Tanít. A ki tanít, tanul.

Tanító. Szerény tanítónak kemény a neve.

Rosz tanító mutatja meg, mit kelljen kerülni.

Tanítvány. Nem lehet a tanítvány mindjárt mesterré.

Tankó. Ne légy tankó, ha eszeddel élhetsz.

Tanu. Senki sem lehet tanu maga ügyében.

Tanul. Addig tanulj, míg időd van.

Szerencsésen tanul, ki más kárán tanul. BSz.
Ki nem tanul jó beszéddel, tanuljon feje vesztével. Cs.
A mint tanulsz úgy veszed hasznát.
Tanult ember holta után hires.
Sokat tanult, kinek kedve a könyvekhez. KV.
Tanulság. Nehéz a tanulság, de hasznos. Cs.
Tanuvallás. Egy tanuvallásra fel is akasztanak.
Tapló. Főzi a taplót.
Sürgeti.
Tapogat. Ott is tapogatód, a hol nem fáj.
Tapogató. Nehéz ott a tapogató, hol nem annyira viszket mint fáj.
Taréj. Ugyan megnőtt taréja.
Tarkán kurtát cserélt.
Tarló. Elmehetne tarlót kaparni.
Tartomány. Minő a tartomány, olyan a szokása. KV.
Tartozunk mi egymásnak valamivel.
Mondjuk ha ugyanegy személylyel p. jövet menet találkozunk.
Taszit. Ha taszítják, tovább megy.
Tatár. Mi a tatár!
Nem hajt a tatár.
Szegény tatár!
Tatár étel, török táncz, magyar adta, ördög láncz.
Átok; jelentése: korbács, talpverés, szitok és rablilincs.
Hire van mint a tatárjárásnak.
Tavalyi. Alkalmas tavalyiban. M.
Elmult mint a tavalyi hó.
Tavaszzal minden bokor szállást ad.
Tábor. Fej nélkül a tábor lelketlen sokaság.
Táczi. Kített magaért, mint táczi kutya az uraért.
Tál. Sok jó ehetik egy tálbul.
Könnyebb a tálba aprítani, mint keresni.
Tál fazékkal hamar összezőrdül.
Előbb a tálba, aztán a szájba.
Támasz. Néha a támasz is megdől.
Táncz. Nem illik étel előtt a táncz. KV.
A táncz bolondnak való. M.
Bolond a táncz ugrás nélkül.
Nem sokat hoz a táncz a konyhára.
Szárazon járni a tánczot.
Nehéz tánczot zsákban járni.
Tánczol. Dudolás szerint kell tánczolni.

A ki tánczol, a fizet.
 Könnyű annak tánczolni, kinek az apja hegedült.
Tánczos. Jó tánczos, rossz dolgos.
Tányérvirág. Napra forog a tányérvirág is.
Tárház. Apródonkint elfogy a tömött tárház is.
Társ. Kinek társa van, ura is van.
 Szerelem, uraság nem szenvednek társat. K.
 Jobb magán lenni, hogysem rossz társsal.
 Nem jó társ, ki mindent csak maga hörpönt fel. KV.
 Társa árulja el az embert.
Táska. Két táskára szerződött. Cs.
Tátos volt az apja.
Tehenet nyergel. KV.
 Minden tehén a maga borját nyalja. Mf.
 A mely tehén sokat ordít, kevés tejet ad. KV.
 Tudjuk, micsoda tehén alatt szopott. D.
 Rázza tehén a harangot: eső lesz. Kr.
 Hol nincs üzekedő tehén, nem megy oda bika. K.
 Fekete téhennek is fehér a teje.
 Borjastul tehenet.
 Sötétben minden tehén fekete.
 Isten tudja meg a tehen.
 A falusi mester hosszú nadrágszójával megköté a tehén lábát, minthogy rugott, de a tehén elszakítá a kötelet és elvitte magával a mestert is. Ezt látván a pap, kérdé a mestertől: hová, hová? „Isten tudja, meg a tehén” felelé a mester.
 Sir mint a zálogos tehén.
 Tehénre gatyá.
 Jó tehenet fej.
 Zsiros hivatala van.
 Messzeországot bejárt, mint a tehénfark: egyik farpofátul a másikig.
Teher. Nagy teher is könnyű, ha sokan emelik.
 Egyenlő teher senki nyakát nem szegi. KV.
 Kiki érzi a maga terhét.
Tej. Kit a tej megéget, a tarhót is fujja. M.
 Ha ikrázik a tej, rajta a köpüvel.
 A tejnek elején tetszik meg a turó.
Tejföl. Azt gondolja: fenekig tejföl.
 Szereti a tejfölt, de nem akarja enni a szerdéket. KV.
Tekintet. Nagyobb a tekintet, mint az erőszak. KV.
 Ember tettét csak a tekintet is elárulja.
Telik. Kocsistorok nehezen telik.

Temes. Szájas mint a temesi kapu.
 Csikorog mint temesvári sánczon a talyiga. D.
Temetés. Pompás temetés pénzvesztegetés.
 Sok temetés nem nagy becsületére válik az orvosnak.
 Száz temetés sem ér egy lakzit.
Temető. Csendes mint a temető.
Templom. Azt se mondta: templom.
 Ki a templom mellett lakik, jobbára utolsó a szentegyházban.
 A ki későn megy templomba, mégis akkor jó ki, mikor a többi.
 Ő sem templom világa.
 Azaz nem minden kifogás nélküli erkölcsü.
 Szegény mint a templom egere.
Templárus. Iszik mint egy templárus. ML.
Teng. Csak épen hogy teng leng.
Tengelyt akasztottak.
Tenger se mossa le.
 Ki a tengeren jár, tartson a szelekkel. KV.
 Nem lehet a tenger viz nélkül.
 Sós tengerben bajos kaparászni.
 A ki nem tud imádkozni, menjen a tengerre. K.
 Nem lehet a tengert kanállal kimerni.
Tenyér. Viszket a tenyere.
 Kend meg a tenyerét, megnyered ügyedet. BSz.
Terem. Azt sem tudja: mi fán terem.
 Ott is terem, a hol nevetik.
 Azaz mindenütt ott van, fölleli magát.
Természet nagyobb a szokásnál.
 A természet kevéssel megelégszik.
 Minden állat visszatér a természethez.
 Kitör belőle a természet.
Test. Egészséges testtel jó aludni.
 Bor s kenyér nélkül a test nem finczározik.
 Házi ellenség a test, fris a roszra, jóra rest. Cs.
Testvér. Ha osztózás után is szeretik egymást: jó testvérek.
Tesz. Mi van mit tenni, ha meg kell lenni.
 Mit félre nem tettél, elő sem veheted. KV.
Tetszik. Kinek hol nem tetszik, máshová kívánczik.
 Nehéz mindennek tetszeni. K.
 Mindennek tetszeni lehetlen, akarni bolondság.
Tetű. Nem szükség a tetűt ködmönbe rakni. KV.
 Mért köhög a tetű, ha nincsen tüdeje?

Mennél hitványabb a tetü, annál jobban csip.
 Serkéből lett tetü annál jobban csip.
 Hallgat mint a tetü a var alatt.
Teve, ha rühes is, többet bir, mint az egészséges számár. K.
 Tevének mind nyaka mind szőre haszon.
Té. Se té, se tova.
Téglát szapul.
Tékozlónak ruhája végre koldus táskája.
Tél után tavasz lesz, felhős után földerül.
 A tél hagyján! de a szele gonosz.
 Más is télben csinál házat.
 Nem árt a két ruha télben.
Tényei kezesség. K.
 Csalárd kezesség.
Téren is tántorog gyakran a méltóság. KV.
Tik. Tud hozzá, mint tik a regéhez. M.
Tilalmas. Félénk sziv nem megy a tilalmasba.
Tinó. Kicsin tinó, nagy a járom.
 Tanulj tinó, ökör lesz belőled.
 Megesnék belé, ha ebért tinót adnék.
 Más tinóján szánt. KV.
Tisza. Ki a Tisza vizéből nem ivott, nem is tarthatja magát igaz magyarnak. D.
Tiszt. Nem árt, kinek sok tiszte van. KV.
 Kinek nincsen tiszte, nincsen veszedelme.
 Ha fölvetted a tisztet, el is járj benne. Cs.
 Kinek mi a tiszte, ahoz tartsa magát.
 Tisztet a tehetséghez kell szabni.
Tiszta. Ráadták a tisztát.
 Játékosoknál: mindenét elnyerték.
Tisztaság tisztesség.
 Tisztaság és csinos viselet második egészség.
Tisztesen. Ha nem szinte tisztessen, legalább eszesen.
Tisztesség, becsület jobb mint egy arany feszület. Kr.
Tiztség. Közép tiztségek legbátorságosbak.
 Kinek isten ad tiztséget, menten ad hozzá tehetséget.
Tisztviselés gonddal jár. Kr.
 Álomszakasztással jár a tisztviselés. KV.
 Tisztviselés választja meg az embert.
Tisztviselő szóló törvény.
 Rosz tisztviselő, ki délig alszik. Cs.
Titok. Nem titok, a mit két ember tud. Cs.

Nem titok, mit piaczon, malomban tudnak.
 Nincs oly titok, mely idővel ki ne nyilatkozzék. Cs.
 Titkod, tanácsod feleségednek is nehezen.
 Részegre, asszonyra, gyermekre titkot ne bizz.
 Nem okosság a titkot ellenségnek kijelenteni.
Titoktartás néha többet ér szólásnál.
Tiz. Vénebb a tiz parancsolatnál.
 Tizenhárom próbás.
 Azaz derék megpróbált jellem.
Tojás akar tyuknál okosb lenni.
 Akár a tojást a kőhöz, akár a követ a tojáshoz.
 Megáll a tojás is, ha fejét betöröd.
 Törött tojásnak nincs összeforrasztó kovácsa.
 A tojás is csak egyszer törik el.
 Megette három szégyen nélkül a tojást. D.
 Azaz ügyes, előrelátó, ildomos.
 Tojás tojáshoz nem hasonlóbb.
 Ugy bánik vele, mint a himes tojással.
Tokaji bort gyalázza a beczkói löre.
Tokorcsra eczetet örölni. K.
 Tokorcsra sok gyümölcs termett, mit a szomszédok gabonáért szoktak becserélni.
Toldi. Egész Toldi Miklós.
 Élődik mint Toldi Miklós lova a szemeten.
Toll. Más tollával dicsekszik.
 Író toll nem tud szégyent.
Tollfosztásban nem szakad meg az ember.
Tolna. Összejárta Tolnát, Baranyát.
Tolvaj olvasatlan is elviszi a pénzt.
 Kicsi korában kezdi a tolvaj is.
 A tolvaj kerékre, szajha pelengérre. KV.
 Ismeretes tolvajtól legjobban lehet őrizkedni.
 A nagy tolvaj leszakad, de a kicsi felakad.
 Házi tolvajtól nem lehet őrizkedni.
 Ki a tolvajt védi, maga nagyobb tolvaj.
 Paszamánt nem illik úgy a nadrágra, mint tolvaj az akasztófára.
 Azóta szaporodik a tolvaj, mióta sok a törvény.
 Kegyelmes tolvajnak hegyes nyárs az alfelébe. M.
 Békével lehetne a tolvaj is, ha nem bántanák.
Tolvajság. Akár lopjon, akár a zsákot tartsa: egy tolvajság.
Tombász. Egy tombászon faragnak.
Torban dalolni, lakziban sirni.

Torda hasadéka a szája.

Torok. Lator a torok, nem kell a szájnak hinni.

Torkom vigyázz, ne hibázz.

Igyál torok, nincs pokol.

Kis lyuk a torok, de egész falut elnyelhet.

Torkára forr.

Torkosság. Rövid a torkosság, hosszú a betegség.

Torma. Jó a torma, de nem, ha tüzhelyen terem.

Torony. Ő tette fel a toronyra a gombot.

Huzd meg neki azt a hármass harangot,
Ő tette föl a toronyra a gombot. (Népd.)

Hol sok a torony, sokat harangoznak.

Torony irányában.

Tovább. Ne tovább!

Tóba visz vizet.

Tóbi. Mindig ugat mint a Tóbi kutyája.

Tóbiás. Sok részben áll az ő dolga, mint a Tóbiás szakála. Cs.

Tót nem ember.

Adj szállást a tótnak, kiver a házadbul.

Tótnak kökény a bora, vadalma fűgége.

Tót adta, tót elvette: ebnek adomány.

Soha se láttam rongyos tótot jó ruhában.

Egyetek tótok, meghalt apátok.

Megeszi a tótot a maga fenéje.

Tóttal tótul kell szólni.

Tótnak csak délig van esze.

Semmi sem lett belőle mint a tót fiából.

Járja az országot mint a csipkés tót.

Lakozik mint tót a pohánkával.

Se kinn se benn, mint Tót Janó a lakodalomban.

Többrül több a kár.

Több erősb egynél.

Kinek több van kelletinél, hasznát nem veheti.

Többi. Most adjuk meg árát a többinek. Cs.

Többség. Mit a többség akar, annak kell meglenni.

Tök is este virágzik.

Addig uszik a tök, míg egyszer elmerül.

Kit nem tökkel ijesztenek, elfelejt az egyebet. Cs.

Törül szárad a tök.

Igen tudja ő, ha tök-e vagy turós étel. Cs.

Könnyü játszani, mikor tök a tromf.

Lankad mint a tök.
Tökkolop vagy tanácsház.
Tölgy. Nem egy vágással esik le a tölgy.
Töm. Azt is tömi, mi már kihull. Kr.
Tömjén. Ha tömjén nincs, liszttel is áldozunk.
Nem épen tömjén, ha jószagu is.
Tömlöcz. Nem jó szállás a tömlöcz.
Tömlő. Arany tömlőből is csak szél, a mi kijő.
Tömördi. Ül a széken mint a tömördi bíró.
Tördemiczi. Áldja meg isten, mint a tördemiczi malmot.
Török, szakad, meg kell lenni.
Török, torok sok kárt tett az országban.
Törököt fogtam, de visz.
Verjen meg a török átka.
Meglesz a törökök husvétján.
Eldicséri mint török a lova farkát.
Nincs török a nyakunkon.
A törpe csak törpe, ha hegytetőn áll is.
Törpét völgybe állit.
Törtelre ment.
Szójáték. Korsó, üveg, ha eltörök.
Törvényben igazság jó.
Hol sok a törvény, szaporodik a bűn.
Nem mindig tollal, gyakorta fegyverrel is írják a törvényt. K.
Törvényt soha ne tégy fölperesnek.
Törvényben tagadás jó. M.
Törvényben nem jó a hamarság. Cs.
Legjobb törvény legroszabb erkölcsökből származik.
Törvénynek viasz az orra.
Sok törvény, sok örvény.
Törzsök is szép, ha felöltöztetik.
A törzsök csak törzsök, bármint csinogassák.
Tövisen keres szőlőt. KV.
Rózságyban is félhetni tövistől.
Ki tövistől félti kezét, ne fogjon rózsaszedéshez.
Tövel, hegygyel áll össze.
Tövirül hegyire menni.
Tőgy. Kisebb tőgygyel is megellik még.
Tőke. Minemű a tőke, olyan a bora is. Sz.
Tőkét huzni.
Vén leánynak maradni.

Tőr. Készebb törre, mint törvényre.

Szép valamit szoktak oda hinteni, hová a tört rakják.

Két éles tör nem fér egy hüvelybe.

Trajtler. Megette Trajtler a mórest.

Móres: ha marad a tálban valami falat becsületből. Azonban Trajtler erre nem nézett, hanem kivette az utolsó falatot is; s ezóta a háziasszonyok úgy kínálnak: tessék, megette stb.

Tréfa. Hir, név, hit, szem nem tud tréfát. KV.

Sok tréfa darab fa.

Tréfának a fele való szokott lenni.

Szünetlen tréfa hazudsággal határos.

Szapora tréfa, meddő okosság.

Kinek élte teljes tréfa, nem teljes ember. D.

Tréfálódik. Nagyurral, bolonddal nem jó tréfálódni.

Tromfot tromffal ütni.

Minden ütésre van egy tromfja.

Tud. Csak annyit tud ember, mennyit előmondhat.

Ki mit nem tud, azon nem bánkódik.

Jobb semmit nem tudni, mint imigy amugy.

Nem jó mindent tudni.

Hamarább meghalunk, hogysem mindent tudunk.

Jobb kevés jót tudni, mint sok haszontalant. Cs.

Nem szégyen nem tudni, de tanulást futni. KV.

Tudatlanok közt akárki is mutogathatja magát.

Egyik tudatlan hamarabb megérti a másikat.

Tudatlansággal egy szálláson lakik a gonoszság.

Nagy gyalázat a tudatlanság.

Tudomány. Hol sok a tudomány, sok a titok.

Nincs a tudománynak rest ágyban fekvése.

Fáradtsággal adják a tudományt.

Jó utitárs a tudomány.

Tudomány eltart mindenütt.

Tudomány szegénynek is palotát rak.

Tudós is talál, min köszörülje esztét.

Nem mind tudós, ki pápaszemet hord.

Tudósok becsülete ifjak ébresztése.

Tudóska. Ha nem kevély a tudóska, világ nyolczadik csodája.

Tugári. Elütötte a tugári kappant.

Tulipán. Szép tulipán, de nincs illatja.

Turba. Ellopták a turbát, de nálam a kulcsa. M.

Turó. Nem jó a turó, ha nem jó a gyuró.

Turóval a rossz káposzta is jó.

Tuskó is szép, ha szépen felruházzák.
Tün kezdik a lopást.
Nincs tü köztünk, hogy össze ne férjünk.
Torony tetején látom a tüt, de a tornyot nem látom.
Ott hagyd a tüt a munkában, a hol végzed. Kr.
Átugorja még száz tü hosszát.
Tücsök. Gyenge tücsöknek is hangos a szava.
Összeeszik tücsköt, bogarat.
Tüdő. Félre tüdő a májtul.
Fellább, mint a tüdő. Cs.
Tükör. Nem vaknak való a tükör. KV.
Nem mindig tükör az oka, ha csunyát mutat.
Tükör azt mutatja, mi előtte van.
Tükörbe akarsz nézni, s farodra teszed.
Tükörnek a lehellet is árt.
Hazud mint a rossz tükör.
Tür. Akármit is türve ér el az ember.
A ki nem tud türni, nem tud uralkodni.
Türés. Keserű a türés, édes a gyümölcse.
Tüske. Hegyével jó a tüske. Kr.
Tüskén, bokron keresztül.
Tüszü. Tanácscsal nem telik a tüszü.
Tüz, tudomány eledelt kíván.
A tűz böjtön bagzik.
Nehezen akad vizes taplóba tűz. Kr.
Kicsiny tüzet kevés víz olt.
Nyájas a tűz. Cs.
Tűz használ fázónak, de árt izzadónak. KV.
Egy tüznél több fazék is felforr.
Nem jó a tüzzel játszani.
Ki közelebb a tüzhöz, az melegszik.
A mint rakod a tüzet, úgy forralod a vizet.
Nem jó tüzet tüzzel oltani.
Hazud mint a tűz.
Tüzet viszek, nem látjátok.
Ha más tűzbe szalad, bemennél-e te is. KV.

Ty.

Tyuk. Vak tyuk is lel gyöngyöt.
Jó példát ad a tyuk, de kacsái nem követik.
A tyuk is kikaparja.
Enyém a tyuk, tehát a tojás is.
Tyuk is kölessel álmodik.
Sast látva meglapul a tyuk.
Vén tyuknak is jobb a leve.
Tyuk is szóra szoktatja csirkéit.
Mely tyuk fent kotkodál, alatt keresd tojását.
Mely tyuk sokat kárál, keveset tojik.
Szegény ember, ki tyukjait számlálja. Cs.
Ha egy tyuk uszni tudna, a többi is eltanulná.
A szelid tyuk hamar meglippen.
Előbb tojik a tyuk, azután kodácsol.
Hallgat mint a tyuk a gyomban.
Nyeli mint éh tyuk a nyálat.
Bus mint a kotlós tyuk.

U.

Uborkafa. Leesett az uborkafárul.

Felkapott az uborkafára.

Udvar. Habzó tenger az udvar.

Ott van gonosz tenger, a hol nincs igazság.

Nagy udvarban nehéz remetének lenni.

Nagy udvarban ritka szép egyezés.

Nagy udvarokbul is mentek mennyországba.

Udvarban mind jók, csak legyenek sokan. Cs.

Pázsitos udvaron lakik a szegénység.

Nézd meg az udvart, látod a gazdát.

Udvari élet keserü falatot is ad.

Udvari kegyelem: álom, esős idő.

Udvari lé panaszos kenyér.

Ugocsa nem koronáz.

Ugrás. Elvéti az ugrást. P.

Ugy és „nem” rövid igék, de nagy gondot adnak. K.

Uj ruhának, uj pénznek, nagy a becsülete.

Nincs uj a nap alatt.

Ujj. Ne hajtsd, mit ujjoddal elérhetsz. Cs.

Azt sem tudja, hány az ujja.

Ujjaink sem egyenlők.

Mit egy ujjal elnyomhatsz, ne feküdj rá egész háttal.

Nem szoptam az ujjomból.

Ujság kedves, óság redves.

Unalom. Szép, jó, ha többször mondod is, nem szerez unalmat.

Undvári. Pislog mint az undvári nyul a nyárson.

Ung. Összejárta Ungot, Berket.

Ur. Hamar lehet valaki ur, de későre jó.

Az urak aprítják, nyomorultak lakják. KV.

Urtól, bolondtól mindent fölvehetni.

Ki urával pöröl, isten az orvosa. Cs.

Nincs oly nagy ur, ki meg nem szorul. KV.

Urak kérése parancsolás.

Szegényből lett ur mindig kegyetlenebb.

Ki urak elibe megy, nem tudja mikor szabadul.

Nem mind nagyságos ur, kit annak mond a czigány.

Nagy urnak is találkozik ura.

Nagyurak fingjának tömjénszaga van. Kr.
Nagyurak kedve nyulháton jár. K.
Urak szolgálata nem lehet állandó. KV.
Senki sem nagy ur szolgálja előtt.
Nem mind igaz, mit a nagyurak fillentenek.
Urak vesznek össze, jobbágy haját tépik.
Nehéz urnál igazat szólani. Cs.
Nehéz nagy urakkal tánczot járni.
Nem ur, ki senkit urrá nem tehet.
Rám szoktál, mint az ur borára.
Uralkodás. Kemény uralkodás nem mindenkor hasznos. KV.
Uraság oly dolog, mi sok gondon forog. KV.
Uraságot könnyű megszokni, nehéz elhagyni.
Uraság dolga, ki maga házánál lakhatik.
Nem bolondság az uraság. Cz.
Nem állandó az erőszakos uraság.
Uri. Hiába fáj fogad uri szalonnára.
Uszó. Jó uszó hal vízbe leghamarább.
Uzubu. Életében mindig Uzubu.
Azaz mindig jó kedvű.
Ut. Legjobb az egyenes ut.
Ott az ut, hol a kerékvágás. BSz.
Utnak, szónak nincs vége.
Jobb a járt ut járatlannál, és a való valótlanál.
Egyenes uton is lehet örvényes.
Jobb az uton járni sánta lábbal is, hogy sem az uton kívül futni.
Jobb az utnak feléről visszamenni, mint sem rossz helyre menni.
Uton igazság, háznál barátság.
Egy az ut mennyországba, de sok a pokolba. Cs.
Utas embernek nem teher a kenyér.
Ki utassal eszik, áldozik.
Utazni. Akkor jó utazni, mikor mind elül, mind hátul sokan mennek.
Utczán angyal, háznál ördög.
Uti. Nincs nehezebb a könnyű uti tarisznyánál.
Utitárs. Legjobb utitárs a teli erszény.
Egy ékesszólásu utitárs jobb egy hat lovas hintónál.

Ü.

Üdvözt. Nem vallás üdvözt, hanem a jó cselekedet.

Ügy. Kinek nem jó ügye, azt ki ne fecsege.

Ügyes ember leneveti az ügyetlent.

Ünnep. Késő ünnep után kántálni.

Üres. A hol üres, ne keress.

Üröm. Kecerü mint az üröm.

Ürge. Furge mint az ürge.

Magának van mint az özvegy ürge. P.

Két lyuka van, mint a jó ürgének.

Hánykodik mint ürge a pórázon.

Karom hányom, farom rázom.

Mint az ürge a pórázon. (Népd.)

Üst korholja a fazekat.

Se üstöm, se komlóm.

Üstököt vonz. P.

Kezemben az üstöke.

Üt. Nem mindig üt le, mikor mennydörög.

Üveg. Törik mint az üveg.

Ki sárga üvegen néz, mindent sárgának lát. K.

V.

Vacsorál. Ugy kell vacsorálnunk, hogy megtudja más is.

Vaczkor. Lepotyog az ember mint a vaczkor.

Vad. Munkával a vad is megszelidül.

Lába nyoma után vadat ne keress.

Vadász. Sokat fárad a vadász.

Jó vadász, rossz gazda.

Eb a vadász kutya nélkül.

Vadászni. Addig vadászott, míg maga esett törbe.

Vadalma. Mosolyog mint a vadalma.

Vadfa. Nem várhatni vadfától szelid gyümölcsöt.

Vadhuszár.

Sokhoz értő, tapasztalt, mesei egyén.

Vadkan. Bus vadkan a tölgyfa gyökerének is neki vágja agyaráját.

Vadlud. Bolyongnak mint a vadludak.

Vagyon. Elfogy a vagyon, ha reá nem keresnek.

Vajas. Nem csak ezüst tálból szednek vajas pogácsát. KV.

Vajkai. Megszeleli mint vajkai asszony a lisztet.

Vak vezet világtalant. ML.

Vak nevet kancsált.

Mit használ a vaknak, hogy az apja látott. D.

Vak is talál olykor patkót.

Vakok között sanda a király.

Vak a szinekről.

Vaknak mutatsz tükröt.

Vak légy, ha hamar akarsz járni.

Tud hozzá, mint vak a himvarráshoz.

Vak ember lova nehezen hizik.

Vakot ütni valakin.

Véletlenül megszégyeníteni.

Vak, ha sok aranya van, mégis nyomorult. K.

Szereti mint vak a gödröt.

Vakmerőség a bolondság szele.

Vakar. Ott is megvakarja, hol nem viszket.

Vakarcs akar kitenni a kenyéren.

Valami. Jobb valami mint semmi.

Vallás. Minden vallás jó, csak a kárvallás rossz.

Való. Igaz a való: nem lát a vak ló. Kr.

Van annak, a ki meg nem iszsza.

Varga vargának ha barátja csuda.
Könnyű vargának a fessler. Kr.
Varga ne szoljon feljebb a kaptánál. P.
Nem illet vargát veres köröm. Cs.
Vargához viszi az ekevasat.
Igen tud varga lovat patkolni. KV.
Örül a varga, ha kaptafáját kihuzta.
Isten köztünk, ne emlits vargát. Cs.
Ritka vargának jó saruja.
Morogjon Varga Pál, csak jó sarut varrjon.
Vargabetűt vetni.
Jó nagyot kerülni.
Vargakésnek nem volt, de nem is lesz sokja.
Szük a vargautczán még a posztószél is.
Vargaságot sem lehet egy nap megtanulni. K.
Varju. Te érted is leesett a fáról a varju.
A varju is neki krákog.
Nem vájja ki egyik varju a másik szemét.
Más is látott karón varjut.
Éhes varju dög után lát.
A ki varjat akar löni, nem pengeti keziját. M.
Varju is csak addig egyforma, míg egészséges.
Ugy krákog a varju, mint az anyja. D.
Néz mint varju az üres konczba.
Varjun varjat fogni. KV.
Gyanakszik mint a varju.
Varr. A mit ma varr, holnap kifejti.
Varrás. Könnyebb a varrást kifejteni, mint az esküvést visszamondani.
Vas is megvásik idővel.
Hidegen veri a vasat.
Vas száznak ólom a szive.
Addig kell a vasat verni, a míg tüzes.
Vasmacska. Ott vesd a vasmacskát, hol feneket érhetsz.
Vasárnap. Szót se vasárnapig.
Vádlás. Ha pusztá vádlás elég, sok ártatlan kerül hóhérekézre.
Vádol. Még senki se vádol, már mented magadat. Cz.
Vállat vetni.
Összevetett vállal erős a sokaság.
Vám. Tarka lótu, gondolattul nem fizetnek vámot.
Pusztá malmon, száraz gáton vámot nem vehetsz.
Vámos. Goromba mint a vámos.

Ványai. Előre iszik mint ványaia a gödényre.

Vár. Azé a vár, kié a mező. KV.

Könnyű oly várat oltalmazni, melyet nem vinak.

Baj a várban bizni, nem katonáiban.

Egyik várban haragszanak, | a másikban nem tartanak.
| másikban fügét mutatnak.

Várákozás. Nincs nehezebb a várákozásnál.

Várákozás. Nagy utaknál, malomban, révben várákozni kell.

Vármegye. Nem bolond a vármegye.

Eszeveszett vármegyének bolond az ispánja.

Város. Mely város pénzontó, veszni akar. F.

Vásár esővel jár.

Megesik egy ember nélkül a vásár.

Vászon. Mártva szépül a vászon.

Hetes vászon nem válik tizenkettessé.

Minő a vászon, olyan feltja kerül.

Nem áll varrást avult vászon.

Elrejtette magát mint Vászon Pál. D.

Váz. Olyan mint a váz.

Vederbül csöbörbe. KV.

Velencze, Gelencze. B.

Ez kis falu Erdélyben; amaz pedig nagy város levén, a km. jelent nagy különbséget.

Velő. Ez a veleje, béle. P.

Vendég. Kora vendég hamar megy.

Régen várt vendég kedvesebb.

Hivatlan vendégnek ajtó megett helye. Cs.

Hideg konyha, üres tál sok vendéget nem talál.

Vendéget hívsz valamire, magad eszed meg. Cs.

Jobb vendéget nem fogadni, mint gyalázatosan kivetni. K.

Bár jőjön vendég, csak hozzon.

Verem. Ki másnak vermet ás, maga esik belé. Cs.

Veréb van a süvege alatt.

Nem fél a veréb kőből faragott botos embertől.

Veréb van a házon.

Mondják, mikor valamit nem lehet nyíltan kimondani gyermekek, nők miatt.

Anyja után csiripel a veréb.

Veréb keselyű ellen.

Vak veréb tétova uszik a vizen.

Verőfényen szaggatsz köpenyeget.

Ki verőfényen jár, barnán megyen haza.

Vert viszen veretlent, agya feje - türetlent.

Vese. Oda a vese, de itt a szaga.
Vesz. A ki vesz, annak lesz.
 Ne vedd el, a mit nem adhatsz.
 Nehéz attól venni, kinek nincs eladó szándéka.
 Vesszen inkább élted, hogysem becsületed. K V.
Veszedelem csapatostul jár.
 Veszedelem mutatja meg az embert.
 Félen tul a veszedelmen, ki azt megsajditja. D.
 Ki magát kétszer adja veszedelemre, a szerencsét ne vádolja.
Veszekedik. Ki gyermekért, ebért veszekedik, pad alá bujjék. K.
Veszekedés. Nem asztalhoz való a veszekedés.
Vessző. Addig hajlik a vessző, mig gyöngye.
 Vessző nem töri csontját a gyermeknek.
Veszt. A ki nem vesz, nem nyer. Cs.
 Ki valamit elveszt, ott keresse, hol történt a veszendék.
Vesztteg. Ülj vesztteg, ha jól van dolgod. M.
Vesztteget. Ludra szénát, ebre korpát, németre szalonnát ne vesztegess. Mf.
Vet. Ki mint vet, úgy arat.
Verekezés közt elvész az igazság.
 Verekezésnek veszekedés vége. KV.
Vetés. Vetés előtt aratsz.
 Minden vetésnek legjobb a mutató vége.
 Kora vetés sokszor csal, kései mindig rossz.
Vezér. Attól tarthat a jó vezér, hogy nem győzi nyakkal az ellenséget.
Vég. Jó vég köti a munka koszoruját.
 Asszonyzónak, szekérutnak sohse éred végét.
 Vége választja meg.
Végbevisz. Ész, fegyver, érték mindent végbevisz. KV.
 Könnyű végbevinni, minek más vetette meg az ágyát. K.
Végez. Jobb alant kezdeni és fent végezni.
Véka. Tetézve adni vissza a csapott vékát.
 Napfényt nem rejthetni véka alá.
 Nem kell a gyertyát véka alá rejteni.
Vékony. Ott szakad, a hol legvékonyabb.
Vén ember tanácsa jobb mint ifju gáncsa. KV.
 Vén embernek | bor leveze, kása pecsenyéje. D.
 | bor a patikája.
 Mennél vénebb, annál fösvényebb. KV.
 Jobb a vén árnyéka, mint az ifju kardja. KV.
 Vén ember mindenben lassu, csak a koporsóhoz gyors.
 Nincs oly vén ember, ki kikeletkor ne gondolkoznék valamiről. Cs.

Visszavárd, a mit mással cselekszel.

Vitézre nem szállhat véletlen a szerencse. KV.

Kevély vitéz hamar vész. Kr.

A vitéz kenyere bizony véres kenyér. KV.

Nem gomba a vitéz, hogy minden ganéjban megteremjen.

Félénk vitéznek „szaladj” a vára. D.

Akármin siessen a vitéz, késő, ha megütik.

Kár a vitéznek, serény paripának megvénhedni. KV.

Könnyű ott vitéznek lenni, a hol nincs ellenség.

Viz. Lassu viz partot mos.

Nálunk is vízben főznek.

Vizre viszi, szomjan hagyja.

Elül viz, hátul tűz. Cs.

Forrásánál legjobb a viz.

Viz ellen uszni.

Nem sok vizet zavar.

Följebb járt a viznél. D.

Akárminő viznek legjobb a csendese.

Viznek öregében fogják a nagy halat. D.

Addig lépj a vízbe, míg kövét látod.

Nincs a viznek rakonczája. Cs.

Sok jó vizet meg kell utálni, ha eredetét nézed. K.

Jó viz a malmára.

Vízbe haló habhoz is kap. K.

Rostával méri a vizet. K.

Hajlandó mint a viz.

Olyan mint a tekenőben ingó viz. Cs.

Veszteg álló viznek nem kell hinni.

Vizitaltól nád terem orrodban. Cs.

Voltnak és meglettnek szemérmes orczája. KV.

Völgynek lassan; a hegy maga tanit.

Vörös ember ha jó, igen jó.

Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó.

Z.

Zab kenyér is jó, ki hozzá szokott.

Nem kell zab kenyér, hol készen vár a buzakalács.

Zabszalma nélkül nem beszélhetni vele.

Zabla nélkül a ló soha sem leszen jó. KV.

Zala hala, Zala rákja, Zala szép asszonya.

Zavarosban halász.

Zámolyi. Feltartja orrát, mint zámolyi borju.

Zápor. Lehordta, mint halmot a zápor.

Zászlót emel magának.

Dicséri magát.

Kitették a vörös zászlót.

Zürzavar megszomorítja a kövér jószágot. D.

Zs.

Zsák meglelte foltját, eczetes kanta dugóját. Cs.

Ó zsákba nem jó új buzát tölteni.

Jobb a foltos zsák, mint a lyukas.

Nem zsák: párnahaj.

Elválík: hány zsákkal telik.

Tele tölti zsákját, meg nem köti száját. P.

Hosszu zsák könnyen dül, a kurta felfordul. K.

Konkolyos zsákot nem ugatja meg az eb.

Nem tudom, mi lakik a bekötött zsákban.

Egy avit zsákból két új tarisznya.

Tartja magát, mint az üres zsák.

Zsebbe akarsz tevért rejteni.

Zsémbes ember nem barátságos. Cs.

Zsidó is megverte fiát, mikor először nyert.

Voltra zsidó sem ad.

Ugy jár, ki zsidónak nem köszön.

Zsidó asszonyon mindig fityeg valami.

Benne van, mint zsidó a lóban. Cz.

Ha te vered az én zsidómat, én is verem a tiédet.

Alkuszik mint zsidó a gyapjura.

Fél mint zsidó a kereszttől.

Nem lehet zsidóvecsernye mozgás nélkül. Kr.

Zsirodat, mázodat ne vesztegeds rája. BSz.

Bársonyt megveszti zsír, embert a gonosz hír.

Zsold. Véteknek büntetés a zsoldja.

Zsoltár. Számát sem tudja, mégis előre énekel.

Verje meg a százkilenczedik zsoltár.

Zsup. Meg van verve, mint a zsup.